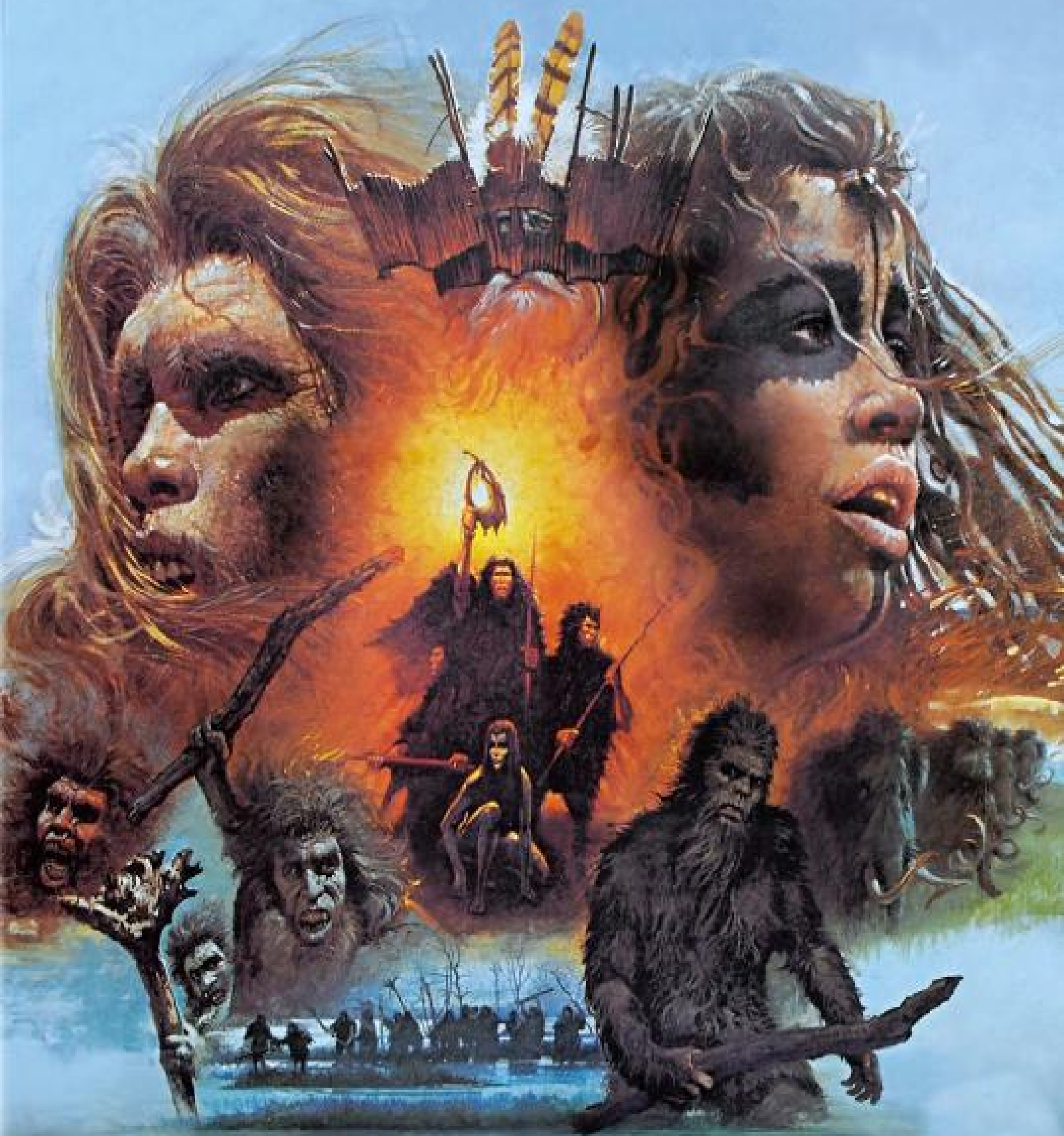

Lupta pentru foc

J.H. ROSNY-AINE

J.H. ROSNY AINE

LUPTA PENTRU FOC

La guerre du feu 1960

În românește de
LAURA DRAGOMIRESCU

PARTEA ÎNTÂI

I MOARTEA FOCULUI

Ulhamrii goneau prin noaptea de groază. Înebuniți de durere și istoviți, tot ce se abătuse asupra lor le părea nimic pe lângă năpasta ce le întrecia pe toate: Focul murise. Îl vegheaseră în trei cuști, încă de la obârșia hoardei. Patru femei și doi războinici îl înteteau zi și noapte.

Din cele mai vechi timpuri, nu încetau să-l țină în putere. Ferit de ploaie, de furtuni, de potopuri și de năvala apelor, îl purtaseră cu ei dincolo de fluvii și de mlaștini, albăstrui și pălind către zori, sângerieu și învăpăindu-se către seară.

Făptura lui puternică îndepărta leul negru, leul roșcat, îndepărta ursul peșterilor și ursul cenușiu, alunga mamutul, tigru și leopardul. Limbile lui roșii îl ocroteau pe om împotriva lumii fără de margini.

În preajma lui totul era bucurie: din cărnuri scotea arome îmbietoare; el călea vârful sulitelor și făcea să crape piatra, apropierea lui dezmoștea mădularele, înviorându-le. El era liniștea Hoardei, în pădurile fremătătoare ca și în savana nesfârșită, ori în peșteri.

Era Părintele, Apărătorul, Mântuitorul, dar totodată mai crud și mai de temut decât mamutul, atunci când ieșea din făgaș și mistuia pădurea.

Și acum, iată, murise: vrăjmașii îi nimiciseră două din cuști, iar într-a treia, în timp ce fugeau cu el, îl văzuseră șovăind pălind, pierind; atât de plâpând era, încât nu mai aprindea nici iarba uscată de mlaștină, pâlpâia doar ca o viețuitoare bolnavă. În cele din urmă, nu mai fu decât ca o găză roșcată pe care vântul o slăbea la cea mai mică adiere... și se stinse.

Iar ulhamrii goneau, dezmoșteniți, prin noaptea de toamnă. Nici urmă de stele. Cerul de plumb se lăsa peste apele de plumb. Ierburi și tufe întindeau

lujere reci. Se auzea prin mâl clipocitul reptilelor. Bărbați, femei și copii se afundau în întunecimea care-i înghițea.

Pe cât puteau, ascultând de glasul căpeteniilor, ulhamrii înaintau pe o limbă de pământ mai înalt, mai bățut, când prin vaduri, când pe prundișuri. Trei generații bătuseră calea aceasta, dar lumina stelelor le-ar fi prins bine. În zori, ieșiră în preajma savanei.

O geană rece de lumină se ivi printre straturile de nori alburii.

Vântul lua în răspăr apele mîloase, ca de păcură. Algele se bulbucau ca niște bube purulente. Șopârle amortite alunecau printre nuferi albi și stânjenei. Un bățlan zbură pe un copac cenușiu, și savana se desfășură deodată, cu ierburile ei înfrigurate, învăluită de o boare roșcată, până în străfundurile zării.

Oamenii se sculară mai puțin istoviți și, trecând peste stuf, ajunseră la ierburi, pe pământ bățut. Atunci abia, scăpați de frigurile morții, mulți dintre ei, parcă îndobitociți, căzură la pământ, adâncindu-se într-un somn odihnitor.

Femeile se dovediră mai tari ca bărbații.

Cele care-și pierduseră copiii prin mlaștini urlau ca niște lupoaiice, toate-și dădeau seama de pieirea neamului lor și de grelele zile ce le așteptau. Altele, care-și scăpaseră copiii, îi săltau în sus, înspre norii cerului.

La luna nouă, Fauhm făcea numărătoarea tribului, pe degete și mlădițe. Fiecare mlădiță reprezenta zece degete. Număra greșit. Văzu totuși că mai rămăseseră patru mlădițe de războinici, la care se adăugau peste șase mlădițe de femei, aproape trei de copii și câteva de bătrâni.

Iar bătrânul Gun, care număra mai bine ca toți bărbații, spuse că bărbați mai rămăseseră doar unul din cinci, femei una din trei și copii unul dintr-o mlădiță.

Atunci căpeteniile își dădură seama de prăpădul ce se abătuse asupra lor. Își dădură seama că seminția lor era sortită să piară din obârșii, și că puterile dușmane deveneau atotstăpânitoare; iar ei aveau să fie rătăcitori, plăpânzi și goi.

În ciuda puterii sale, Fauhm căzu pradă deznădejdiei. Nu mai avea încredere nici în statura lui, nici în brațele-i vânjoase. Pe fața lui lată și plină cu peri țepoși, în ochii lui galbeni ca ai leoparzilor citeai o istovire ce-l copleșea. Privi la rănilor pricinuite de sulitele și săgețile dușmane, sugându-și din când în când sângele care încă-i mai curgea din brațe.

Ca și alți învinși, îi stăruia în minte clipa în care ar fi putut fi el învingătorul; ulhamrii dădeau iureș la măcel; el, Fauhm, despica cu ghioaga capetele dușmanilor. Aveau să-i nimicească pe bărbați, să le răpească femeile și să răpună Focul dușman, să vâneze pe alte savane și în alte păduri bogate în vânat.

Ce vânt rău schimbaseră sortii? De ce ulhamrii au fost cuprinși de groază? De ce oasele lor au fost acelea care s-au frânt, pânțele lor cele care și-au vărsat măruntaiele, piepturile lor care și-au răcnit pieirea, în vreme ce vrăjmașul, năvălind în tabără, le-a stins Focurile Sfinte? Aceeași și aceeași întrebare stăruia în mintea lui Fauhm, greoaie și înceată. Amintirea stăruia cu înverșunare, îl obseda cum e obsedată hiena de leșuri. Nu se lăsa învinsă, simțea că ar fi fost în stare de tot atâta putere, vitejie și cruzime.

Se luminase din plin; acum lumina învăluia mlaștinile, răscolind nămolurile și uscând savana. Era în ea bucuria dimineții, era seva proaspătă a vegetației. Apa părea mai ușoară, mai puțin înșelătoare, mai puțin tulbure. Pe fața ei luceau ochiuri argintii, printre insulițe ca de cocleală. Înfiorările lungi ale undelor aruncau nuanțe de malachit și de ivoriu, alteori apa își împrăștia

paloarea de sulf, solzii ca de mică, și mirosul era mai dulceag printre sălcii și ulmi. Și, după cum bătea lumina sau vântul, rând pe rând scânteiau când algele și crinii de baltă, când nufărul galben, brândușele și stânjeneii. Se întindeau golfuri întregi de gălbenele, de crețișoare amare, de răsurii, vedeai hățișuri de trestii și stuf prin care mișunau puiet de baltă, stârci negri, rațe sălbatice, sitari cu reflexe de jad, dropii greoaie, băltăreți cu gheare lungi. Vedeai bătlani la pândă prin viroage ruginii, cocostârci băteau din aripi pe un dâmb, știuci mustăcioase se aruncau după lini, în vreme ce ultimele libelule, în scânteieri verzi, fulgerau văzduhul în zigzaguri de lazulit.

Fauhm își privea tribul. Prăpădul se abătuse asupra-i ca o năvală de reptile și îmbrăcase totul într-un galben mâlos, în stacojiu de sânge și în verde de alge, răspândind în același timp o miasmă de friguri și de carne putredă; unii bărbați stăteau încolăciți ca niște pitoni, alții lungiți ca saurienii, iar alții horcăiau în brațele morții. Rănile se înnegreau, pe burtă deveneau hidoase și la cap păreau și mai întinse din cauza părului îmbibat de sânge ca un burete. Aproape toți aveau să se vindece, cei mai greu răniți muriseră dincolo de țarm, sau pieriseră în apă.

Fauhm își desprinsese privirea de pe cei ce dormeau, și se opri asupra acelora loviți mai mult de amărăciunea înfrângerii decât de istovire. Mulți din ei erau mărturia vie a frumuseții tribului ulhamr: fețe masive, cu craniul teșit, fălci puternice, pielea era închisă la culoare, dar nu neagră, mai toți cu spatele și membrele păroase.

Toată subtilitatea simțurilor lor se mărginea la miros, într-asta se întreceau cu fiarele. Aveau ochii mari, fioresi uneori, alteori rătăciți, de o frumusețe plină de vioiciune la copii și la unele fete. Cu toate că tipul lor era asemănător unora din rasele noastre inferioare, nu putem face comparația în mod hotărât. Triburile din paleolitic trăiau într-o

atmosferă de nepătruns: făptura lor ascundea o tinerețe care nu se va mai întoarce, floarea unei vieți a cărei energie și putere n-am ști îndestul s-o închipuim.

Fauhm își ridică brațele către soare, cu un urlet prelung:

— Ce vor face ulhamrii fără Foc? răcni el. Cum vor trăi, în savană și în pădure? Cine-i va apăra de întunecimi și de vânturile iernii? Vor trebui să mănânce carnea crudă și buruiana amară; nu-și vor mai încălzi mădularele; vârful sulitei va rămâne bont. Leul, fiarele cu colți ce sfâșie, ursul, tigrlul, hiena năprasnică îi vor sfârteca de vii în noapte. Cine va aduce din nou Focul acela va fi fratele lui Fauhm; trei părți din vânat vor fi ale lui, și patru părți din pradă; a lui va fi Gammla, fiica surorii mele, iar de-oi muri eu, el va avea toiagul stăpânirii.

Atunci Naoh, fiul Leopardului, se ridică și zise:

— Dă-mi doi războinici iuți de picior și voi lua Focul de la fiii Mamutului sau de la Mâncătorii-de-Oameni care vânează pe malurile Marelui Fluviu.

Fauhm nu-l privi cu ochi buni. Prin făptura lui, Naoh era cel mai falnic dintre ulhamri. Și încă avea să se mai lățească în umeri. Niciun alt războinic nu-l întrecea în agerime și niciunul nu era mai neobosit la fugă. Putea să-l zdrobească pe Mouh, fiul lui Urus, cel asemenea ca putere cu Fauhm. Iar Fauhm se temea de el. Îi dădea cele mai grele sarcini, îl îndepărta de trib, îl trimitea acolo unde-l pândeau primejdii de moarte.

Naoh nu-l iubea pe șef, dar era nebun privind-o pe Gammla cum sta lungită, mlădioasă și tainică, cu părul des ca un frunziș. Naoh o pândea prin păpuriș, pe după copaci sau prin vâlcele, înfierbântat, cu mâinile tremurătoare.

După toane, era când răscolit de duioșie, când de patimă. Uneori deschidea brațele să o cuprindă

încet, cu blândețe, alteori s-ar fi năpustit asupra-i, așa cum făcea cu fetele din hoardele vrăjmașe, și ar fi trântit-o jos cu o lovitură de măciucă. Totuși, n-ar fi putut să-i pricinuiască vreun rău; de i-ar fi fost femeie, nu s-ar fi purtat aspru cu ea, căci nu-i plăcea să vadă pe fețele celor din preajmă teama care-i înstrăinează pe oameni.

În alte împrejurări, Fauhm n-ar fi întâmpinat prea bine cele spuse de Naoh. Dar era copleșit de nenorocirile ce se abătuseră asupra lor. Poate că frăția cu fiul Leopardului ar prinde bine; dacă nu, ar ști el cum să-i facă de petrecanie. Așadar, întorcându-se spre tânăr, îi zise:

— Fauhm n-are decât o vorbă: dacă aduci Focul, a ta e Gammla, fără să dai nimic în schimb. Tu vei fi fiul lui Fauhm.

Vorbea cu mâna ridicată, grav, răspicat, de sus. Făcu apoi un semn Gammlei.

Fata se apropie fremătând și-și ridică ochii cu priviri șăgalnice, plini de căldura umedă a fluviilor. Ea știa că Naoh îi aținea calea prin ierburi și întuneric. Când se arăta la cotul stufărișului, gata să se arunce asupra ei, se temea de el; alteori, însă, făptura lui părea să-i fie pe plac; dorea în același timp ca el să piară sub loviturile Mâncătorilor-de-Oameni, dar și să-l vadă aducând Focul.

Mâna grea a lui Fauhm căzu pe umărul ei, în timp ce spuse cu o mândrie sălbatică:

— Care fiică născută din pământeni e mai vânjoasă? Ea poate purta o căprioară pe umeri, poate fără șovăire să țină la drum de la răsăritul soarelui și până la apusul lui, poate să îndure foamea și setea, știe să tăbăcească pielea animalelor, poate trece înot un lac; copiii ei vor fi de neînfrânt. Dacă Naoh aduce Focul, poate veni și o ia fără să dea în schimb securi, coarne, scoici ori blănuri!...

Atunci Aghoo, fiul Zimbrului, cel mai păros dintre ulhamri, înaintă, plin de râvnă:

— Aghoo va cuceri Focul. El va merge cu frații lui să-i pândească pe vrăjmașii de dincolo de fluviu. Și va muri de secure, de suliță, de colții tigrului, de gheara leului uriaș, sau va aduce ulhamrilor înapoi Focul fără de care sunt neputincioși ca niște căprioare.

Din chipul lui vedeai doar gura mânjită de carne crudă și ochii ucigători. Trupul lui îndesat făcea să-i pară și mai lungi brațele și să-i lățească și mai mult umerii imenși. Întreaga-i făptură respira o putere aspră, neobosită, necruțătoare. Te întrebai până unde poate merge forța lui: nu și-o încercase încă nici împotriva lui Fauhm, nici pe Mouh, nici pe Naoh. Vedeai doar că e năprasnică. Nu și-o încerca în hărțuieli mărunte din vremuri de pace; toți cei care-i stătuseră cândva în cale pieriseră, fie că le tăiasă o mână ori un picior, fie că le zdrobise țeasta, adăugând-o și pe ea la celelalte trofee. Trăia răzleț de tribul lui, împreună cu cei doi frați, păroși ca și el, și câteva femei groaznic de asuprite.

Cu toate că ulhamrii erau prin însăși firea lor neîndurători și cruzi cu ei înșiși și cu alții, ei se temeau totuși ca fiii Zimbrului să nu-i depășească. O împotrivire surdă se stârni, întâia înfrățire a celor mulți în fața cumplitei nesiguranțe.

Alt grup se îmbulzea în jurul lui Naoh, pe care majoritatea îl învinuia că nu se răzbună cu mai multă cruzime. Dar slăbiciunea aceasta la un războinic de temut era pe placul celor ce nu aveau nici mușchi vânjoși, nici picioare agere.

Și pe Aghoo îl ura Fauhm ca și pe fiul Leopardului, ba încă de el se temea și mai mult. Puterea ascunsă care se degaja din trupul păros al celor trei frați părea de neînvins. Când unul din ei își puneă în gând să omoare un om, ceilalți doi aveau același gând. Cine s-ar fi încumetat să le fie vrăjmaș pe față trebuia ori să piară el, ori să-i omoare pe dâșii.

Așadar, căpetenia avea nevoie de ei. Dar frații păreau neîncrezători, incapabili de a înțelege

bunătatea sau omenia cuiva, mâniați parcă de bunăvoință și nesocotind orice alt sentiment în afară de teroare.

Fauhm, la fel de neîncrezător și fără milă, avea totuși însușirile unei căpetenii de trib: înțelegea să fie îngăduitor cu părtașii lui, simțea nevoia să-i laude și să și-i apropie cât mai mult, în totul, cu perseverență. Răspunse așadar grijuliu și răspicat:

— Dacă fiul Zimbrului aduce înapoi ulhamrilor Focul, i-o dau pe Gammla, fără răscumpărare; va fi al doilea din trib; lui i se vor supune toți războinicii în lipsa căpeteniei.

Aghoo asculta posomorât; întorcându-și fața plină de păr către Gammla, o adulmeca cu lăcomie. Ochii rotunzi i se înăspriră amenințători:

— Fiica Mlaștinilor va fi a fiului Zimbrului. Voi zdrobi orice bărbat care va îndrăzni s-o atingă.

Cuvintele acestea îl mâniară pe Naoh, și, luându-o ca un atac fățiș, tună:

— Va fi a aceluia care va aduce înapoi Focul!

— Aghoo îl va aduce!

Privirile li se încrucișară. Niciodată până-n ziua aceea nu se ivise între ei vreun prilej de vrajbă. Siguri fiecare de puterea lor, cu altă ambiție fiecare și negândind să se măsoare în mărire, nu-și stăteau unul altuia în cale, nici nu vânau laolaltă. Cuvintele lui Fauhm stârniseră însă în ei vrajba.

Aghoo, care până atunci nu se uitase niciodată la Gammla când o vedea furișându-se prin savană, simți un fior de plăcere în trup în timp ce Fauhm îi lauda farmecul. Năvalnic din fire, o vroia acum a lui de parcă de când lumea ar fi vrut-o. Din clipa aceea, orice rival era pentru el un om pierdut. Știa sigur că așa va fi. Hotărârea îi clocotea în sânge.

Își pipăi barda din mâna stângă și sulița din cea dreaptă. La provocarea lui Aghoo, frații lui se ridicară pe nesimțite, tăcuți și năprasnici. Îi semănau ca două picături de apă, dar mai roșcați la piele, cu smocuri de păr roșu, cu reflexe strălucitoare în ochi ca la aripioarele găzelor.

Mlădierea lor te înfricoșa, ca și puterea ce-o simțeai în ei.

Toți trei, puși pe omor, îl pândeau pe Naoh. Dar printre războinici se stârni un tumult. Nici chiar cei care-l învinuiau pe Naoh că e molatic în răzbunare nu-i doreau pieirea acum când atâția din tribul ulhamr muriseră și când el se legase să aducă înapoi Focul. Îl știau dârz în fața primejdiei, ager și iscusit să învioreze flacăra cea mai plăpândă și s-o facă să țâșnească până și din cenușă; cei mai mulți erau convinși că el are sorți de izbândă.

Drept e că Aghoo nu era nici el lipsit de răbdarea și iscusința ce duc la izbândă, iar ulhamrii înțelegeau cât de cuminte era să pornească din două părți atacul. Se ridicară așadar cu avânt: cei ce țineau cu Naoh se-nșiruiră în strigăte războinice, gata de bătalie.

Neînfricat, fiul Zimbrului stătu totuși să judece. Lăsă răfuiala pe mai târziu. Gun cel uscățiv, adunând gândurile răzlețe ale mulțimii, spuse:

— Ulhamrii și-au pus oare în gând să piară cu totul? Uită ei că vrăjmașii și apele au nimicit atâția războinici? Mai mult de trei sferturi au pierit! Toți cei în stare să poarte securea, sulita ori ghioaga trebuie să trăiască! Naoh și Aghoo sunt cei mai tari dintre bărbații care vânează în păduri și savană; dacă unul din ei moare, ulhamrii vor fi mai slabi decât dacă ar pieri patru dintre ceilalți... Fiica Mlaștinilor va fi a aceluia care ne va aduce înapoi Focul. Tribul întreg cere așa!

— Așa să fie! întăriră voci răgușite.

Iar femeile, înfricoșătoare prin număr, prin puterea lor neștirbită, strigară toate într-un glas:

— Gammla să fie a celui ce va aduce Focul!

Aghoo ridică din umerii păroși, scârbit de gloată, dar gândi că e mai bine să n-o înfrunte. Era sigur că avea să-l biruie pe Naoh, doar îi pusese gând rău; de îndată ce s-o ivi prilejul, o să-i caute pricină și o să-l răpună. La gândul ăsta, pieptul i se umflă de îngâmfare.

II MAMUȚII ȘI ZIMBRII

A doua zi, în zori, vântul sufla în înaltul cerului, în vreme ce jos, pe pământ și peste mlaștini, zăpușeala apăsa caldă și plină de miasme. Cerul întreg fremăta ca un iaz, aplecând algele, nuferii și trestiiile alburii. Zorii zilei își împrăștiară vălurile. Cuprinseră întinderile, revărsându-se în ostroave de șafran, în golfuri de seril, în fluvii de sedef trandafiriu.

Privind spre focul acela imens, ulhamrii simțeau cum în sufletul lor se înalță o rugă, aceeași rugă care stârnea cântecul păsărelelor din ierburile și păpurișul mlaștinilor. Dar răniții gemură de sete, un războinic mort zăcea întins cu picioarele învinețite, o pasăre de noapte îi mâncase fața.

Gun îngână o jeluire, aproape ritmică, iar Fauhm porunci ca leșul să fie aruncat în ape.

Apoi tot tribul nu mai avu ochi decât pentru Aghoo și Naoh, cuceritorii Focului, gata de plecare. Cei trei păroși duceau cu ei ghioaga, barda, sulita și săgeata cu ascuțiș de cremene.

Naoh, care se bizuia mai mult pe șiretenie decât pe putere, își alese drept luptători doi voinici, doi flăcăi ageri, iuți de picior și neobosiți. Își luară fiecare o bardă, o sulită și săgeți. Naoh își mai luă și o ghioagă de stejar din lemn nestrunjit, trecut prin foc. Arma asta îi era mai la îndemână ca toate și o folosise și pentru fiarele cele mai sălbatice.

Fauhm se întoarse mai întâi către fiul Zimbrului:

— Aghoo a văzut lumina zilei înainte de fiul Leopardului. El se cade să-și aleagă calea. Dacă el pornește către cele Două Fluvii, Naoh va cârmi pe după mlaștini către Soare-apune... iar dacă el va cârmi pe după mlaștini, atunci Naoh va porni înspre cele Două Fluvii.

— Aghoo nu știe încotro pornește! se împotrivi părosul. El caută Focul. Poate că dimineața o

apucă către fluviu, iar după-amiază spre mlaștini. Parcă vânătorul care fugărește un mistreț știe unde are să-l răpună?

— Aghoo are să-și schimbe mai târziu drumul – rosti Gun, susținut de îndemnul Hoardei. Nu poate porni în același timp și către Soare-apune, și către cele Două-Fluvii. Ori una, ori alta!

În adâncul sufletului său întunecat, fiul Zimbrului chibzui că ar face rău dacă l-ar înfrunta pe Fauhm, mai ales că atunci Naoh ar fi devenit bănuitor. Strigă așadar, întorcând privirea lui de lup către mulțime:

— Aghoo va apuca spre Soare-apune!

Și cu un semn scurt către frații lui, o și porni la drum, de-a lungul mlaștinii.

Naoh mai rămase o clipă locului. Voia să-și mai bucure ochii cu chipul Gammlei. Fata stătea sub un frasin, în spatele lui Fauhm, care ținea sfat cu Gun și cu bătrânii. Naoh înaintă spre ea; o văzu nemișcată, cu fața întoarsă către savană. Își pusese în păr flori de stânenel și un nufăr galben, iar din pielea ei părea că se cerne o lumină, mai vie decât apa proaspătă a fluviilor și decât seva verde a copacilor.

Naoh simți în piept setea de a trăi, simți o dorință arzătoare, de nestins, simți legământul nezdruncinat ce ține laolaltă vietăți și plante. Sentimentul acesta era atât de puternic, încât simți că se înăbușă. Toți cei care-i stăteau în cale și-l despărteau de Gammla îi părură la fel de vrăjmași ca și fiii Mamutului ori Mâncătorii-de Oameni.

Ridică brațul înarmat cu barda și zise:

— Fiică a Mlaștinilor, Naoh ori nu se mai întoarce, înghițit de ape, de pământ, de pânțele hienelor, ori aduce ulhamrilor Focul înapoi. El va dăruia Gammlei scoici, pietre albastre, colți de leopard și coarne de zimbru.

Auzind acestea, privirea ei se îndreaptă înspre războinic, plină de o bucurie copilăroasă. Dar Fauhm nu-și găsea astâmpăr:

— Fiii Zimbrului au și pierit din ochii noștri, sunt pe după plopi.

Atunci Naoh porni și el către miazăzi.

Naoh, Gaw și Nam merseră toată ziua prin savana încă plină de viață: ierburi unduiau după ierburi, ca valurile unei mări. Se plecau sub adierea vântului, foșneau sub văpaia soarelui, își trimiteau în văzduh infinita varietate de miresme. Năvalnice și fecunde, monotone luate laolaltă, dar veșnic altele luate în parte – din ele nășteau vietățile și plantele, germenii și semințele.

Printre pădurile de graminee, ostroave de grozame, fâșii înguste de bălării, se strecurau pătlagina, sunătoarea, salvia, piciorul-cocoșului, coada-șoricelului.

Uneori pământul gol se resimțea de evoluția înceată a mineralului: întindere virgină în care planta n-a reușit să-și înfigă lujerele nesățioase. Apoi din nou se iveau nalbe, răsuri, ori trifoi roșu.

Se ridicau movile, se deschideau vâlcele, răsărea o baltă puturoasă mișunând de insecte și de șerpi; câte o stâncă răzleață răsărea ca un mastodont. Vedeai fugind antilope, iepuri, căprioare, apăreau lupi și câini, se ridicau dropii și potârnicchi, zburau porumbei, stârci, corbi; turme de cai, de măgăruși sălbatici și elani treceau în goană. Câte un urs cenușiu, cu mișcări de gorilă ori de rinocer, mai puternic ca un tigru și aproape mai de temut decât leul uriaș, stătea la pândă prin savană. Zimbrii se iviră departe, în zare.

Naoh, Nam și Gaw poposiră seara la poalele unei movile. Nu străbătuseră încă nici a zecea parte din savană, nu vedeau decât nesfârșitul întins de ierburi vâlurind. Pământul era o întindere searbădă și mohorâtă, în vreme ce pe cer toate întruchipările pământului se-nfiripau și se destrămau în imensa văpaie de nori ai amurgului.

În fața văpăii aceleia imense, Naoh se gândea la flăcăruia pe care pornise s-o cucerească. I se părea

că-i destul să suie pe un deal și să întindă o ramură de pin ca să prindă o scânteiuță din rugurile ce incendiaseră tot cerul în apus.

Norii deveniră mai întunecoși. O genune de purpură stăruie vreme îndelungată în adâncurile zării. Stelele, mici nestemate, răsăreau una după alta, și suflarea nopții pluti ca un fior.

Naoh, obișnuit cu rugul nopților de strajă – stavilă de lumină în fața mării de întunecimi – simți cât e de nevolnic.

Ursul cenușiu putea să dea peste ei, ori leopardul, ori tigru, ori leul – cu toate că rareori pătrundeau până-n adâncul savanei.

O turmă de zimbri ar fi zdrobit în năvala lor plăpânda carne omenească. Mulți la număr, și lupii puteau fi la fel de puternici ca și fiarele ce sfâșie, iar foamea le-ar fi dat curaj.

Războinicii se hrăniră cu carne crudă, o mâncare amărită, căci le plăcea mirosul de carne friptă; apoi Naoh făcu straja întâi. Sorbea din toată ființa lui noaptea. Era o făptură minunată care prindea tot ce e subtil în fire: văzul lui întrezărea fosforescențele, formele nebuloase, mișcările umbrei, și urca spre aștri. Auzul deosebea graiul adierilor, zvâcnirea ierburilor, zborul insectelor ori al păsărilor de pradă, pașii ori târșitul fiarelor; de departe deosebea lătratul șacalului, râsul hienei, urletul lupilor, strigătul huhurezului, țârâitul lăcustelor. Nările lui simțeau răsuflarea florilor, mirosul îmbietor al ierbii, duhoarea fiarelor, mirosul searbăd sau înțepător al reptilelor. Pielea lui tresărea la cea mai slabă senzație de frig, de cald, de umezeală ori de uscăciune, la toate adierile vântului. Astfel, el trăia din tot ce umple văzduhul și veșnicia.

Viața aceasta nu era ușoară, nu-i venea în dar, ci era aspră și plină de primejdii. Tot ce o zidea putea s-o și distrugă; și n-o putea păstra decât printr-o veghe de fiecă clipă, prin forță, prin viclenie și o neîncetată luptă cu elementele înconjurătoare.

Naoh pândează din întuneric colții care taie, ghearele care sfâșie, ochii aprinși ai fiarelor. Multe din ele simțeau că oamenii sunt vietăți vânjoase și o luau degrabă din loc. Trecură hiene cu fălci mai fioroase decât ale leului, dar ocoleau omul și căutau doar hoituri.

Trecu o haită de lupi. Zăboviră căci erau mulți, și de aceea se simțeau tari, gata să se măsoare cu ulhamrii. Dar, cum foamea nu-i încolțea prea tare, o luară pe urma antilopelor. Trecură câini asemenea lupilor, și urlară multă vreme în jurul movilei. Erau amenințatori, dădeau târcoale, iscodind împrejurimile. Nu se încumetau de bunăvoie să atace vietățile cu două picioare. Parte din ei se aciuaseră încă de mult pe lângă Hoardă, înfulecau rămășițele de mâncare, și se țineau după oameni la vânat.

Gun îmblânzise doi câini, dându-le măruntaie și oase, dar pieriseră într-o luptă cu un mistreț. Alții nu s-au mai aciuat pe lângă oameni, căci Fauhm, noua căpetenie, a poruncit să fie stârpiți.

Naoh ar fi vrut să-și apropie câinii, căci simțea în ei o putere, o siguranță, un sprijin sporit. Dar în savană, singur numai cu doi războinici, o asemenea încercare, cu o haită întreagă, ar fi fost primejdioasă.

Între timp câinii făcură cerc în jurul lor; chelălăiau tot mai rar, dar răsuflarea li se întetise. Lui Naoh îi fu teamă. Luă o mână de pământ și o aruncă în cel mai îndârjit, spunând:

— Avem sulițe și ghioage cu care putem răpune urși, zimbri și lei!...

Câinele, lovit în bot și uimit de mlădierile graiului omenesc, o luă la fugă. Ceilalți se chemară unii pe alții și părură că țin sfat. Naoh mai aruncă un pumn de pământ.

— Prea sunteți slabi ca să vă luptați cu ulhamrii! Alergați după căprioare și nimiciți lupii! Câinelui care s-o mai apropia îi vârs măruntaiele!

Treziți de glasul căpeteniei, Nam și Gaw săriră în picioare. Cei doi speriară câinii care o și luară la fugă.

Naoh merse așa vreme de șapte zile, ocolind capcanele pământului. Dar pe măsură ce se apropiau de pădure, numărul lor sporea. Deși mai aveau de mers câteva zile bune până să intre în adâncul codrilor, întâlneau de pe acum pâlcuri de copaci și fiare de pradă. Ulhamrii zăriră tigrul și pantera uriașă. Noptile deveniră un chin: cu mult înainte de apusul soarelui se munceau să îngrămădească stavile, căutau văgăune pe sub movile de pământ, în stânci, prin șanțuri, și se fereau de copaci. A opta și a noua zi mai suferiră și de sete. Nicăieri nu erau nici izvoare, nici bălți. Deșertul de ierburi pălea, reptile de uscat scânteiau printre pietre, gâze de tot felul umpleau întinderea cu un zumzet și un foșnet neliniștitor. Zburau în spirală, arămii, verzi ca jadul, sidefii, se năpusteau asupra războinicilor, înfigându-le-n piele acul mușcător.

În ziua a noua, când umbrele prinseră să se alungească, pământul păru că e mai răcorit, mai îmbietor și o boare umedă cobora de sub dealuri. Zăriră atunci o turmă de zimbri îndreptându-se spre miazăzi. Naoh zise tovarășilor lui:

— Înainte ca soarele să apună vom bea apă!... Zimbrii merg la adăpat.

Nam, fiul Plopului, și Gaw, fiul Căprioarei, își îndreptară trupurile chinuite de sete. Erau oameni ageri, dar nehotărâți. Trebuia să-i îmbărbăteze, să-i sfătuiască, să le dea încredere și putere de îndurare. Ei, în schimb, îi dădeau ascultare, supuși în totul, avântați, gata să uite tot ce răbdaseră și să ia parte la o bucurie. Și pentru că se simțeau stingheri și își pierdeau repede cumpătul pe pământ străin și-nconjurați de fiare, erau mai strâns uniți. Lui Naoh îi părea că propria-i ființă se contopește cu a lor. Măinile le erau îndemânate,

picioarele agere, ochii cuprindeau depărtările, auzul ascuțit.

O căpetenie de trib putea trage mari foloase dintr-asta, era destul ca ei să-i recunoască voința și curajul. Încă de la plecare, se apropiaseră sufletește de Naoh, vedeau în el chintesența rasei, puterea omului împotriva cruzimii tainice și nepătrunse a Universului, puterea ocrotitoare ce avea să le dea adăpost atunci când vor arunca săgeata sau vor lovi cu securea. Uneori, când el mergea înaintea lor, amețit de frumusețea dimineții, mândru de trupul lui falnic și de pieptul lui lat, ei fremătau de un avânt sălbatic, aproape duios, îndreptându-se cu întreaga lor ființă către șef, așa cum se îndreaptă fagul către lumină.

Naoh simțea mai mult decât înțelegea acest lucru, și părea că ființa lui crește cu aceste fapte ce-și împleteau soarta cu a lui, devenea o individualitate receptivă, mai complexă, mai sigură de izbândă și de răsturnarea stavilelor ivite în cale.

Umbre lungi se desprindeau din trunchiurile copacilor, ierburile musteau de sevă, soarele, mai galben și mai mare pe măsură ce se lăsa în jos înspre genune, poleia turma de zimbri ca un fluviu de ape aurii.

Ultimele temeri ale lui Naoh pieriră. Prin adâncitura dintre dealuri se vedea adăpătoarea. Presimțirea nu-l înșelase și nici marele număr de animale ce se furișau urmând calea zimbrilor. Nam și Gaw o căutau și ei, cu nările lărgite, înspre boarea răcoroasă.

— S-o luăm înaintea zimbrilor — spuse Naoh, căci se temea ca adăpătoarea să nu fie prea strâmtă și animalele să nu năvălească odată toate.

Luptătorii iuțiră pasul ca să ajungă înaintea turmei în golul dintre dealuri. Din cauza numărului lor mare, a prudenței taurilor bătrâni și a oboselii celor tineri, animalele înaintau încet. Ulhamrii mergeau în mare grabă. Și alte vietăți socotiseră la

fel: vedeai strecurându-se antilope ușoare, măgari, mufloni, catări și, mai deoparte, o turmă de cai. Mulți și ajunseseră la trecătoare.

Naoh o luă mult înaintea zimbrilor, să poată bea în voie. Când oamenii erau pe colina cea mai înaltă, zimbrii se aflau la o depărtare de vreo mie de coți.

Nam și Gaw goniră și mai iute; setea li se întetea; o luară pe după un deal, și intrară în strâmtoare. Apa! O zăriseră. Apa dătătoare de viață, mai binefăcătoare decât însuși focul, mai puțin crudă! Era mai degrabă un iaz la picioarele unui șir de stânci, întretăiat de ostroave, primind din dreapta apele unui pârâu ce se rostogolea într-o prăpastie. Puteai ajunge la el în trei feluri: trecând chiar prin pârâu, prin strâmtoarea prin care trecuseră ulhamrii, și printr-o trecere ce se deschidea între stânci și unul din dealuri. Jur împrejur se ridicau doar pereți de bazalt.

Un strigăt de bucurie: apă! Aurie în lumina soarelui la asfințit, ea potolea setea tuturor animalelor. Se adăpau acolo antilope firave, căluți îndesați, măgăruși cu copite delicate, mufloni bărboși, căprioare sperioase ca niște frunze căzătoare, un bătrân elaf cu o frunte din care creșteau coarne rămuroase ca un pom. Un mistreț colțos, înfipt și urâcios, era singurul care bea netulburat. Ceilalți, cu urechile la pândă, cu ochi neliniștiți și piciorul gata de fugă, întăreau neîndurata lege a vieții: spaima de fiecă clipă a celor slabi.

Deodată toate urechile s-au ciulit și toți ochii au scrutat zarea. Într-o clipă toți caii, măgarii, antilopele, muflonii, căprioarele, elaful au rupt-o de fugă valvârtej prin trecătoare, sub ploaia de raze arămii ale apusului. Singur mistrețul rămase, rotindu-și ochii lui mici și însângerați pe sub genele rare. Și lupii se iviră, lupi mari, pe picioare înalte, lupi de pădure și de savană, cu botul

zdravăn și ochii apropiați, cu privirea galbenă, care în loc să privească în jur ca erbivorele, se ațineau către pradă.

Naoh, Nam și Gaw se ațineau cu sulile și săgețile gata de atac, în vreme ce mistrețul își ridicase colții încovoiați și grohăia cu furie. Cu ochii lor vicleni și nările simțitoare, lupii își adulmecară dușmanul, dar simțindu-l de temut, porniră în goană după vânatul ce fugea.

Plecarea lor lăsă în urmă liniște și ușurare. După ce băură, ulhamrii se sfătuiră. Până-n amurg nu mai era mult, soarele apunea pe după stânci, era prea târziu să mai pornească la drum. Unde să-și găsească adăpost?

— Vin zimbrii! spuse Naoh.

Dar, în aceeași clipă, întoarse capul spre trecătoarea din apus; cei trei luptători ascultară, apoi se culcară la pământ.

— Nu, nu sunt zimbri! murmură Gaw.

Iar Naoh spuse:

— Sunt mamuți!

Toți cercetară în grabă împrejurimile: cursul de apă intra printre colinele de bazalt și peretele de porfir roșu, în susul căruia se săpa un drumeag destul de larg cât să se strecoare un animal mare. Pe acolo trecură ulhamrii. Jos, sub stânca prăpăstioasă, apa curgea într-o umbră veșnică. Copaci prăbușiți de surpări sau dezrădăcinați din cauza propriei lor greutate zăceau de-a curmezișul prăpastiei; alții se înălțau din adânc, subțiratici și nefiresc de lungi de atâta efortare irosită în zadar ca să înalțe un biet pâlț de frunze care ajungeau până la un luminiș. Toți erau năpădiți de un mușchi gros cât blana unui urs, sugrumați de liane, putrezi de ciuperci, mărturie a nesfârșitei puteri de îndurare a învinșilor.

Nam cel dintâi zări o peșteră. Joasă și nu adâncă, nu avea o formă regulată. Ulhamrii nu intrară îndată, ci o cercetară multă vreme cu privirea. La urmă, Naoh, cu ceilalți doi după el,

intră plecându-și capul și adulmecând cu nările; peste tot oase și bucăți de piei, coarne de elaf, fălci. Gazda părea să fie vânător de temut. Naoh adulmeca într-una:

— Asta-i vizuină de urs cenușiu – spuse. E goală de mai bine de o lună.

Nam și Gaw nu întâlniseră încă fiara asta înspăimântătoare, ulhamrii fiind de felul lor din ținuturi unde bântuia tigrul, leul, zimbrul și chiar mamutul, dar unde ursul cenușiu se vedea rareori.

Naoh îl întâlnise prin meleaguri îndepărtate. Îi știa de o cruzime oarbă ca a rinocerului, la fel de puternic ca leii uriași, de o furie năvalnică și de neînfrânt.

Peștera era părăsită, fie că ursul se mutase în alta, fie că plecase pe un timp, fie că se va fi înecat trecând apa cea mare. Sigur că fiara nu se va întoarce în noaptea aceea, Naoh se hotărî să ocupe vizuina.

În vreme ce se sfătuia cu tovarășii săi, un tropot nemaipomenit părea că dărmă stâncile de-a lungul cursului de apă. Erau zimbrii. Răgetul lor puternic, ca al leilor, stârnea toate ecourile ținutului acestuia straniu.

Pe Naoh, zgomotul asurzitor al fiarelor acestora enorme îl tulbură, căci omul nu prea vâna bizoni și zimbri. Masculii lor erau de o înălțime, de o putere și de o iuțeală cum urmașii lor n-aveau să mai apuce. Plămânii se umpleau cu un oxigen mai bogat, simțurile lor deveneau mai vii și mai sigure. Își cunoșteau întâietatea și nu se temeau de fiarele mari decât pentru cei mai slabi dintre ei, cei cu vreo meteahnă, ori care se răzlețeau de turmă prin savană.

Cei trei ulhamri ieșiră din peșteră. Un fior le trecu prin trup în fața frumuseții ce li se înfățișa. Și-n alte dăți îi cutremurase până-n adânc măreția aceasta sălbatică. În mintea lor înnegurată păreau că întrezăresc, fără grai, fără gândire, nețarmurita frumusețe ce le răscolea întreaga ființă. Păreau că

presimt din ce tragice prefaceri avea să se nască, peste un noian de veacuri, poezia marilor barbari.

Nici n-apucară să iasă din ascunziș, că un alt tropot asurzitor se auzi străpungând pe cel dintâi, ca o secure care spintecă pe viu o capră. Era ca un strigăt de vietate – nu atât de profund și nici atât de ritmic, mai slab decât mugetul zimbrilor, dar care vestea cea mai puternică din vietățile de pe fața pământului. Între timp, mamutul din frunte umbla sigur și de neînfrânt. Făptura lui masivă îndepărta leul și tigru și ținea la distanță ursul cenușiu. Omul nu avea să se măsoare cu el decât după mii de ani. Doar rinocerul, orb și tâmp, se încumeta să-l atace. Mamutul avea mlădiere în mișcări, era năvalnic și neobosit, în stare să urce munții, cu o uimitoare ținare de minte. Cu trompa lui putea să apuce tot ce-i stătea în cale. Săpa pământul cu colții lui uriași; la drumuri lungi era o bună și înțeleaptă călăuză, sigur ca nimeni altul de puterea lui. Îi era dragă viața, sângele și-l simțea iute în vine și fără îndoială că era mai știutor cu mult și mai înțelept decât elefanții înjosiți de îndelunga izbândă a omului asupra lor.

S-a întâmplat că amândouă călăuzele – și a zimbrilor și a mamuților – s-au apropiat în același timp de malul apei. Mamuții, ca totdeauna, se știau în drept să treacă ei întâi; nici bizonii și nici zimbrii nu încălcaseră vreodată ce era statornicit. Totuși, câțiva zimbrî, obișnuiți ca alte ierbivore să se dea la o parte din calea lor, ațâțați și de taurii care nu cunoșteau destul de bine mamuții, se înfuriară.

Drept e că cei opt tauri din fruntea turmei erau uriași, cel mai mare având dimensiunea unui rinocer. Nu mai avură răbdare; erau de altfel și foarte însetați. Văzând că mamuții vor să treacă ei mai întâi, scoaseră un muget lung, de alarmă, cu botul ridicat și cu gâtul umflat ca un cimpoi.

Mamuții răgiră și ei. Erau șase masculi bătrâni, cu trupul cât o măgură, cu picioarele cât

trunchiurile de copaci. Își arătară colții lungi de zece coți, în stare să străpungă stejarii. Trompele erau ca niște pitoni negri, capetele ca niște stânci. Se mișcau în pielea lor groasă ca o scoarță de ulmi bătrâni. În urma lor venea grosul turmei, de culoarea mълului...

Între timp, cu ochii lor mici și ageri, îi țintuiau pe tauri. Mamuții bătrâni le ațineau calea, stăpâniți, netulburați, socotiți. Cei opt zimbri cu pleoapele grele și spatele curb ca un munte, cu capul zbârlit și bărbos, cu coarnele arcuite și țepoase, își scuturară pletele bogate și mocirlite; în sinea lor își dădeau seama cât de puternic era vrăjmașul, dar răcnetul turmei întregi le insuflă un avânt războinic.

Cel mai tare dintre ei, căpetenia, lăsă în jos capul și cu coarnele scânteietoare se năpusti ca un proiectil uriaș peste mamutul cel mai apropiat. Lovit în umăr, colosul căzu în genunchi, măcar că pară lovitura printr-o zvârlitură de trompă. Zimbrul se năpusti din nou cu dârzenia ce-i sta în fire. Se simțea mai tare. Cornul lui ascuțit lovea într-una, iar mamutul se putea apăra foarte greu, doar cu trompa. În încleștarea aceea de mușchi încordați, zimbrul reprezenta furia dezlănțuită la întâmplare, o furtună de patimă ce se vedea în ochii mari și tulburi, în ceafa ce zvâcnea, în botul înspumat și în mișcărilor sigure, tăioase, repezi, dar mereu aceleași.

Dacă izbutea să-și răstoarne vrăjmașul și să-i spintece burta acolo unde pielea nu e atât de groasă și carnea mai simțitoare, avea să-l răpună.

Mamutul știa asta și se străduia să nu se prăbușească cu totul. Primejdia îi dădea sânge rece. O singură opintire i-ar fi fost de ajuns să se ridice, dar ar fi fost nevoie ca zimbrul să-i dea un pic de răgaz.

La început, lupta îi mirase pe ceilalți masculi. Cei patru mamuți și cei șapte tauri stăteau față-n față, într-o așteptare, într-o încordare de necrezut.

Niciunul nu se încumeta să dea atacul, știindu-se în primejdie.

Mamuții își pierdură răbdarea cei dintâi. Cel mai înalt, cu răsuflarea zgomotoasă, își înfoie urechile vânoase, asemenea unor uriași lilieci, și păși înainte. Aproape în același timp, cel care era în luptă cu taurul dădu o puternică lovitură de trompă peste picioarele zimbrului care se prăbuși la rândul lui, în vreme ce mamutul se ridică. Uriașele animale stăteau față în față. Mamutul spumega de furie; înălță trompa și cu un răget metalic porni el la atac. Enormii săi colți încovoiați îl aruncară cât colo pe zimbru, sfărâmându-i oasele; apoi, luând-o pieziș, mamutul își lăsă jos trompa și cu o furie crescândă spintecă burta adversarului și, călcându-i în picioare mațele lungi și coastele zdrobite, își scălda în sângele lui, până la burtă, picioarele monstruoase.

Înspăimântătoarea agonie se pierdu într-un învălmășag de mugete: bătălia dintre uriașii masculi începuse. Cei șapte zimbri și cei patru mamuți se aruncară unii asupra altora, într-un iureș sălbatic, ce putea fi asemuit doar cu spaima care înnebunește animalele. Nebunia cuprinse toată turma: mugetul adânc al zimbrilor se ciocnea de urletul strident al mamuților și ura puneă în mișcare valuri lungi de trupuri, o avalanșă de capete, de coarne, de colți și de trompe.

Masculii luptau între ei pe viață și pe moarte, într-o încheștare și un vuiet cumplit, într-un măcel de cărnuri sângerânde, într-o plămadă de durere și turbare.

La întâia ciocnire, mamuții, mai puțini la număr, erau în inferioritate. Unul din ei fusese doborât de trei tauri, altul ținut în loc și împiedicat să atace, dar ceilalți doi schimbară brusc sorții de izbândă. Pornind toți pieptiș asupra vrăjmașilor, îi străpunseră, îi striviră, îi sfâșiară. Le trebui mai multă vreme să-i calce în picioare decât le trebuise ca să-i înfrângă. Dar, văzând primejdia în care se

aflau tovarășii lor, se aruncară peste cei trei zimbri care se străduiau să nimicească colosul trântit la pământ. Luați fără veste, zimbrii fură toți odată dați peste cap, doi fărâmițați sub labelle acelea grele, iar al treilea o luă la goană. Fuga lui stârni la fugă și pe ceilalți zimbri care se mai luptau încă și cu toții se făcură nevăzuți, cuprinși de spaimă. S-a simțit mai întâi o apăsare ca înainte de furtună, o tăcere, o toropeală ce pusese stăpânire pe tot puhoiul acela de animale; ochii clipeau privind în gol, se auzi un ropot de copite asemenea unei ploii repezi, urmă apoi fuga aceea năprasnică ce degeneră în bătălie în strâmtoarea prea îngustă, în vreme ce animalele goneau înnebunate, ca scăpate din pușcă, cele mari călcând în picioare pe cele mici, cele mai iuți sărind peste celelalte, și oasele trosneau ca arborii doborâți de ciclon.

Mamuții nu-i mai fugăreau. O dată mai mult se dovediseră, cei mai puternici, o dată mai mult se afirmaseră ca stăpâni ai pământului, și coloana de uriași de culoarea lutului, cu părul și coamele aspre se înșiruiră pe marginea adăpătoarei și începură să bea, cu o astfel de sete, încât scădeau apa din răstoacă.

Pe dâmburile dealurilor, un grup de animale sprintene, încă înspăimântate de luptă, priveau cum se adăpau mamuții. Ulhamrii îi priveau și ei, uluiți de măreția acestei încleștări în natură. Naoh se uită la Nam și la Gaw, cu brațele lor firave și subțiratic, cu spatele lor îngust, dar cu picioarele vâjnoase ca trunchiurile de stejar, și comparându-i cu mamuții înalți ca stâncile, își dădu seama de nimicnicia și șubrezenia omului, biată vietate rătăcitoare pe întinsul savanelor. Îi veneau în minte și leii arămii, leii uriași și tigrii pe care aveau să-i întâlnească în pădurea din preajmă, în gheara cărora atât omul cât și cerbul elaf sunt tot atât de slabi ca un porumbel în ghearele unui vultur.

III ÎN PEȘTERĂ

Trecuse mult de miezul nopții. O lună albă, palidă ca floarea de volbură, luneca de-a lungul unui nor. Raza ei învăluia unda râului, stâncile tăcute, topea rând pe rând umbrele vadului în care se afla adăpătorea. Mamuții plecaseră; se mai zărea când și când câte o țărâitoare sau vreun huhurez în toată întinderea aceea de tăcere. Gaw, care era de rând, stătea de veghe la intrarea peșterii. Era trudit, gândul lui molcom și răzleț nu se trezea decât la zgomote bruște, la adulmecări neobișnuite, la stârnirile și căderile vântului. Trăia într-o amorțeală în care orice simț era toropit, în afară de cel al primejdiei și al foamei.

Fuga unei antilope îl făcu să ridice capul. De cealaltă parte a râului, pe coama abruptă a unui deal, o umbră masivă mergea împleticindu-se.

Membrele greoaie dar totodată mlădioase, capul masiv îngustându-se către fălci, cu o înfățișare ciudată, ca de om, arătau că e un urs.

Gaw mai întâlnește ursul peșterilor, o namilă cu fruntea boltită, care trăia pașnic în vizuina și pe pajiștea lui, ierbivor de felul său, dându-se la om numai la foame mare. Cel care se apropia, însă, nu era din aceștia. Gaw se convinge când îi văzu înfățișarea în raza lunii; cu craniul turtit, cu o blană cenușie, avea mișcări în care ulhamrul recunoscuse siguranța, amenințarea și cruzimea animalelor carnivore; era ursul cenușiu, în stare să se măsoare cu fiarele cele mai mari.

Gaw își aminti de poveștile celor ce străbătuseră ținuturile muntoase: ursul cenușiu răpune zimbri și urși și îi târăște mai lesne decât ar târî leopardul o antilopă. Ghearele lui spintecă dintr-o dată pieptul și pânțelele unui om, cu labele lui poate sugruma un cal, ține piept tigrului și leului arămiu. Bătrânul

Gun le spunea că numai de leul uriaș, de mamut și de rinocer se teme.

Fiul Antilopei nu se înspăimântă chiar ca în fața unui tigru, căci mai întâlnise urs de peșteră și i se păruse oarecum pașnic și neprimejdios. Asta îl și liniștise puțin; dar mișcările fiarei îi păreau tot mai îngrijorătoare cu cât se apropia; atunci Gaw alergă la șef.

Nici n-apucă să-i atingă mâna și Naoh, înalt și spătos, sări în picioare:

— Ce e, Gaw? întrebă el, pășind spre intrarea peșterii.

Tânărul întinse mâna arătând spre deal. Fața căpeteniei se posomorî:

— Ursul cenușiu!

Se uită în jur. Avusese grijă să îngrămădească bolovani și crengi la gura peșterii. Câțiva colți grei de stâncă din apropiere astupau intrarea. Ar fi fost foarte greu de pătruns înăuntru. Dar Naoh socoti că ar fi mai cuminte să fugă, și asta n-ar fi fost cu puțință decât înspre adăpătoare. Dacă fiara, neobosită și îndărătnică, și-ar pune-n gând să-i fugărească, i-ar ajunge cu siguranță din urmă. Nu le-ar rămâne decât să se cațere într-un pom; ursul cenușiu nu se cațără. În schimb, era în stare să aștepte cine știe cât jos, iar primprejur nu erau decât copaci cu ramuri mici.

Îl zărise oare fiara pe Gaw, așa chircit pe vine, pe după stânci, ferindu-se să nu facă vreo mișcare? El era oare stăpânul peșterii și acum se-ntorcea din lunga sa călătorie? În vreme ce Naoh chibzuia, stând în cumpănă, animalul porni devale, pe coasta râpoasă. Când ajunse la un loc mai neted, întoarse capul, adulmecă aerul umed și o luă la goană. La început luptătorii crezură că se depărtează, dar fiara se opri drept în locul unde colțul de stâncă îngusta cărăruia; așadar, trecerea nu mai era cu puțință. În susul râului, colțul se întrerupea și era perete de stâncă până jos; în jos, ar fi trebuit să fugă prin fața ursului, iar acesta, dintr-o săritură, ar

fi trecut râul îngust și le-ar fi aținut calea. Așa că sau trebuiau să aștepte să se depărteze fiara, sau s-o atace din peșteră. Naoh îl trezi și pe Nam și toți trei se apucară să rostogolească bolovani.

După oarecare șovăire, ursul se hotărî să treacă râul. Ajunse la țărm și se cățără pe stânca mărginașă. Pe măsură ce se apropia, vedea mai bine cât era de puternic. Când și când, colții îi scânteiau în lumina lunii. Pe Nam și Gaw îi trecu un fior. O sete de viață le umflă pieptul, spaima de slăbiciunea lor le tăia răsuflarea și inima le bătea să se spargă. Nici chiar Naoh nu se simțea în largul lui. Știa cu cine avea să lupte, știa că era o joacă pentru urs să răpună trei bărbați. Iar pielii lui groase, oaselor ca piatra, greu le puteai veni de hac cu săgeata, cu securea ori cu sulita.

Între timp, nomazii îngrămădiseră bolovanii, nu mai rămăsese decât o deschizătură mică, pe dreapta, cam de un stat de om. Când ajunse aproape de intrare, ursul scutură din cap posomorât, se uită și nu-i veni a crede, căci oricât i-ar fi simțit pe oameni, oricât i-ar fi auzit robotind, tot nu s-ar fi așteptat să vadă astupată vizuina în care el fusese atâta vreme stăpânul. De altfel, adulmecând că are de-a face cu dușmani slabi din care trăgea nădejde să se înfrupte, nu se mai strădui să lupte. Dar rămase nedumerit.

Se întindea în lumina lunii, lăfăindu-se în blana lui, înfoindu-și pieptul argintiu și mișcând încoace și-ncolo botul ascuțit. Apoi se-nfurie deodată, fără rost, fiindcă de felul lui era posac și morocănos brutal, străin de orice veselie. Începu să ragă răgușit, înverșunat și se ridică pe labele dinapoi; păru atunci un om uriaș și păros... pe picioare prea scurte și cu un trunchi nemăsurat. Se plecă apoi înspre deschizătura rămasă liberă.

Nam și Gaw, din întuneric, se ațineau cu bărzile; fiul Leopardului își ridicase ghioaga. Ei se așteptau ca dihania să-și vâre labele și atunci i le-ar fi tăiat. Dar și-a băgat capul enorm, fruntea păroasă, botul

plin de bale și dinții ca niște vârfuri de sulite. Oamenii loviră cu barda, iar ghioaga se răsuci, fără folos, din cauza colțurilor de stâncă. Ursul răcni și se trase înapoi. Nu era rănit: nici urmă de sânge nu-i înroșise botul, dar fălcile care clănțăneau și fulgerele din ochi arătau cât de mare îi era furia.

Totuși, primise o lecție și de aceea schimbă tactica. Animal obișnuit să scormonească și în stare să dea peste cap orice stavilă, ursul știa că uneori e mai bine s-o dărâmi, decât să-ntâmpini primejdii neștiute. Încercă peretele, îl zgâlțâi și văzu că se clătina când se proptea în el.

Atunci, încordându-și puterile, când cu labele, când cu umerii, când cu capul, aci se arunca asupra deschizăturii, aci încerca să tragă spre el bolovanii cu ghearele lui lucioase. În sfârșit, găsind un punct mai slab, apucă odată bine și zgâlțâi tot în același loc, cu atât mai mult cu cât vedea că brațele oamenilor nu ajungeau până acolo. Dar nici ei nu pierdură timpul în opinteli zadarnice: Naoh și Gaw, proptind baricada din fața ursului, izbutiră s-o înțepenească, să nu se mai miște, în vreme ce Nam, aplecat peste deschizătură, urmărea fiara, cu gând să-l țintească în ochi cu o săgeată. Ursul își dădu seama că punctul slab devenise acum de neclintit. Schimbarea asta, neînțeleasă, care-i răsturna tot ce învățase de o viață, îl uimi și-l scoase din fire.

Se lăsă jos, cercetă peretele, îl mirosi și-și scutură capul în semn că nu pricepe. La urmă își zise că poate s-a înșelat. Se întoarse din nou spre baricadă, lovi cu laba, împinse cu umărul și văzând că nu e chip să o clinească, nu mai stătu să cumpănească, firea lui năvalnică fu mai tare.

Deschizătura aceea îl atrăgea. Știa că e singura cale să pătrundă în peșteră. Se aruncă sălbatic înainte. O săgeată şuieră și-l lovi lângă pleoapă, dar nu-i opri atacul.

Masa formidabilă de carne din care sângele curgea șiroaie își adună ultimele puteri și peretele

se prăbuși.

Naoh și Gaw se retraseră fulgerător în fundul peșterii; Nam se trezi prins între labele înfricoșătoare ale fiarei. Nici nu se mai gândea să se apere, se simțea ca o antilopă în ghearele panterei, ca un cal doborât de leu; cu brațele întinse și gura căscată, își aștepta moartea înțepenit în neputință.

Dar Naoh, uluit mai întâi, își veni în simțiri; o putere uriașă se trezi în el, puterea aceea care-i zămislește pe șefii de trib și care ocrotește un neam. Și în vreme ce Nam își pierduse orice nădejde, lăsându-se pradă ursului, Naoh, dimpotrivă, se avântă în luptă pe viață și pe moarte; aruncă cât colo securea care îi păru nefolositoare și apucă cu amândouă mâinile ghioaga de stejar, plină cu noduri.

Fiara îl văzu venind. Lăsă jos prada plăpândă care se zbătea și-și îndreptă toată puterea împotriva adversarului, cu labele și dinții gata să apuce. Dar ulhamrul i-o luă înainte, lovind cu ghioaga. Ursul primi lovitura în falcă, iar unul din noduri îi atinse nările. Lovitura, dată dintr-o parte și nu destul de îndemânatic, fusese însă atât de dureroasă, încât fiara se încovoie. A doua lovitură căzu pe craniul ce părea cu neputință de zdrobit.

Dar fiara își veni în fire și se aruncă înainte; ulhamrul se trăsese însă deoparte, îndărătul unui colț de stâncă, așa că ursul se izbi cu putere de peretele de bazalt. Și în vreme ce animalul se împleticea, Naoh, pieziș, cu un strigăt războinic, ridicând ghioaga, îl lovi cu sete în coastele care pârlău. Slăbit de zdruncinul atâtor lovituri, ursul se prăbuși, și Naoh, cuprins de un fel de beție, îi zdrobi rând pe rând botul, labele, fălcile, în vreme ce Nam și Gaw îi spintecau burta cu lovituri de secure.

Când în sfârșit namila încetă să se mai zbată, pribegii se priviră în tăcere.

Domni o clipă de uluire. Naoh se dovedi cel mai de temut dintre ulhamri, căci nici Fauhm, nici Hoo, fiul Tigrului, și niciunul dintre războinicii vestiți de care Gun cel uscățiv putea să-și amintească nu doborâse un urs cenușiu cu lovituri de ghioagă.

Și fapta de legendă s-a întipărit în mintea tinerilor, legendă ce avea să treacă din generație în generație și să le sporească nădejdea, dacă nu cumva Nam, Gaw și Naoh nu urmau să piară în lupta pentru cucerirea Focului.

IV

LEUL URIAȘ ȘI TIGROAICA

Se scurse o lună. Mergând într-una către miazăzi, Naoh trecuse de mult de savană și străbătea acum pădurea. Îi părea nesfârșită, întretăiată cum era de pajiști de ierburi și de pietre, de lacuri, de băltoace și de văgăuni. Aci cu povârnișuri, aci cu urcușuri neașteptate, în ea își aflau locul toate soiurile de plante, toate felurile de animale. Trăiau acolo și tigrul, și leul galben, și leopardul, și Omul-din-Arbori, singuratic, doar cu câteva femele, cu o putere mult mai mare ca a celorlalți oameni, hiena, mistrețul, lupul, ciuta, cerbul elaf, căpriorul, muflonul. Rinocerul își căra povara de plăci osoase, și n-ar fi fost de mirare să întâlnești aici și leul uriaș de care abia mai auzeai vorbindu-se, căci neamul lui începuse să piară cu mii și mii de ani în urmă.

Trăia acolo și mamutul, nimicitor al pădurii, care zdrobea crengile și dezrădăcina copacii; pe unde trecea el, făcea ravagii mai mari decât inundația ori ciclonul.

Prin ținutul acela de temut, nomazii găsiră hrană din plin; ei înșiși se știau prada fiarelor carnivore. Mergeau cu prudență; în triumphi, ca să cuprindă cât mai mult spațiu cu privirea.

Simțurile lor agere îi puteau apăra în timpul zilei de primejdii. De altfel, vrăjmașii lor de moarte nu vânau decât noaptea. Ziua nu aveau privirea atât de pătrunzătoare ca a omului, iar mirosul nici pe departe ca acel al lupilor. Acestora era cel mai greu să le dai de urmă, dar cum era destul vânat în pădure, nici nu le-ar fi dat în gând lupilor să atace animale atât de temut ca ulhamrii. Dintre urși, cel mai puternic, colosul peșterilor, nu se da la om decât poate dacă ar fi fost din cale afară de înfometat. El găsea în locul de baștină cu ce să-și astâmpere în mod pașnic foamea; cât despre ursul

cenușiu, care ajungea uneori și prin ținuturi mai puțin reci, pe acela îl simțeai de departe.

Totuși zilele treceau tot într-o spaimă, iar nopțile erau înfricoșătoare. Ulhamrii își alegeau din vreme locul de adăpost, se opreau cu mult înainte de căderea nopții. Uneori se adăposteau în vreo văgăună, alteori îngrămădeau bolovani mari unul lângă altul și propteau stăvili în cale; în anume seri alegeau un loc cu copaci foarte apropiați, între care se baricadau.

Mai presus de toate, lipsa Focului îi dorea cel mai mult. În nopțile fără lună, părea că au intrat pe veci în întunecime; îi apăsa, îi înghițea parcă. În fiecare seară pândeau pădurea ca și când s-ar fi așteptat să vadă scânteind flacăra în culcușul ei și, mărindu-se, cuprinzând și mistuind crengile moarte; dar nu zăreau decât micile scântei depărtate ale stelelor, sau ochii vreunei fiare. Se simțeau copleșiți de nevolnicia lor și de cumplita imensitate ce-i înconjura. Alături de tribul lor, laolaltă cu mulțimea fremătând în jur, ar fi îndurat mai lesne, dar nesfârșita singurătate părea că îi strânge ca într-un clește.

Pădurea se rări. În vreme ce întinderile împădurite umpleau toată zarea din apus, înspre răsărit se-ntindea un șes, parte savană, parte hățișuri cu pâlcuri de arbori.

Savana își apăra întinderea împotriva vegetației înalte. O ajutau zimbrii, cerbii, antilopele, măgarii și caii care pășteau tot lăstărișul. Umbră de plopi negri, de sălcii argintii, de anini, de stuf și de trestii, un râu se-ndrepta către răsărit. Când și când, stânci teșite, răzlețe, se ridicau ca niște movile roșiatice, și cu toate că se luminase bine de ziuă, umbrele lungi încă țineau în loc razele soarelui.

Cei trei pribegi priveau neîncrezători ținutul. Desigur că atunci când se întuneca, treceau pe aci multe fiare de pradă. Se grăbiră să bea apă și

cercetară apoi locurile. Cea mai mare parte din stâncile acelea teșite, prea izolate una de alta, nu le erau de niciun folos; altele, chiar dacă se aflau laolaltă, cereau prea multă muncă ca să le întărești. Pierduseră orice nădejde și erau gata să se înapoieze în pădure, când Nam zări niște colți de stâncă enormi, foarte apropiați, doi din ei chiar se uneau în partea de sus și mărgineau un intrând cu patru deschizături. Prin trei din ele ar fi putut intra animalele mai mici decât omul, lupi, câini sau pantere. Prin a patra ar fi putut intra și un războinic spătos, dar numai dacă s-ar fi târât pe burtă, așadar de nepătruns pentru urși mari, lei sau tigri.

La un semn al tovarășului lor, Naoh și Gaw dădură fuga. Întâi se temură că Naoh nu va putea să se strecoare în ascunzătoare. Dar Naoh, lungindu-se pe iarbă și plecând mult capul, intră și ieși destul de ușor. Aveau astfel un adăpost mai sigur decât toate celelalte, căci blocurile erau atât de grele și de bine împlântate în pământ, încât nici chiar o ceată de mamuți nu le-ar fi putut clinti. Nici spațiul nu le lipsea, căci ar fi încăput lesne acolo și zece oameni.

Se bucurară la gândul nopții fără griji. Pentru întâia oară de când porniseră la drum, teama de fiarele sălbatice nu-i va mai chinui. Mâncară carnea crudă a unui pui de ciută, cu nuci culese din pădure, și din nou cercetară împrejurimile. Câte un elaf, câte un căprior alergau spre apă, cârduri de corbi se înălțau croncănind, un vultur plana pe sus, în rând cu norii, apoi un linx sări gonind după o lișiță, un leopard se furișă printre sălcii.

Umbrele se făceau tot mai lungi. În curând ele se așternură peste savană, și soarele se lăsă încet pe după copaci, ca un enorm rug rotund. Se apropia clipa în care puterea fiarelor avea să domnească peste singurătăți. Nimic încă nu o vestea, doar un nevinovat freamăt de păsărele, singuratece ori în stol, ce-și îndreptau spre soare un

imn grăbit, imn de părere de rău și de teamă pentru lunga noapte de spaimă ce se apropia.

Atunci chiar ieși din pădure un zimbru. De unde se ivise? De ce se răzlețise de ceilalți? Întârziase, sau dimpotrivă, gonind prea repede, urmărit de vrăjmași, sau pradă unor năluciri, n-a luat seama și s-a rătăcit? Pribegii nu-și mai puneau întrebări; setea de pradă îi cuprinsese, căci dacă vânătorii din tribul lor nu atacau turmele de ierbivore mari, pândeau în schimb animalele răzlețe, mai ales când erau slabe sau rănite.

Ceva din îndrăzneala și puterea de înfruntare a zimbrilor o găsești astăzi la anume bouri din epoca noastră, dar zimbrul avea un cap mai puțin fioros. Specia dintâi era în floare. Ageri, cu un suflu viu, un simț ascuțit al primejdiei și de o deosebită șiretenie, animalele astea puternice erau o podoabă măreață a pământului.

Naoh se ridică de jos cu un mormăit. După ce-a răpus un urs cenușiu, cât de mult i-ar fi crescut faima să fi doborât și un mare ierbivor! Creștea în el acel instinct care îi dă omului puterea de a fi mai presus de orice altă viețuitoare. Și setea lui de luptă creștea cu cât se apropia mai mult de pieptul acela lat și coarnele acelea lucioase. Dar un alt instinct îl îndemna să nu distrugă în zadar o făptură ce dădea atâta hrană. Căci carnea proaspătă se găsea îndeajuns; era plin de vânat ținutul.

Și apoi, amintindu-și de izbânda lui asupra ursului, meritul de a răpune acum un zimbru i se părea prea mic. Lăsă deci arcul în jos și nu mai încercă să vâneze cu o armă care ar putea da greș. Cât despre zimbru, înaintând încet, se îndreptă către râu.

Deodată, cei trei oameni ridicară capul, simțind apropierea unei primejdii. Nu așteptară mult. La un semn al conducătorului, Nam și Gaw se ascunseră pe după stâncile răzlețe. Naoh îi urmă în clipa când un cerb uriaș ieși ca un glonț din pădure. Fugea mâncând pământul. Își ținea capul

cu coarne mari și rămuroase dat pe spate și o spumă roșiatică îi șiroia din nări; alerga cu picioarele lui subțiri, asemenea unor crengi luate de vânt, și făcuse vreo treizeci de salturi, când vrăjmașul se arătă și el.

Era un tigru cu picioare puternice și torsul mlădios, care, dintr-un singur salt, înaintă douăzeci de coți. Părea că zboară prin aer și ori de câte ori animalul atingea pământul, părea o pauză necesară pentru o nouă concentrare de energie. Mai încet în mișcări, cerbul uriaș nu se oprea nicio clipă. Salturile se succedau din ce în ce mai repezi. În faza aceasta a goanei, pierdea tot mai mult din puteri. Tigrul abia începuse să alerge, în vreme ce cerbul uriaș venea de departe.

— Tigrul îl va răpune – spuse Nam cu un tremur în glas.

Naoh, care urmărea cu patimă goana, răspunse:

— Cerbul uriaș e neobosit.

Dar când se apropiară de râu, puterea cerbului scăzu simțitor. Totuși, într-o încordare supremă, izbuti să alerge și mai iute; acum, cele două trupuri se goneau la fel de repede, apoi salturile tigrului se micșorară. Poate că s-ar fi lăsat păgubaș până la urmă, dacă râul n-ar fi fost așa de aproape. Se gândi să-l ajungă din urmă înot, căci în apă, cu trupul lui lung și mlădios, era în largul lui. Când ajunse la râu, cerbul era la cincizeci de coți. Tigrul tăia unda râului cu o repeziciune nemaivăzută; dar și cerbul uriaș înainta aproape cu aceeași iuțeală. O întrecere pe viață și pe moarte. Cum râul nu era lat, cerbul trebuia să iasă la țarm cel dintâi; dacă va încetini până să se ridice pe mal, avea să-l prindă. Asta o știa. Riscase chiar un ocol ca să-și aleagă locul pe unde să iasă, un prundiș nisipos în urcuș lin. Cu toate că cerbul uriaș își socotise bine ieșirea din apă, avusese o clipă de șovăire, în care timp tigrul se apropie. Era pe mal, la douăzeci de coți înălțime, când tigrul ieși și el din apă și făcu întâiul salt: un salt grăbit care-l făcu să se împleticească și

să se rostogolească înapoi în râu. Cerbul era salvat. Putea acum să-și înceteze goana. Tigrul își dădu seama că a pierdut și, amintindu-și de o vietate înaltă pe care-o zărise în vreme ce alerga, trecu din nou râul înot. Zimbrul încă se mai zărea... Văzând goana aceea nebună, se întorsese înspre pădure, dar era tot neliniștit, deși tigrul se depărta, afundându-se în savană. Zimbrul se hotărî să stea ascuns, când un miros de fiară îi izbi nările. Întinse gâtul și chibzui pe loc încotro să fugă. În felul acesta, ajunsese și el la colții singuratici de stâncă unde se adăpostiseră ulhamrii; adulmecând mirosul omului și amintindu-și că la începutul existenței sale, când era încă plăpând, fusese rănit, schimbă din nou direcția.

Mergea în trap, gata să intre în hățișuri, când se opri locului: tigrul venea în goană. Nu se temea că-i va scăpa și zimbrul cum i-a scăpat cerbul, dar pățania dintâi îl nemulțumea. Văzând tigrul, zimbrul se hotărî pe loc. Știa bine că pe fugă nu se putea bizui; trebuia deci să-l înfrunte. Așa cum înainta, cu capul plecat și scormonind pământul cu copitele, cu pieptul lui lat și roșu, și cu ochii aprinși de o lumină albăstruie, părea un minunat războinic al pădurii și al șesurilor. O furie oarbă îi gonea orice teamă, sângele care-i pulsa în inimă era sângele luptei. Instinctul de apărare devenea sete de atac.

Tigrul își dădu seama de puterea adversarului. Nu-l atacă dintr-o dată. Îi dădea târcoale cu unduiri de reptilă, pândeau vreo mișcare pripită ori nesocotită care să-i dea prilejul să-i sară în spate, să-i frângă coastele ori junghietura gâtului. Dar zimbrul, atent la fiecă mlădiere a vrăjmașului, îi arăta mereu fruntea masivă, cu coarnele ascuțite...

Deodată, carnivorul înmărmuri. Țeapăn, cu ochii lui galbeni, mari deschiși, se uită la o namilă fîroasă care se apropia. Părea un tigrul, dar mult mai înalt și mai legat; semăna și a leu, cu coama pletoasă, cu pieptul puternic și pasul măsurat. Cu

toate că nu se oprea din mers, sigur pe puterea sa nemăsurată, tot vedea pregetul animalului care nu se simte pe tărâmul lui de baștină. Tigrul, da, era la el acasă! De zece veri, a lui era întinderea, iar celelalte fiare ca leopardul, pantera, hiena, toate trăiau în umbra lui. Orice pradă era a lui, doar să fi pus ochii pe ea. Nicio viețuitoare nu se încumeta să-i treacă pe dinainte; sugruma și elaful, și cerbul, și cerbul uriaș, și zimbrul, și bizonul sau antilopa.

Ursul cenușiu poate că îi cutreierase pajiștea în vreme de iarnă, dar tigrii mai de la nord și lei de prin ținuturile din preajma fluviului nu i-au pus niciunul puterea la îndoială. Nu s-a dat la o parte decât din calea rinocerului de neînvins sau a mamutului cu picioare de nezdruncinat, socotind că e o treabă prea grea să lupte cu ei. Dar arătarea ce i se înfățișa acum îl umplea de uimire.

Era o făptură nemaiîntâlnită, din vremi străvechi, rămășiță a unei rase de mii și mii de ani. Tigrul își dădu repede seama că era mai puternică decât el, mai bine înarmată și tot atât de iute în mișcări. Dar obișnuit de atâta vreme să fie cel mai tare, îl înfuria chiar și gândul că i-ar fi teamă. De altfel, atitudinea asta i-o citeai și din mișcări. Pe măsură ce dușmanul se apropia, ferea într-o parte mai mult decât da înapoi, dar tot amenințător. Când se găsiră față-n față, leul-tigru își umflă pieptul enorm și răgi, apoi, lăsându-se în jos, se aruncă asupra tigrului într-un salt de atac de douăzeci și cinci de coți. Tigrul dete înapoi. La al doilea salt fu gata să iasă din luptă. Dar nu apucă. Se răzgândi. Furia reveni, ochii galbeni avură o lumină verde; va lupta; nu mai era singur. O tigroaică răsărise dintre ierburi și, splendidă, hotărâtă, impunătoare, alerga în ajutorul masculului ei.

Leul uriaș pregetă o clipă, cumpănindu-și puterile. Poate că s-ar fi retras, lăsându-i pe tigri stăpâni pe ținutul de baștină, dacă adversarul stârnit de chemările tigroaicei care se apropia n-ar

fi dat semne că pornește la atac. Namila felină poate că s-ar fi îndurat s-o ia din loc, dar toți mușchii lui vânjoși, toate amintirile atâtor cărnuri ce sfâșiasse și a atâtor coaste ce zdrobise îl făcură să nu-l lase nepedepsit pe cel care ataca. Dintr-un salt l-ar fi ajuns pe tigru. Saltul îl făcu, dar fără să-și ajungă țelul, căci celălalt o luase pieziș și încerca acum un atac din flanc. Leul peșterilor rămase locului ca să întâmpine lovitura. Gheare și colți se încheștară, auzeai clănțănitul colților ce sfâșie și răsuflarea aprigă. Pe labele lui mai scurte, tigrul căuta să-și apuce vrăjmașul de beregată; și era pe punctul de a reuși. Dar mișcări bine calculate îl aruncară cât colo, se văzu la pământ, apăsător de o labă ce-l stăpânea, și leul porni să-i sfâșie pânțele. Măruntaiele țâșniră în ligamente albastre, sângele curgea stacojiu printre ierburi, o larmă nemaiauzită cutremură savana. Și leul-tigru începu să-i zdrobească coastele, când tigroaica sosi. Pregetând, adulmeca mirosul de carne caldă, înfrângerea masculului ei; scoase un răget ce semăna a chemare.

La chemarea aceasta, tigrul se ridică de jos; un ultim avânt războinic îl cuprinse, dar la primul pas toate intestinele cu care plecase târâș îl opriră și rămase așa, nemișcat, părăsit de puteri, dar cu ochii încă plini de viață.

Tigroaica simți din instinct cât de puțină vlagă mai era în tovarășul cu care atâta vreme sfârtecăse prada ce se zbătea, și cu care veghease și-și apăraseră urmașii împotriva atâtor capcane. O cutremură o duioșie venită din adâncuri. O năpădi deodată amintirea luptelor, a bucuriilor, a durerilor, dar neîndurata lege a firii o supuse; își dete seama că se afla în fața unei puteri mai presus decât aceea a tigrilor. Cu un geamăt surd, însetată de viață, goni înspre tufișuri, privind înapoi.

Leul uriaș nu porni după ea. Își gusta din plin izbândă mușchilor lui oțeliți, gusta clipa asta a înserării, setea de dragoste și de goană după pradă;

de tigrul învins nu se mai temea; dar tot îl mai pândeau, stătea la gânduri dacă să-l omoare de tot; deși învingător, putea să se mai aleagă cu o rană.

Ceasul amurgului roșiatic se strecurase din adâncuri de pădure, furișat, pe nesimțite, înșelător. Vietățile de zi tăcuseră. Se auzeau în răstimpuri urletele lupilor, lătratul câinilor, râsul sarcastic al hienei, strigătul păsărilor de pradă, orăcăitul broaștelor sau țârâitul prelung al vreunei lăcuste târzii.

În vreme ce soarele se stingea îndărătul unui nesfârșit șir de culmi muntoase, luna, imensă, se înălța dinspre răsărit.

Nu se mai zărea nicio altă vietate decât cele două fiare; zimbrul se făcuse nevăzut în timpul luptei, în semiîntunerice, mii de nări fremătătoare adulmecau unde era o primejdie. Leul uriaș simți încă o dată slăbiciunea puterii lui. Pradă fără număr mișuna prin vâlcele și prin zăvoaie și totuși foamea amenințătoare îl pândeau.

Răspândeau în jur acel fluid specific, care-l trăda mai mult decât mișcarea și decât trosnetul ierburilor și al crengilor călcate în picioare. Fluidul acesta se răspândeau aprig și fioros; se simțea prin beznă și pe întins de ape, era spaima și totodată salvarea vietăților slabe. Cum prindeau de veste, toate fugeau, toate se ascundeau, tot ce era viață se făcea nevăzut. Pământul devenea pustiu, mort, nu mai era pradă. Pe lume singura vietate era leul.

Și atunci, în preajma nopții, nămile i se făcu foame. Izgonit din locul lui de baștină de un cataclism, trecuse râurile și fluviul și pribegise prin ținuturi necunoscute. Acum că răpusese tigrul și-și cucerise un tărâm nou, adulmeca în zare, cu nările deschise, carnea risipită.

Orice pradă îi păru acum prea departe; abia mai lua seama la foșnetul vietăților mărunte tupilate în ierburi, la câteva cuiburi de păsări, doi bătlani cocoțați între crengile unui plop negru, și care ar fi știut să se ferească chiar dacă tigrul s-ar fi putut

cățara în pom; numai că de când crescuse, în toată mărșia lui, nu se mai urca decât pe trunchiuri joase și printre crengi groase.

Foamea îl sili așadar să se-ndrepte spre dâra de sânge cald ce se scurgea din măruntaiele vrăjmașului răpus. Se apropie de el, îl mirosi și îi fu silă ca de o otravă. Neliniștit, se urcă pe el zdrobindu-i coastele, apoi porni în căutare. Ridicătura de stânci singuratice din zare îl atrase. Deoarece se aflau în direcție contrarie vântului și mirosul lui nu se compara cu al lupilor, nu-și dădu seama că acolo s-ar afla oameni, dar când se apropie, simți că prada era acolo și suflarea îi deveni pripită.

Ulhamrilor le bătea inima cu putere, în vreme ce priveau la fiara enormă din fața lor. De când cu fuga cerbului uriaș, mintea lor aprinsă cunoscuse nuanțele spaimei care chinuia pe bieții muritori. În amurgul însângerat vedeau cum leul-tigru dădea târcoale adăpostului lor. Cu botul adușmea peste tot, în ochi îi scânteiau luciri verzi, simțeau în toată făptura lui setea de pradă și foamea.

Când ajunse în dreptul deschizăturii pe unde se strecuraseră înăuntru oamenii, se plecă încercând să-și vâre capul și umerii. Pribegii începură să se teamă că blocurile de stâncă nu vor fi destul de trainice. La fiecă unduire a trupului aceluia vânjos, Nam și Gaw se închirceau cu un geamăt de spaimă. Naoh era numai ură, ura cărnii fugărite. Ura asta crescuse când fiara începu să scormonească pământul.

Cu toate că leul gigant nu era dintre vietățile scormonitoare, se pricepea să lărgească o intrare ori să dea peste cap o stavilă. Furia cu care săpa îi înspăimântă pe oameni și asta îl făcu pe Naoh să se aplece și să-l lovească cu sulița; fiara, atinsă la cap, scoase un răget răgușit și încetă să mai scormonească. Ochii ce aruncau fulgere scrutau înserarea. Animal de noapte, deosebea clar prin

întuneric cele trei făpturi care-l stârneau și mai mult simțindu-le atât de aproape.

Se puse iar la pândă, încercând mereu ieșirile și întorcându-se neîncetat tot la locul pe unde intraseră oamenii. La urmă, începu iar să scormonească; încă o lovitură de ghioagă îl opri pe loc și-l făcu să se dea înapoi, mai puțin mirat decât întâia oară. În mintea lui întunecată își dădea seama că era cu neputință de pătruns în adăpostul oamenilor, dar nu voia să-i scape prada. Trăgea nădejde că fiind atât de aproape, va pune stăpânire pe ea. Trase încă o dată aer în piept și după ce se mai uită o dată înăuntru, păru că și-a uitat cu totul de oameni și se îndreptă înspre pădure.

Cei trei pribegi erau nespuse de fericiți; din nou se simțiră mai siguri în adăpost și se bucurară din plin de frumusețea nopții. Sunt clipe în care simțirea e mai înaripată, mușchii mai ageri, gânduri fără număr trezeau în mințile lor tulburi frumusețea dintâi; le era dragă viața și tot ce-i înconjură, se bucurau de acel ceva alcătuit din toate, o fericire în afară și mai presus de clipa prezentă. Și cum asemenea simțiri nu puteau și nici nu aveau cum să și le împărtășească unul altuia, se priveau și râdeau în hohote, cu o bucurie molipsitoare care nu luminează decât fețele oamenilor. Fără îndoială că se așteptau ca leul uriaș să se mai întoarcă, dar cum timpul nu-l știau socoti – le-ar fi fost și fatal – se bucurau din plin de clipa de față, iar durata de timp dintre amurgul serii și zorii dimineții li se părea o veșnicie.

Ca de obicei, Naoh urma să facă întâia veghe. Nu-i era somn. Tulburat de lupta dintre tigrul și leul uriaș, simțea cum se clatină în mintea sa tot ce învățase și știuse până atunci. Toate se împleteau parcă și alcătuiau laolaltă urzeala dintâi a lumii. Și iată că lumea aceasta, așa cum o vedeau ulhamrii, era nemărginită; cunoșteau mersul soarelui și al lunii, ciclul întunericului care-i urmează luminii, și al luminii care-i urmează întunericului, ciclul

anotimpului rece în cumpănă cu al anotimpului cald, cursul râurilor și al fluviilor, nașterea, bătrânețea și moartea oamenilor; făptura, obiceiurile și puterea nenumăratelor dobitoace, viața copacilor și a ierburilor, iscusința de a făuri armele: sulița, securea, ghioaga, furca, și a da o luptă cu ele; căile vântului și ale norilor, bunul plac al ploii, cruzimea trăsnetului, în sfârșit, cunoșteau Focul – cel mai temut și cel mai dorit din tot ce e viu pe lume – atât de puternic, încât e în stare să mistuie întinsurile savanei și pădurea cu mamuții ei, cu rinocerii, cu leii și tigrii, cu urșii, zimbrii și bizonii laolaltă.

Viața Focului îl fascinase dintotdeauna pe Naoh. Ca și vietăților, lui, Focului, îi trebuie o pradă: se hrănește cu crengi, cu ierburi uscate, cu grăsimi. Crește, poate da naștere la alte Focuri, și poate muri. Dar făptura Focului e nemărginită și, pe de altă parte, se lasă împărțit la nesfârșit. Fiecare frântură din el poate trăi, descrește dacă nu-i dai hrană, se face cât o albină, cât o găză, și cu toate astea învie din capătul unui fir de iarbă și redevine necuprins, cât un ținut de mlaștini. E o viețuitoare și nu e viețuitoare. Nu are nici picioare, nici trup de târătoare, și întrece în goană antilopele. Nu are aripi – și zboară până-n nori; nu are gâtleej – și vuiește, tună, rage. Nu are mâini, nici gheare, dar înghite toate întinsurile... Naoh îl iubea, îl ura, și se temea de el. În copilărie, îi simțise uneori colții. Neîndurat, nu cruța pe nimeni, gata să mistuie pe cine-l hrănea, mai viclean ca o hienă, mai crud ca o panteră.

Dar câtă alinare în preajma lui! Cum îmblânzește el mușcătura gerului din nopțile de iarnă, cum odihnește truda și cum prefăce slăbiciunea omului în tărie! Din umbra întunecată a stâncilor de bazalt, Naoh, cuprins de dor, părea că și vede focul taberei și luminile care jucau pe fața Gammlei. Luna, care se ridica, îl făcea să se gândească la flacăra îndepărtată. Din ce ținut de pe

pământ se înalță deodată luna și de ce oare nici ea, nici soarele nu se sting niciodată? Se micșorează uneori. Sunt seri în care nu mai rămâne din ea decât un Focșor plătând, cât trebuie ca să înghită o rămurea. Și apoi prinde viață. De bună seamă că niște oameni nevăzuți îi poartă de grijă și o hrănesc în răstimpuri... În seara asta e în putere; mare întâi, și cât copacii de înaltă, se face tot mai mică pe măsură ce se ridică, dar strălucește mai tare. Se vede că Oamenii Nevăzuți au hrănit-o din plin cu lemne uscate.

În vreme ce fiul Leopardului visează la astfel de lucruri, jivinele nopții ies să-și trăiască viața. Umbre furișate se strecoară printre ierburi. Trec popândăi, dihori, șoareci de câmp, nevăstuici cu trup de reptile, apoi vine un elaf cu coarne rămuroase, fugind de lumina lunii ca o săgeată. Naoh îi urmărește picioarele subțiri, trupul de culoarea pământului și a scoarței de stejar și ramurile coarnelor, plecate spre spate. A dispărut. Lupi își arată acum capetele rotunde, botul ascuțit, și labele lucioase și sprintene. Alburii pe burtă, părul se roșește spre spinare, dar e ca o fâșie negricioasă peste coaste. Cu mușchi puternici în jurul cefei, simți în toate mișcările lor ceva viclean și ascuns, care se vede și din ochii lor oblici. L-au adulmecat pe elaf, dar și elaful, la rândul lui, i-a simțit prin boarea umedă a locurilor umbrite și le-a luat-o mult înainte. Cu nările lui sensibile simte cum descrește treptat mirosul. Lupii știu cât de repede aleargă un cerb, dar se țin după el prin toată savana, până-n hățișuri, unde cei iuți de picior sunt cei mai tari. Acum goana e de prisos și lupii s-ntorc încet înapoi, dezamăgiți; unii urlă, alții gem. Din nou toate nările sunt în vânt, adulmecând zările. Dar nu simt nimic pe aproape decât hoitul tigrului și oamenii ascunși pe după pietroaie; oamenii sunt o pradă de temut, iar hoitul, oricât de înfometăți ar fi, le face silă.

S-au apropiat totuși de el, după ce au ocolit adăpostul oamenilor.

Lupii dădură mai întâi târcoale în jurul hoitului cu foarte multă luare-aminte. Până la urmă, cei mai înfipți se avântară. Își îndreptară boturile mai întâi spre capul tigrului, lângă gâtul enorm deschis din care pe vremuri pornea suflul acela de viață otrăvit și atotputernic, cercetară trupul și linseră rănilor însângerate. Dar niciunul nu-și înfipse colții în carnea lui tare și otrăvită, din care nu s-ar fi putut înfrupta decât un stomac de vultur ori de hienă.

O larmă le spori nehotărârea: scheunături și urlete. Șase hiene se iviră în lumina lunii. Înaintau cu pași șovăielnici, cu piepturile lor puternice, dar cu spinarea lăsată, subțindu-se treptat, și cu picioare strâmbe. Cu botul scurt, având puterea să sfarme oase de leu, cu ochiul triumfiar, urechile ascuțite și coama aspră, se învârteau în loc, mergeau pieziș, sau săreau ca niște lăcuste. Lupii simțiră din ce în ce crescând duhoarea înspăimântătoare ce o împrăștiau în jur.

Erau jivine înalte și cu fălci atât de puternice, încât ar fi înfruntat și tigrii. E drept că nu ar fi putut face față decât lăsându-se jos, pe labe, dar nu erau atacate, căci niciun animal n-ar fi mâncat carnea lor împuțită, iar ceilalți mâncători de hoituri erau mai slabi decât ele. Cu toate că se știau mai tari decât lupii, stăteau la îndoială, dând târcoale prin noapte, când pe aproape, când mai departe, umplând văzduhul cu răgete prelungi. Până la urmă săriră să-i atace.

Lupii nu încercară să se apere, ci siguri pe agerimea picioarelor, se ațineau pe aproape. Acum, că erau gata să piardă prada, le părea rău că o disprețuiseră. Se învârteau în jurul hienelor, urlau când și când, se prefăceau că trec la atac, cu mișcări viclene, mulțumiți doar să-și sperie vrăjmașul.

Hienele, îndârjite și mormăind, atacară hoitul; le-ar fi plăcut să fie o carne putredă și viermănoasă, dar mâncaseră puțin în ajun și prezența lupilor le stârnea lăcomia. Se înfruptară mai întâi din măruntaie, sfărâmând coastele cu dinții lor de oțel. Traseră dinăuntru inima, plămânii, ficatul, limba aspră care în agonie ieșise afară. Se bucurau că în loc de mortăciune mănâncă și o carne vie, în loc să dea târcoale, cu burta goală, temându-se că nu găsesc niciun hoit. Lupii știau ce înseamnă asta, ei care adulmecaseră fără niciun folos, de cum se înserase, toate mirosurile din aer și de pe pământ.

Îndârjiți și decepționați, câțiva porniră să dea târcoale bolovanilor de stâncă răzleți. Unul din lupi vârî capul printr-o deschizătură. Naoh, cu sânge rece, îi dete o lovitură de ghioagă. Atinsă la gât, fiara se depărtă cu un urllet de durere, șchiopătând. Atunci lupii se porniră cu toții să urle fioros, vrând parcă să se repeadă și să atace. Se vedea la lumina lunii cum fremătau cu ochii aprinși, în care scânteia setea de viață, dar și teama, cu botul umed de bale, încordați de ce avea să urmeze: încolțiți de foame, cum s-ar fi năpustit asupra prăzii! Dar știau că dincolo de bolovanii de stâncă stăteau de veghe făpturi cutezătoare și puternice, care nu s-ar lăsa doborâte decât dac-ar fi luate prin surprindere, așa că nu mai dădură târcoale. Strânși laolaltă, stătură la sfat, unii mormăind și mișcându-se, alții șezând pe labele din spate, cu botul ațintit, mulți din ei în neastâmpăr, frecându-și spinările. Cei bătrâni aveau să-și dea părerea, mai ales unul cu blana spălăcită și dinții îngălbeniți; de el ascultau, pe el îl priveau, sfatul lui îl așteptau cu supunere.

Pentru Naoh nu era o noutate că lupii aveau o limbă a lor; sigur că pun la cale cum să-i încolțească, cum să-i încercuiască, să-i fugărească cu schimbul, cum să-și împartă apoi prada. Îi

urmărea cu încordare ca pe niște oameni și căuta să le ghicească planurile.

O haită trecu râul înot, alții se împrăștiară prin hățișuri. Nu se mai auziră decât hienele năpustite pe hoitul tigrului.

Luna, nu atât de mare, dar mai luminoasă, făcea stelele să pălească; cele mai slabe nu se vedeau, cele strălucitoare abia pâlpâiau, pierite sub unda de lumină a astrului. O toropeală înșelătoare învăluia pădurea și savana.

Când și când câte o bufniță brăzda noaptea albastră, nefiresc de tăcută, pe aripi ca de vată, apoi se auzeau broaște bălăcindu-se în băltoace, stând pe foi de nufăr sau cățărare pe vreun ciot. Fluturi grei, de noapte, fâlfâind în zbor nesigur, se loveau de lilioci și tresăreau în întuneric.

Dar deodată se auziră urlete; ecoul lor se prelungea de-a lungul râului și în adânc de coclauri. Naoh își dete seama că lupii împresuraseră o pradă. Un animal răsări gonind pe câmpie. Ai fi zis că-i un cal cu pieptul îngust și cu o dungă cafenie pe spinare. Alerga cu iuțeala unui elaf, fugărit de trei lupi care, mai puțin sprinteni decât el, știau că numai prin cine știe ce întâmplare neprevăzută l-ar putea ajunge. De altfel, nici nu goneau din cale-afară, ci mai degrabă urlau să dea de știre celorlalți lupi la pândă. Dar iată că se iviră și aceștia. Măgarul se văzu încolțit. Se opri, tremurând din încheieturi și scrutând zarea înainte de a ști ce să facă. Era împresurat din toate părțile, dar înspre miazănoapte îi aținea calea doar un lup bătrân. N-avu încotro și încercă să fugă într-acolo. Lupul cel bătrân, liniștit, îl lăsa să se apropie, dar când s-o ia pieziș, urlă lung și de pe o măgură se iviră alți trei lupi.

Măgarul sălbatic se opri, gemând din rărunchi. Moartea îl pândeă din toate părțile. Întinderea de pământ, pe care trupul lui ager știuse să dejoace atâtea uneltiri, era acum închisă și agerimea, și sprinteneala, și puterea îl părăseau deodată.

Întoarse în câteva rânduri capul înspre jivinele care nu trăiau nici din ierburi, nici din frunze, ci din carne vie, și privirea lui cerșea zadarnic îndurare; mormăind și rânjind, lupii strângeau cercul din jurul lui, îi luau mințile, nu-i dădeau răgaz să lovească cu copitele; cei din față se făceau că se reped la el, ca să n-aibă timp să se apere dintr-o parte... Când unii din ei ajunseră la câțiva pași, animalul, cu un salt, lovind din copite, se aruncă înainte, încercând să rupă cercul ce-l strângea și să treacă de el. Rostogoli un lup, trânti un altul și întinderea, răscolitoarea întindere, se deschise. Dar încă o fiară răsărind pe negândite îl atacă din coastă. Colții nesățioși i se înfipseră în carne și măgarul, înnebunit, lovea din copite; un lup cu falca zdrobită se rostogoli în ierburi, dar gâtul măgarului era sfâșiat, coastele sângerară, două glezne pârliră sub dinții lupilor și animalul se prăbuși sub năvala colților care-l sfâșiau de viu.

Naoh nu-și putea lua ochii de pe trupul în care încă mai pâlpâia viața, din care ieșeau gemete și împotrivire în fața morții. Lupii înfulecau carnea zvâcnind încă și-i beau sângele cald, mormăind de plăcere. Simțeau cum le intră neîncetat viața în pânțele nesățioase. Uneori, îngrijorat, câte un lup mai bătrân se întorcea înspre haita de hiene. Și ele ar fi fost mai bucuroase de prada asta mai fragedă și mai puțin veninoasă, dar știau că animalele au curaj când e vorba să-și apere bunul câștigat prin strădanie. Fuseseră martore la fugărirea măgarului și la izbândă lupilor. Trebuiră dar să se mulțumească cu hoitul tigrului.

Luna era acum sus. Naoh ațipise și era rândul lui Gaw să stea de veghe. În zare, râul abia se vedea curgând într-o liniște nesfârșită.

Dar din nou liniștea fu tulburată; tufișurile vuiră, crengile trosniră, lupii și hienele ridicară toți deodată boturile însângerate și Gaw, înălțând capul din umbra bolovanilor, își încordă auzul, văzul, mirosul... Un strigăt de pierzanie, un mormăit

scurt, apoi crengi se deteră la o parte: leul uriaș se ivi din pădure cu un căprior între fălci. Alături de el, tigroaica, umilă încă, dar de pe acum apropiată, se strecura, unduind ca o reptilă uriașă. Amândoi se îndreptau înspre adăpostul oamenilor.

Înspăimântat, Gaw îl trezi pe Naoh. Pribegii pândiră multă vreme cele două fiare: leul-tigru își sfâșia prada din mers, cu mișcări largi; tigroaica era pe rând neliniștită, temătoare, aruncând priviri piezișe către cel ce-i nimicise masculul. Și Naoh simți cum o mare deznădejde îi taie răsuflarea.

V SUB STÂNCILE RĂZLEȚE

Când zorii se iviră, leul uriaș și tigroaica erau tot acolo. Ațipiseră lângă scheletul cerbului, sub o rază plăpândă de soare. Cei trei oameni adăpostiți sub învelișul de piatră nu-și puteau lua ochii de la asemenea vecinătate de groază. O lumină pașnică și îmbietoare se lăsa peste pădure, peste savană și peste râu. Cocostârcii își duceau puii la pescuit, o străfulgerare ca de sidef trecea prin aer când cufundarii se lăsau pe apă. Toate viroagele cu ierburi și tufe fremătau de ciripitul păsărelelor. O scânteiere bruscă vestea trecerea pescărușilor. Gaița își înfoia penele albastre, argintii și roșcate, uneori coțofana, glumeață, flecărea într-un pom, cumpănindu-și coada din care străfulgera pe rând când întuneric, când lumină.

Între timp, corbi și ciori croncăneau deasupra hoiturilor măgarului și tigrului; dezamăgiți că nu mai găseau nicio fărâmiță de carne pe oase, apucau în zbor, pieziș, spre rămășițele cerbului. Dar acolo, doi vulturi cenușii le tăiau drumul. Păsările golașe, cu ochi ca apa stătătoare, nu îndrăzneau să se atingă de prada fiarelor. Se roteau, se codeau, își înfingeau ciocul și îl scoteau din nou, legănându-se prostește pe picioare, cu zvâcniri neașteptate. Nemișcați apoi, păreau afundați într-un vis întrerupt de o mișcare bruscă a capului. În afară de vreo veveriță roșiatică, zbughind-o spre tufe, nu vedeai niciun alt animal; mirosul tigrului și al leului le țineau în umbră, temătoare, ascunse la loc sigur.

Naoh își închipuia că leul uriaș se înapoiase din cauza loviturilor de ghioagă și îi părea rău de gestul său necugetat. Căci ulhamrul știa bine că fiarele se înțeleg între ele și desigur că aveau să stea pe rând de veghe lângă adăpostul lor. Prin minte îi treceau tot felul de amintiri în legătură cu

ura și dârzenia fiarelor stârnite de om. O furie nestăpânită îl năpădea; se ridică și învârti pe sus ghioaga și securea. Dar mânia se domolea, căci deși răpusese ursul cenușiu, știa că omul nu se poate asemui ca putere cu marii carnivori. Vicleșugul, care se dovedise bun câtă vreme trăiseră în peșteră, nu s-ar mai prinde cu leul uriaș, nici cu tigroaica. Totuși, nu vedea alt mijloc decât lupta; va trebui ori să moară de foame sub blocurile de stâncă, ori să profite de momentul când tigroaica va fi singură. Se putea el bizui îndestul pe Nam și pe Gaw?

Se scutură ca și când l-ar fi trecut un fior. Văzu că tovarășii lui îl priveau țință. Se simți puternic și asta îl îndemnă să-i îmbărbăteze:

— Nam și Gaw au scăpat de colții urșilor, vor scăpa și de ghearele leului uriaș.

Tinerii ulhamri își întoarseră fețele către înspăimântătoarea pereche adormită.

Naoh răspunse gândului lor: Leul uriaș și cu tigroaica n-or să stea toată vremea împreună. Foamea o să-i despartă. Când leul se va duce în pădure, ei vor porni atacul, dar Nam și Gaw vor trebui să asculte orbește de căpetenia lor.

Cuvintele lui Naoh îi măguliră pe tineri; s-ar fi aruncat și în foc mai degrabă decât să nu-i dea ascultare în luptă.

Fiul Plopului, mai inimos, spuse:

— Nam ascultă până la moarte.

Celălalt ridică amândouă brațele:

— Gaw nu se teme de nimic cu Naoh.

Căpetenia îi privi cu blândețe. Toată puterea din lume păru că le umple pieptul, simțăminte nemaiîntâlnite până acum, greu de tălmăcit, îi încercau și, cu un strigăt războinic, Nam și Gaw își învârtiră pe sus securile.

Animalele tresăriră la auzul zgomotului. Pribegii scoteau urlate în semn de dispreț, iar fiarele mormăiau mânioase. Apoi, zgomotul se potoli. Pădurea se luminează. Văzând fiarele ațipite,

animalele mai repezi de picior se furișară de-a lungul râului. Vulturii înfulecau când și când câte o halcă de carne, corolele florilor se înălțau către soare, și prin toate viața izbucnea atât de aprigă și fără de margini, încât părea că vrea să cuprindă și cerul.

Oameni și fiare erau în aceeași încordată așteptare. Nam și Gaw mai așteptau din când în când. Pe Naoh tot îl mai bântuiau gânduri trecătoare, obișnuite, despre mamuți, despre lupi sau câini. Mai aveau carne cam pentru o zi, dar setea începea să-i chinuiască. Mai puteau însă rezista câteva zile.

Înspre amurg, leul uriaș se ridică. Aruncând o privire de foc spre blocurile de stâncă, se asigură că dușmanul era acolo. Poate că nu-și mai amintea în amănunt cum se petrecuse totul, dar instinctul de răzbunare se aprindea tot mai mult, întreținut de mirosul ulhamrilor. Sufla pe nări de mânie și se învârtea în jurul crăpăturilor adăpostului. Amintindu-și însă că întăritura era cu neputință de cucerit, ba încă mai avea și gheare pe dinăuntru, se opri în fața hoitului căprioarei, din care vulturii nu ciuguliseră mare lucru. Tigroaica venise acolo mai dinainte. Cât ai clipi, înfulecară și ce mai rămăsese, apoi leul își întoarse către tigroaică capul roșcat.

Ceva drăgăstos păru că se revarsă din făptura lui feroce, la care tigroaica, întinsă pe iarbă cu trupul ei lung, răspunse cu un fel de mieunat. Leul-tigru își frecă botul de spinarea ei și o linse cu limba lui aspră și unduioasă. Ei îi plăcu mângâierea și o primi cu ochii pe jumătate închiși, plini de luciri verzi, făcu apoi o săritură îndărăt, părând că se repede la el. Masculul mormăi – un mormăit surd, de alintare, în vreme ce tigroaica zburda în amurg. Blana ei cu luciri arămii părea o flacăra.

Se culca la pământ ca o șopârlă enormă, se târa pe burtă în iarbă, ascunzându-se, și se azvârlea sărind în salturi imense. Tovarășul ei, nemișcat

întâi, înțepenit pe labele-i negricioase, cu ochii roșii în soare, se aruncă după ea. Ea alergă, se furișă într-un pâlc de frasini, unde el o urmă, tupilat.

Văzând că fiarele au dispărut, Nam zise:

— Au plecat... să trecem râul.

— Nam nu mai are auz și nici miros? întrebă Naoh. Ori crede că poate sări mai repede ca leul uriaș?

Nam lăsă capul în jos; șuierul sinistru al vântului dinspre frasini păru că întărește spusa căpeteniei și-i dă valoare de poruncă. Nam își dete și el seama că primejdia era tot așa de aproape ca atunci când animalele se aflau în fața stâncii lor.

O nădejde le mai rămase totuși. Prin însăși legătura dintre ei, leul și tigroaica vor simți nevoia unui adăpost, căci marile carnivore rareori dorm pe pământul gol, mai ales în anotimpul ploilor.

Când cei trei oameni văzură rugul soarelui coborând spre asfințit, simțiră același fior tainic de care freamătă erbivorele în nesfârșitele câmpii cu pomi și ierburi. Fiorul se înteți când dușmanii lor apărură din nou. Mersul leului era măsurat, aproape greoi, tigroaica se rotea în jurul lui, zburdând de mulțumire. Adulmecară din nou oamenii și adăpostul, în vreme ce soarele se năruia în neguri și un foșnet imens și glasuri înfometate se ridicau din șesuri. Animalele cu boturile și gâtleurile lor înspăimântătoare treceau încoace și încolo prin fața ulhamrilor și ochii verzi, cu scânteieri de foc, licăreau ca niște lumini pe mlaștini. În sfârșit, leul se întinse, în timp ce tigroaica aluneca printre ierburi, pândind animalele ascunse în tufișurile din preajma râului.

Stele mari se aprinseră pe apele văzduhului. Apoi întregul întins al bolții scânteie de puzderie de luminițe veșnice, iar arhipelagul Căii Lactee își statornici golfurile, strâmtorile și insulițele-i de lumină.

Gaw și Nam nu priveau stelele, dar pe Naoh îl atrăgeau. Simțea în ele ceva tainic care-l făcea să pătrundă mai temeinic sensul nopții, al întunericului și al spațiului.

Gândea că cea mai mare parte din stele apăreau ca o pulbere de jeratic, mereu altele în fiecare noapte, pe când unele din ele, stăruitoare, apăreau tot în același loc.

Faptul că din ajun stătuse mai tot timpul pe loc, îl ajutase să-și recapete o parte din puterile pierdute. Visa acum în fața imensității negre a vegetalelor și licăririlor plăpânde ale cerului, și în sufletul lui părea că se înfiripă gânduri care îl leagă tot mai strâns de pământ.

Luna se ivi printre ramuri. În lumina ei se vedea leul uriaș, culcat printre ierburile înalte, și tigroaica la pândă între savană și pădure, gata să răpună vreo vietate. Tactica asta îl neliniștea pe șef.

Între timp, tigroaica înaintă atât de mult înspre pădure, încât oamenii ar fi putut ataca leul. Dacă Nam și Gaw ar fi fost la fel de puternici ca Naoh, poate că s-ar fi încumetat. Sufereau de sete. Nam suferea cel mai mult; cu toate că nu era rândul lui să stea de veghe, nu putea să adoarmă, deschidea în semiîntuneric ochii arși de friguri. Naoh era și el mahnit. Niciodată până acum nu simțise cât de departe în urmă rămăsese tribul lui, însulița aceea de ființe în afara căreia el însuși se simțea pierdut, ca într-o imensitate cumplită. Făpturile femeilor păreau că plutesc în jurul lui ca o putere mult mai blândă, mult mai sigură și mai trainică decât a bărbaților...

Legănat de aceste dulci vedenii, ațipi, somn de veghe pe care cel mai mic zgomot îl alungă. Timpul se scurse și o dată cu el noaptea înstelată. Naoh nu se trezi decât când tigroaica se întoarce. Nu adusese pradă și părea obosită. Leul-tigru se ridică, o miroși îndelung și porni să vâneze la rândul lui. Și el o apucă tot de-a lungul râului,

stătu la pândă pe după tufişuri şi rămase multă vreme în pădure. Naoh îl urmărea cu sete, gata să-i trezească pe ceilalţi doi (Nam adormise şi el), dar ceva îi spunea că fiara nu se depărtase îndeajuns. Până la urmă, se hotărî, îşi atinse tovarăşii pe umăr şi când îi văzu în picioare, le şopti:

— Nam şi Gaw sunt gata de luptă?

Ei răspunseră:

— Fiul Antilopei îl va urma pe Naoh.

— Nam va lupta cu ghioaga şi suliţa.

Tinerii luptători se uitară cu luare-aminte la tigroaică. Cu toate că era culcată, nu dormea. La oarecare depărtare, cu spatele la blocurile de stâncă, stătea la pândă. Dar Naoh, în timp ce făcuse de strajă, lărgise pe tăcute locul la intrare. Dacă tigroaica s-ar fi trezit, un om, poate şi doi ar fi putut sări din adăpost. După ce s-au asigurat că armele le erau în bună stare, Naoh prinse să-şi îndrepte în afară suliţa şi ghioaga, apoi se furişă pe brânci cu nespusă grijă. Avu noroc: urlete de lupi, ţipete de huhurez făcură să se piardă foşnetul trupului în contact cu pământul. Nici nu apucă Naoh să se vadă în câmp, că Gaw şi scoase capul prin deschizătură. Tânărul ieşi cu o mişcare bruscă, tigroaica se întoarse şi-i privi ţintă pe pribegi. Uimită, nu sări să-i atace, aşa că Nam avu timp să vină şi el. Abia atunci sări tigroaica, cu un mieunat care semăna a chemare, apoi, fără grabă, continuă să se apropie de oameni, sigură că n-au cum să-i scape. Între timp, cei trei ridicaseră arcul. Nam avea să-şi trimită săgeata mai întâi, apoi Gaw, şi amândoi ţinteau în picioare. Fiul Plopului prinse momentul. Săgeata şuiără; dar se înfipse prea sus, lângă umăr. Fie că distanţa fusese prea mare, fie că ascuţişul trecuse pieziş, tigroaica păru că nu simte nicio durere; mormăi şi grăbi pasul. Gaw ţinti şi el, dar nu nimeri, căci fiara se ferise în lături. Era rândul lui Naoh. Mai puternic decât tovarăşii lui, putea s-o lovească mai tare. Trimise săgeata, în timp ce tigroaica se afla la douăzeci de

pași, și o atinse la ceafă. Dar rana n-o opri să se arunce cu sete asupra lor, peste toți trei deodată: Gaw se prăbuși cu o zgârietură puternică pe piept. Dar ghioaga grea a lui Naoh lovise în același timp, tigroaica urla, cu piciorul frânt, în timp ce fiul Plopului, Nam, lupta cu sulița. Cât ai clipi, fiara se răsuci și-l trânti pe Nam la pământ, apoi se ridică pe labele dinapoi să-l apuce pe Naoh. Gâtlejul înfricoșător se deschisese, cu o suflare dogoritoare și fetidă, iar gheara îl sfâșia. Dar ghioaga lovi din nou. Urlând de durere, fiara avu o slăbiciune care-i dete lui Naoh putința să se descătușeze din strânsoare și să-i sfarme altă labă.

Tigroaica se împletici, încercând să-și mai găsească echilibrul și mușcând în gol, în vreme ce ghioaga lovea fără încetare peste coaste și peste labe. Fiara se prăbuși și Naoh ar fi putut s-o omoare cu totul, dar îl îngrijorau rănilor tovarășilor lui. Îl găsi pe Gaw în picioare, cu trupul plin de sângele care-i țâșnea din piept: trei răni lungi îi brăzdau carnea.

Cât despre Nam, zăcea, năucit, cu răni care păreau ușoare. Simțea o durere adâncă în piept și în rinichi și nu se putea scula în picioare. Ori de câte ori Naoh îl întreba ceva, răspundea ca un om buimăcit de somn. Atunci Naoh îl întrebă:

— Poate Gaw să meargă până la râu?

— Gaw merge până la râu – îngână tânărul.

Naoh se întinse pe jos, puse urechea la pământ și ascultă atent. Nimic nu vestea că leul uriaș ar fi prin apropiere și, cum după o asemenea luptă înverșunată setea se întetise din cale afară, Naoh îl luă pe Nam pe sus și-l duse până la malul apei. Acolo îl ajută pe Gaw să bea, bău și el din plin și îi turnă din pumn lui Nam apă printre buze. Apoi porniră iar înspre adăpostul de sub stânci, ținându-l în brațe pe Nam și sprijinindu-l pe Gaw, care se împleticea.

Ulhamrii nu prea se pricepeau să vindece răni: cu un instinct mai mult animalic decât omenesc, le

oblojeau cu anume foi care li se păreau lor mai aromatate. Așadar Naoh ieși din nou să caute foi de salcie și de izmă pe care le puse deasupra, fără să le strivească, pe pieptul lui Gaw. Sângele curgea acum mai domol, și rănilile nu păreau mortale. Nam își venea când și când în simțiri, cu toate că mâinile și picioarele rămâneau tot nemișcate. Și Naoh nu uită să le spună cuvinte de încurajare:

— Nam și Gaw au luptat vitejește. Fiii tribului au să le dea cinstire...

Fețele flăcăilor se luminară de bucurie că-l văd pe șeful lor încă o dată biruitor.

— Naoh a răpus tigroaica – îngână fiul Antilopei cu un glas stins – și a răpus ursul cenușiu!

— Nu e luptător mai puternic decât Naoh! gemu Nam.

Atunci, fiul Leopardului rosti cu atâta putere cuvintele dătătoare de nădejde, încât răniții simțiră în ei bucuria ce avea să vină:

— Vom aduce înapoi Focul! apoi adăugă: Leul e încă departe! Naoh pleacă după pradă.

Naoh străbătea încoace și încolo câmpia, mai ales pe lângă râu. Când și când se oprea în fața tigroaicei. Trăia încă. Avea trupul sfârtecat, dar ochii străluceau, vioi: îl urmărea pe viteazul Naoh cum umblă pe lângă ea. Rănilile de pe spate și de la coaste erau ușoare, dar labele îi erau greu lovite.

Naoh se opri în fața vrăjmașei doborâte, și, privind-o ca pe un om, exclamă:

— Naoh a zdrobit labele tigroaicei!... A supus-o și a făcut-o mielusică.

De câte ori se apropia Naoh, fiara încerca să se ridice, cu un răget de mânie, dar și de teamă. Ulhamrul ridica ghioaga:

— Naoh ar putea s-o omoare pe tigroaică și ea nu-i în stare să ridice nicio labă împotriva-i!

Deodată, se auzi un foșnet. Naoh se târî prin ierburile înalte. La marginea pădurii se iviră niște

căprioare fugărite de câini, care nu se vedeau, dar al căror lătrat ajungea până la ei.

Simțind mirosul tigroaicei și al omului, ciutele săriră în apă, dar săgeata şuieră; una din căprioare, atinsă în coastă, căzu. Din câteva sărituri, omul o ajunse. Omorând-o cu o lovitură de ghioagă, o încărcă pe umăr și o duse în goană în adăpost, căci simțea primejdia pe aproape...

N-apucă să se strecoare printre bolovani, că leul uriaș și ieși din pădure.

VI GOANA PRIN NOAPTE

Şase zile trecuseră de când pribegii doborâseră tigroaica. Rănile lui Gaw se închideau, dar luptătorul se întrema greu din pricina sângelui pierdut. Cât despre Nam, rănilor nu-l mai dureau, dar piciorul îl mişca greu. Naoh era ros de nelinişte şi îngrijorare. Leul uriaş lipsea tot mai mult nopţile, ştia că animalele îi adulmecaseră urma, apropierea lui părea că îmbibă umbra pădurilor şi că umple de groază malurile râului.

Lacom el însuşi, trebuia s-o hrănească şi pe tigroaică şi îi era mult mai greu; uneori îndurau amândoi foamea. O duceau mai greu şi decât lupii.

Între timp, tigroaica se întrema; se târa prin savană, dar atât de încet şi laba îi era atât de zdrobită, încât Naoh nu se mai abătea din drum ca să-i facă în necaz. N-o omora, pentru că grija leului pentru hrana ei îi mai lua acestuia din putere şi-l ţinea mai multă vreme departe. Şi apoi, se crease un fel de legătură între om şi fiara schilodită.

La început, stăpânită încă de amintirea luptei, tigroaica fremăta de mânie şi de teamă. Ascultând plină de ură glasul mlădiat al omului, glasul acela atât de schimbător şi diferit de răgetele şi urletele animalelor, tigroaica îşi înălţa capul teşit şi-şi arăta înfricoşătorul şir de colţi înfipti în maxilare.

Omul îşi învârtea doar ghioaga sau ridica securea, amintindu-i:

— La ce-ţi mai folosesc acum ghearele? Aş putea să-ţi zdrobesc dinţii cu ghioaga, ori să-ţi vărs măruntaiele. Nu mai ai nici atâta putere asupra mea cât are un cerb ori o antilopă!

Ea se obişnuise să-l audă vorbindu-i şi să-l vadă învârtind ghioaga; aştepta doar lumina verde a ochilor mari deschişi asupra acestei ciudate făpturi cu două picioare. Şi cu toate că înspăimântătoarele

lovituri de ghioagă îi erau încă vii în minte, nu se mai temea de altele, pentru că e în firea oricărei viețuitoare să prindă încredere în ceea ce vede în repetate rânduri. Cum de fiecare dată Naoh ridica la ea ghioaga fără s-o omoare, fiara știa că n-are s-o omoare niciodată. Cum, pe de altă parte, simțise că omul este o ființă foarte primejdioasă, nu-l mai socotea ca pe o pradă și se obișnuise pur și simplu cu prezența lui, iar obișnuința, fără un țel anume, se transformă la animale într-un fel de simpatie. Până la urmă, lui Naoh îi făcea chiar plăcere că o lăsa pe tigroaică să trăiască: prin aceasta, izbânda lui era mai sigură și de mai lungă durată. Era și motivul pentru care, într-un fel, se simțea legat de ea.

Veni și vremea când, în timp ce leul lipsea, Naoh nu se mai ducea singur la râu; Gaw se târa și el până acolo. După ce beau ei, îi duceau și lui Nam apă, într-o scoarță de pom scobită.

Și iată că în a cincea seară, tot târându-se, mai mult pe trup decât pe labe, tigroaica ajunsese pe malul apei, dar bău cu greu, căci malul era povârnit. Naoh și Gaw începură să râdă.

Fiul Leopardului zise:

— Și o hienă are acum mai multă putere decât tigroaica asta... Au s-o omoare lupii.

Și umplând cu apă scoarța scobită, își făcu un joc, ca un fel de sfidare, s-o pună tigroaicei dinainte. Ea o adulmecă ușor și bău. Asta dădu satisfacție nomazilor și Naoh repetă gestul. Apoi strigă în bătaie de joc:

— Tigroaica nu mai poate să bea din râu.

Și era mândru de puterea lui.

Trecuseră opt zile. Nam și Gaw se simțeau destul de în putere ca să străbată întinderea și Naoh făcu pregătirile de fugă. Noaptea se lăsă umedă și apăsătoare; amurgul roșu-pământiu lâncezi multă vreme în depărtările cerului; ierburi și copaci se aplecau sub burniță, iar frunzele

cădeau foșnind ca niște aripi plăpânde sau ca un țârâit de găze. Tânguiri profunde se ridicau din adâncimi de codri și din hățișurile înfrigurate, căci fiarele flămânde erau triste, iar celelalte, care nu erau înfometate, se cuibăreau în vizuini.

Toată după-amiaza leul-tigru a fost mahmur. Se trezise din somn și-l lua cu fiori; îl bântuia într-una gândul unui adăpost trainic, ca peștera dinainte de cataclism. Își găsisese el o adâncitură de pământ prin savană, și și-o meșterise ca pentru el și tigroaică, dar nu se simțea în largul lui. Naoh gândea și el că, fără îndoială, atâta vreme cât leul va pleca să vâneze, își va căuta în același timp vreun adăpost, și le va da astfel un răgaz mai lung. Ulhamrii ar avea timp să treacă dincolo de râu; burnița le-ar veni în ajutor; ar muia pământul, apa ar șterge mirosul urmelor și ar înșela fiara.

De cum se stinse amurgul, leul și începu să dea târcoale; încercă mai întâi mai pe aproape, văzu că nu e rost de vreo pradă prin preajmă, apoi, ca și în alte seri, se afundă în pădure. Naoh așteptă, nehotărât, căci ierburile încărcate de apă țineau în loc mirosul răspândit de fiare, iar foșnetul frunzelor și al picăturilor de apă înșela auzul. Dar, până la urmă, dădu semnalul de plecare și o porni în frunte, în vreme ce Nam și Gaw îl urmau, unul în dreapta și altul în stânga. În felul acesta puteau să-și dea seama mai bine de primejdiile din cale și să-și ia toate măsurile de apărare. Trebuiau mai întâi să treacă râul. Cutreierând de atâtea ori locurile, Naoh descoperise un vad destul de bun până spre mijlocul cursului de apă; după aceea, înotând până la o stâncă, găseai alt vad. Înainte să înceapă trecerea, însă, avură grijă să împrăstie și să încurce urmele; făcură câteva ocoluri pe lângă mal, mergând când înainte, când înapoi, tăind, scurtând, bățătorind cu picioarele, ca să înșele fiara. Nu trebuiau s-o apuce de-a dreptul prin vad: merseră înot până acolo.

Ajunși pe celălalt mal, porniră din nou și în cruciș și în curmeziș, în ocoluri întortocheate, și abia după aceea ieșiră din învălmășagul acela, peste grămezi de ierburi smulse din savană. Așterneau grămezile tot două câte două, apoi le ridicau de jos așternându-le tot mai departe. În felul acesta întreceau în prevedere și cerbul cel mai simțitor, și lupul cel mai viclean.

Abia după ce se depărtară binișor de stânci, o porniră în drum drept.

Câtăva vreme înaintară în liniște, apoi Nam și Naoh ciuliră urechile. Din depărtări se auzi un răget, care se repetă de trei ori, urmat de un fel de miorlăit.

— Leul uriaș! zise Nam.

— Iuțiți pasul! șopti Naoh.

Mai merseră ca o sută de pași fără să mai audă nimic în liniștea nopții, când, răgetul detună, de astă dată aproape.

— Leul e pe celălalt mal!

Grăbiră și mai mult pasul. Acum răgetele se înteteau, tot mai tari, mai stridente, mai mânioase și nerăbdătoare. Pribegii simțiră că le ia urma prin încâlceala de cotituri ce lăsaseră înapoia lor. Inima le bătea în piept să se spargă, se simțeau nespuse de slabi și de neputincioși sub povara nopții întunecate. Dar, pe de altă parte, tocmai întunecimea aceasta a nopții le dădea oarecare liniște și îi puneă la adăpost de ochii jivinelor. Leul năprasnic nu-i putea urmări decât după miros, și dacă ar trece râul, s-ar lovi de vicleșugurile iscusite ale oamenilor, și n-ar ști pe unde au trecut.

Un răcnet fioros străbătu întinderile; Nam și Gaw se apropiară de Naoh:

— Leul a trecut apa! șopti Gaw.

— Grăbiți! porunci șeful, și se oprea să asculte cu urechea în pământ vibrațiile solului.

Una după alta, răcnete izbucneau.

Ridicându-se, Naoh spuse:

— Leul e încă pe malul celălalt!

Apoi răcnetele înspăimântătoare descrescură, leul încetase să-i mai urmărească și se retrăgea acum către miazănoapte. Era cu neputință ca altă fiară la fel de mare să se afle pe tărâmul acesta. Cât despre ursul cenușiu – și așa destul de rar prin locurile unde-l răpusese Naoh – ar fi fost greu să-l găsești aici, atât de departe spre miazăzi. Iar ei trei puteau ține piept și leopardului, și panterei mari.

Merseră așa multă vreme. Cu toate că burnița se mai risipise, întunericul rămânea tot atât de adânc. Un înveliș gros de nori ascundea stelele. Nu se zăreau decât luminile fugare ridicându-se de pe plante și trecând peste ape. Se auzeau foșnete, răsuflarea vreunei jivine în noapte, câte un răcnet printre ierburile ude, sau urletul fiarelor pornite după pradă.

Ulhamrii se opreau când și când să prindă zgomotele și mirosurile, asemenea jivinelor la pândă. Până la urmă, și Nam și Gaw obosiră. Nam simțea un fel de slăbiciune în oase, iar rănilor lui Gaw se încingeau; trebuiau să caute un adăpost. Totuși, mai străbătută încă o bună bucată de drum; aerul deveni mai umed, și bănuiră că se aflau în preajma unei întinderi mari de apă. Foarte curând își dădură seama că nu se înșelaseră.

Locurile erau pașnice. Când și când un foșnet abia auzit trăda trecerea vreunei gănganii sau umbra vreunui animal în goană apăsătoare și dispărea în aceeași clipă. Naoh se hotărî până la urmă să aleagă drept adăpost un uriaș plop negru. Copacul nu i-ar fi putut apăra în niciun caz de fiare, dar prin întuneric unde să găsești un adăpost sigur și liber?

Mușchiul era ud și aerul rece, dar ulhamrilor puțin le păsa. Pielea lor era tot atât de obișnuită cu asprimile vremii, ca și cea a urșilor și a mistreților. Nam și Gaw se întinseră pe jos și căzură repede într-un somn adânc; Naoh stătea de strajă. Nu era obosit, în adăpostul de sub stânci se odihniise îndeajuns, și apoi era hotărât să meargă înainte, să îndure orice, să lupte, așa că stătu de strajă și peste

timpul hotărât – pentru ca cei doi războinici să-și recapete puterile.

PARTEA A DOUA

I CENUȘA

Stătu așa, de veghe, multă vreme, în noaptea fără lună care le întârziase fuga. O geană de lumină se ivi în răsărit, cuprinse pe nesimțite norii răsfirați și se lăsă în jos, ca un vâl de mărgăritare.

Naoh văzu că un lac întins le tăia calea înspre miazăzi. Nici nu-l putea cuprinde cu ochii. Lacul fremăta lin, iar pribeagul se întrebă dacă va trebui să-l ocolească pe la răsărit, unde se înălțau șiruri de dealuri, sau pe la apus; puteai vedea într-acolo un șes întins, cu pâlcuri de copaci pălind în noapte.

Lumina era tot slabă; un vânticel blând adia dinspre țărm peste unda lacului, dar sus, în văzduh, se stârni deodată un vânt puternic care izgoni și împrăștie norii. Luna, în ultimul pătrar, se ivi printre norii destrămați; curând, într-o baltă întinsă se oglindi secera lunii. Ochiul pătrunzător al lui Naoh cuprinse dintr-o dată toată întinderea, până-n adâncul zării: către răsărit deosebi șiruri de dealuri împădurite, argintate de lumina lunii, care le arătau drumul; spre miazăzi și apus lacul se întindea cât vedeai cu ochii.

Liniștea desăvârșită de peste ape părea că se înalță până sus, la secera argintie. Adierea de vânt slăbise într-atât, încât abia când și când mai scotea un suspin dintre ierburi.

Obosit de atâta nemișcare și nerăbdător să-și dea mai bine seama de cele văzute, Naoh ieși din umbra plopului și iscodi îndelung țărmul. După neregularitățile solului și ale vegetației, priveliștea se deschidea sau se îngusta; și malul răsăritean al lacului se vedea tot mai bine, și tot mai dese se vedeau urmele de turme și de fiare sălbatice.

Deodată Naoh simți că-l trece un fior; se opri locului, deschise ochii mari, nările i se dilată și inima începu să-i bată de îngrijorare, dar și de o stranie încântare; toate amintirile din trecut i se

treziră într-atât de vii, încât păru că are dinaintea ochilor tabăra ulhamrilor, a vetrei fumegânde și fața zâmbitoare a Gammlei: în iarba verde se săpa o adâncitură și în ea zări tăciuni și urme de crengi pe jumătate arse. Vântul nu apucase să împrășteie praful alb al cenușii.

Lui Naoh îi veniră în minte liniștea din timpul unui răgaz, mirosul bun de carne friptă, căldura molcomă și fâlfăirile roșiatice ale flăcărilor, avu însă în același timp imaginea dușmanului.

Înfiorat, cu teamă, dar plin de prevedere, se lăsă în genunchi ca să ia și mai bine aminte la urmele celor ce trecuseră pe acolo, își dete foarte curând seama că erau cel puțin atâția războinici câte degete sunt la amândouă mâinile și că între ei nu erau nici femei, nici bătrâni, nici copii. Trebuie să fi fost o expediție de vânatoare ori de cercetare a locurilor, pe care hoardele le trimiteau uneori la depărtări mari. Resturile de oase și rămășițele de cărnuri, ca și urmele din iarbă îi întăreau bănuielile. Naoh ar fi vrut să știe de unde veneau vânătorii aceștia și pe unde trecuseră. Se temu că s-ar putea să fie Mâncători-de-Oameni care, încă de pe vremea lui Gun, erau băștinași pe tărâmurile de miazăzi, pe amândouă malurile Marelui Fluviu. Neamul acesta de oameni erau mai mari de stat decât ulhamrii și decât toate neamurile pe care apucaseră să le vadă căpeteniile și bătrânii lor. Numai ei, dintre toți, se mâncau între ei, chiar dacă li se părea mai gustoasă carnea de elafi, de mistreți, de căpriori, de cai sau de măgari. Prea mulți nu erau la număr; nu știau decât trei hoarde, pe câtă vreme Uag, fiul Linxului, vestit între ulhamri pentru câte ținuturi cutreierase, nu întâlnise decât hoarde care nu mâncau carne de om.

Muncit de gânduri, Naoh cerceta fără încetare urmele de pași adâncite în pământ și printre ierburi. Nu era greu, căci tribul acesta, fără teamă, știindu-se numeros, nu se mai ostenea să-și

ascundă urmele: ocoliseră lacul pe la răsărit și căutau pesemne să ajungă pe țărmul Marelui Fluviu.

Două lucruri îi veniră în minte lui Naoh: ori să-i ajungă din urmă pe hăitași înainte ca ei să se oprească pentru vânătoare, și să le fure focul prin vicleșug, ori să le-o ia înainte, să ajungă el mai întâi la sălașul lor, de unde lipseau cei mai vajnici dintre luptători, și să pândească clipa prielnică.

Ca să nu apuce un drum greșit, trebuia mai întâi să meargă pe cărarea bătută. Și închipuirea lui de primitiv, fie că trecea apa, fie că străbătea dealuri sau pustietăți, nu plăsmuia decât aceeași și aceeași imagine: hoarda care ducea cu ea cea mai de seamă putere a omului. Imaginea aceasta era atât de viguroasă, încât părea realitatea însăși: era vie, puternică, mobilă.

Timp îndelungat stătu de strajă, cumpănind totul, în vreme ce vântul slăbea, domolindu-se pe măsură ce trecea printre frunze și ierburi.

II

PÂNDA ÎN FAȚA FOCULUI

De trei zile ulhamrii erau pe urmele Mâncătorilor-de-Oameni. Merșeră mai întâi pe marginea lacului, până la poalele dealurilor, de acolo pășiră într-un ținut când de păduri, când de șes. Greu nu era, căci cei dinaintea lor se mișcau agale, aprindeau focuri mari ca să-și frigă vânatul sau să se adăpostească de răceala nopților cu brumă.

Când era încolțit, Naoh se folosea totdeauna de vicleșuguri ca să i se piardă urma. Alegea pământul bătut, ierburi care se ridicau repede la loc, căuta albiile de pâraie, trecea prin vad sau înot, ocolea lacurile și uneori încurca urmele. Dar cu toate măsurile de prudență, ei înaintau mereu. În seara celei de-a treia zi se aflară atât de aproape de Mâncătorii-de-Oameni, încât gândiră că vor ajunge la ei numai într-o noapte de mers.

— Nam și Gaw să-și adune puterile și să fie gata de luptă! le zise. În seara asta vedem Focul.

Rând pe rând, tinerii luptători prindeau inimă gândind la flăcările jucăușe, sau le pierdea răsuflarea gândind la puterea vrăjmașilor.

— Să ne odihnim mai întâi! zise fiul Leopardului. Ne-om apropia tiptil de Mâncătorii-de-Oameni în timp ce dorm și vom încerca să-i amăgim cumva pe cei de veghe.

Nam și Gaw își dădeau seama de primejdia ce-i așteaptă: faima Mâncătorilor-de-Oameni era cumplită; și puterea lor, și îndrăzneala, și cruzimea întreceau cu mult pe ale altor hoarde știute. Uneori ulhamrii prinseseră câțiva și răpuseseră câteva gloate răzlețe, dar mai adesea cei din tribul lui Naoh erau cei ce pieriseră sub ascuțișul bărzilor și sub ghioagele lor de stejar.

După spusele lui Gun, se trăgeau din ursul cenușiu; brațele le erau mai lungi decât ale

oamenilor obișnuiți, iar trupurile păroase ca trupurile lui Aghoo și ale fraților lui. Și, întrucât se înfruptau din leșurile vrăjmașilor, băgau groaza în hoardele nomade.

Când fiul Leopardului tăcu, Nam și Gaw, îngroziți, plecară capul, apoi se odihniră până către miezul nopții.

Se sculară înainte ca secera lunii să lumineze bolta cerului. Cum Naoh cercetase mai dinainte locurile, merseă mai întâi prin beznă. Când răsări luna, își dădură seama că o luaseră greșit și se înapoiară. Străbătură, rând pe rând, când ținuturi de tufișuri, când șesuri mlăștinoase, apoi trecură un râu. Într-un târziu, din creștetul unei măguri, feriți de ierburi țepoase, și pradă unei mari emoții, zăriră Focul. Nam și Gaw dârdâiau. Naoh rămase ca împietrit, moale din genunchi și cu răsuflarea oprită.

După atâtea nopți petrecute în frig, în ploaie, în întunecime după atâtea lupte – foamea, setea, ursul, tigroaica și leul uriaș – vedeau în sfârșit Focul ce-i fericea pe oameni.

Era pe o câmpie întretăiată de sicomori, în apropierea unei bălți. Un rug în flăcări se înălța în jurul jeraticului. Lumina aceea arămie de amurg ce se revărsa în jur părea că îmbăiază, pătrunde, umple, dă o nouă viață la tot ce o înconjoară.

Lăcuste roșii, licurici de rubin, de nestemate, de topaz piereau atinse de boare. Aripioare roșii de gâze se umflau, pârâind, un fum stârnit brusc se ridica învârtindu-se în lumina lunii, cu flăcări învâltucindu-se ca niște vifore, vâlvurind ca unda apei, schimbătoare ca norii pe cer.

Oamenii dormeau, înveliți cu piei de elafi, de lupi, de mufloni, întoarse cu partea de blană pe trup.

Bardele, ghioagele, sulițele erau risipite pe savană. Doi luptători stăteau de veghe. Unul, așezat pe grămada de vreascuri, cu o piele de țap

pe umeri, ținea în mână o suliță. O răsfângere arămie îi bătea pe fața acoperită până aproape de ochi de un păr asemănător celui de vulpe. Pielea păroasă amintea de pielea muflonului, gura avea buze foarte groase; deasupra lor, nasul era turtit și cu nări rotunjite. Brațele, lungi, îi atârnavă ca la Omul-din-Copaci, pe când picioarele se îndoiu, scurte, groase și arcuite.

Celălalt paznic se rotea tiptil în jurul focului. Se oprea din timp în timp, ațintind urechea, cu nările adușe boarea de umezeală care se lăsa peste câmp, pe măsură ce se ridicau aburii supra-încălziți. La fel de înalt ca Naoh, craniul îi era enorm, iar urechile ca de lup, ascuțite și mobile; părul și barba creșteau în smocuri, cu goluri pe pielea ca șofranul; ochii îi erau când fosforescenți în umbră, când sângerii în dogoarea flăcării; avea mușchii pieptului bombați, pânțele teșite, coapsele colțuroase, tibia ca tăișul bărzii, iar picioarele ar fi părut mici de n-ar fi fost lungimea degetelor. Trupul greoi, îndesat și legat ca al bivoliilor, vădea o putere nemăsurată, dar nu și ușurință la fugă ca al ulhamrilor.

Paznicul se opri din mers. Privirea i se aținea tot înspre colină. De bună seamă, adulmecase ceva care-l neliniștea și care nu aducea a miros de fiară, nici a miros de oameni din tribul lui; cât despre celălalt paznic, cu simțuri mai tocite, moțăia.

— Ne-am apropiat prea mult de Mâncătorii-de-Oameni! spuse cu sfială Gaw. Vântul le dă de știre că suntem în preajmă.

Naoh clătină din cap, căci se temea de mirosul vrăjmașului mai mult și decât de văzul și auzul lui.

— Să lăsăm vântul în spate! zise Nam.

— Vântul suflă drept înspre Mâncătorii-de-Oameni – răspunse Naoh. Dacă-l lăsăm în spate, îi avem pe urmele noastre.

Nu mai era nevoie de vreo lămurire. Nam și Gaw știau, ca și fiarele, că trebuia să mergi în

urma, nu înainte prăzii, afară doar dacă pregătești o capcană.

Între timp, paznicul îi vorbește ceva tovarășului lui, care făcuse un semn negativ din cap. Era gata să se așeze, dar se răzgândi și o luă spre deal.

— Trebuie să mergem o bucată îndărăt – zise Naoh.

Căută cu ochii un adăpost, pentru că mirosul de om să se simtă mai puțin. Un tufiș des creștea pe culmea mării. Ulhamrii se tufărau acolo, și cum adierea vântului abia se simțea, mirosul era ținut în loc, prea slab ca să ajungă până la oamenii din preajmă.

În curând, omul de strajă se opri locului, mai aspiră îndelung de câteva ori și se înapoie în tabără.

Ulhamrii stătură multă vreme nemișcați. Fiul Leopardului chibzui în tot felul, cu ochii țintă spre rugul care se întuneca. Dar nu ajungea la nicio hotărâre, căci dacă, ascuns pe după tufă, poți amăgi o privire ageră, dacă furișându-te tiptil prin savană poți amăgi auzul antilopei ori al măgarului sălbatic, în schimb mirosul se răspândește și se menține: doar depărtarea și vântul bățând din direcție opusă îl pot împrăștia.

Lătratul unui șacal atrase luarea-aminte a lui Naoh. Mai întâi îl ascultă în tăcere, după aceea râse mulțumit.

— Suntem într-un ținut de șacali. Nam și Gaw ar trebui să omoare unul.

Tovarășii lui întoarseră capul mirați către el. Apoi mai adăugă:

— Naoh stă de strajă în tufiș, șacalul e ca și lupul de viclean: omul cu greu se apropie de el. Dar e veșnic flămând. Nam și Gaw să-i pună o halcă de carne și să se ațină pe aproape. Șacalul o să vină, când mai pe aproape, când pe departe, când iar pe aproape și iar pe departe. Apoi o să vă dea târcoale când vouă, când cârni. Dacă stați neclintiți, dacă nu mișcați nici capul, nici mâinile,

după un timp se repede la carne. Cât ai clipi din ochi, o ia și fuge. Dar voi luați-i-o înainte cu săgeata.

Nam și Gaw porniră în căutarea șacalilor. Nu e greu să le iei urma; îi dă de gol lătratul, și apoi știu că niciun animal nu-i fugărește, nu-i vânează ca pradă. Cei doi ulhamri îi găsiră lângă un pâlci de arbori. Erau patru, înverșunați pe niște ciolane de pe care roseseră toată carnea. La apariția oamenilor, n-o luară la fugă, ci îi fixară cu ochi cercetători, mârâind înfundat, gata s-o ia la fugă de îndată ce noii veniți s-ar apropia mai mult.

Nam și Gaw făcură așa cum le spusese Naoh. Așezară pe pământ o ciozvârtă de căprioară și, depărtându-se, stătură neclintiți, ca trunchiurile de copaci din jur. Șacalii dădeau târcoale prin iarbă, cu pași mărunți. Teama le pierdea pe măsură ce simțeau mai puternic mirosul cârnii.

Cu toate că se aflaseră adesea față-n față cu vietatea aceasta pe două picioare, niciunul din ei nu-i încercase încă vicleșugurile; totuși, socotindu-l mai vânjos decât ei, îl urmăreau pe furiș, de departe, și, conduși de instinct, știind că, fie în lumină, fie în întuneric, primejdia era veșnic aceeași, se mișcau cu teamă și neîncredere.

Așadar, dădură vreme îndelungată târcoale ulhamrilor, făcură o mulțime de ocoluri, se strecurară printre copaci, rotindu-se în jurul corpurilor nemișcate. Cornul lunii strălucea roșiatic în răsărit, dar șacalii tot mai dădeau târcoale.

Se apropiau mereu cu mai multă îndrăzneală. Veneau acum până la 20 de coți aproape de momeală; rămâneau locului multă vreme, mârâind. În urmă, împinși de lăcomie, se hotărâră și se năpustiră, în haită, ca să n-o ia unii înaintea altora. Totul se petrecu într-o clipă, cum spusese Naoh. Dar săgețile fură și mai agere, străpunseră coastele a doi șacali, în timp ce ceilalți târau cu ei prada;

după aceea, securile sfârtecară și urma de viață câtă mai rămăsese în fiarele rănite.

Când Nam și Gaw se întoarseră cu rămășițele lor, Naoh zise:

— Acum putem să-i amăgim pe Mâncătorii-de-Oameni, căci mirosul șacalilor e mult mai pătrunzător ca al nostru.

Focul se întetise din nou, întreținut cu crengi și vreascuri. Își înălța peste întinderi flăcările mistuitoare și fumegânde; se zăreau acum bine oamenii culcați pe jos, armele și merindele. Doi oameni din alt schimb făceau de veghe în locul celorlalți, stăteau jos, cu capul plecat, fără să bănuiască vreo primejdie.

— Țștia – spuse Naoh, luând bine aminte la ei – sunt mai ușor de înșelat... Nam și Gaw au vânat șacalii, acum e rândul fiului de Leopard.

Coborî dâmbul, luând cu el pielea unuia din șacali și se făcu nevăzut printre tufișurile ce se întindeau înspre apus. Mai întâi se depărtă de Mâncătorii-de-Oameni, ca să nu dea de bănuț. Străbătu tot măracinișul, se târî printre ierburile înalte, apoi de-a lungul unei mlaștini adumbrite de trestii și răchită, coti pe după niște tei și ajunse într-un târziu la vreo patru sute de coți de Foc, într-un tufiș. Oamenii de pază nu se clintiseră. Doar unul din ei simți vag mirosul de șacal, care n-avea de ce să-l neliniștească. Naoh își întipări în ochi până și cele mai mici amănunte din tabără. Numără mai întâi luptătorii și-i cântări din privire. Mai toți erau vânjoși și înalți, cu piepturi late, cu brațe lungi și picioare scurte. Ulhamrul chibzuia că niciunul nu l-ar întrece la fugă. Luă aminte apoi și la felul pământului: un loc deschis și pustiu, în față, apoi o movilă. Pe după ea, câteva tufe și o întindere de ierburi înalte cotind spre stânga. Fâșia aceea de iarbă mergea suind până la un fel de măgură foarte aproape de Foc. Naoh nu mai pregetă. Cum paznicii erau aproape întorși cu

spatele, sui tupilat movila; nici gând să se poată rezezi. La fiecare mișcare a celor de pază iar se oprea, și iar se culca la pământ ca o reptilă. Simțea învăluindu-l deopotrivă, ca o mângâiere, văpaia jeraticului și văpaia lunii. În sfârșit, se văzu la un loc ferit și, pitindu-se pe după niște tufe și străbătând fâșia de iarbă, ajunsese lângă Foc.

Se afla acum în mijlocul luptătorilor adormiți, care-și țineau săgețile alături, la îndemână.

Dacă cei de pază dădeau alarma, la cea mai mică mișcare greșită l-ar fi prins. Îi rămânea totuși o scăpare: vântul sufla înspre dânsul, abătând mirosul lui și al pieii de șacal și amestecându-l cu cel al fumului. Mai mult, chiar și paznicii păreau că moțăie, ridicându-și doar arareori capul...

Naoh se arătă în plină lumină, făcu un salt de leopard, întinse mâna și apucă un tăciune. O și pornise la fugă spre fâșia de iarbă, când deodată se auzi un răcnet și unul din paznici o luă la goană după el, iar altul aruncă o săgeată. În aceeași clipă, alți zece săriră în picioare. Dar înainte ca vreunul din Mâncătorii-de-Oameni să pornească, Naoh apucase să treacă de linia unde puteau să-i taie drumul. Scoțând strigăte de luptă, alerga drept înainte, către măgura unde Nam și Gaw îl așteptau.

Kzamii îl urmăreau, risipiți, cu grohăieli ca de mistreți.

Cu toate că picioarele le erau scurte, erau sprinteni, dar nu îndeajuns ca să-l ajungă din urmă pe ulhamr, care, fluturând pe sus torța, le-o lua înainte, sărind ca un cerb uriaș. Ajunse la măgură, lăsându-i în urmă cu cinci sute de coți. Nam și Gaw îl așteptau în picioare.

— Fugiți! le strigă el. Drept înainte!

Înalți și sprinteni, războinicii se avântară, fugind aproape tot atât de repede ca și șeful lor. Mulțumit, Naoh văzu că a făcut bine când i-a ales pe flăcăii aceștia mlădioși și ageri în locul unor luptători mai vârstnici și vânjoși, căci îi întreceau în fugă pe kzami, cam cu câte doi coți la fiecare zece salturi.

Dar fiul Leopardului, deși silit să se oprească din când în când și să ia seama la tăciune, îi ajunse ușor din urmă. Se temea să nu fie prins, dar mai ales să nu se stingă prada scânteietoare pentru care avusese atâtea de îndurat. Flacăra însă se stinsese. Nu mai rămăsese din ea decât o licărire roșie, care nu mai putea prinde viață pe lemnul ud. Dar licărirea asta, cât era de slabă, îl făcea totuși să tragă nădejde că la întâia oprire o s-o mai poată înviora și înteți.

Când luna era gata să apună, ulhamrii ajunseseră la o răspântie de mlaștini. Într-un fel, aceasta le prindea bine; putură deosebi un drum umblat, bătut, drum care le arată fâgașul kzamilor, drum șerpuit, dar sigur, pe pat de porfir. Îl urmară fără să pregete, dar apoi se opriră.

Doi oameni ar fi putut trece cu greu, unul lângă altul, necum să lupte; kzamii ar fi trebuit ori să fie învinși, ori să aleagă altă poziție; ulhamrii i-ar fi depășit lesne. Chibzuindu-și sortii de izbândă, Naoh cu dublul lui instinct de om primitiv și de animal, socoti că ar avea răgazul să întetească flacăra. Licărirea roșie încă se mai micșorase, pâlea, se întuneca.

Fugarii căutau ierburi, vreascuri. Trestii uscate, bălării pălite, crengi de salvie, secătuite, găseai din belșug, dar toate erau umezite. Frecară câteva rămurele subțiratic, câteva frunze și tulpini firave.

Licărirea, gata să piară, prindea o pâlpâire de-o clipă, apoi pregeta tremurătoare pe marginile rămurelei, descreștea și se topea, năpădită de umezeala din aer. Lui Naoh îi veni atunci în minte părul de șacal. Smulse câteva smocuri și încercă, doar s-or aprinde. Câteva firișoare se înroșiră. Ulhamrii tresăreau când de bucurie, când de teamă; dar și de astă dată, cu toată grija lor nespusă, slaba pâlpâire încetă, se stingea... Nicio nădejde. Chiar cenușa pâlea; rămăsese doar o frântură de luminiță, cât o albină, apoi cât o muscă, apoi cât o gâză din cele mai mici, care zburătăcesc

pe deasupra mlaștinilor. Până la urmă, și aceea se stinse. O nemărginită mâhnire năpădi inima ulhamrilor și le-o pustii...

Acea slabă pâlpâire însemnase pentru ei toată măreția lumii; avea să crească, să prindă putere, să dăinuiască, cu ea aveau să facă focul din timpul popasului, să înspăimânte leul uriaș, tigrul și ursul cenușiu, să lupte cu întunecimile, să dea cărnurilor gustul acela minunat. Flacăra aceea aveau s-o ducă în strălucire la Hoardă, și Hoarda avea să le recunoască puterea. Și iată că abia cucerită, pierise. După ce se războiseră cu capcanele pământului, ale apelor și fiarelor, trebuiau să facă față acum capcanelor omului.

III

PE ȚĂRMURILE MARELUI FLUVIU

Naoh fugea, urmărit de kzami. De opt zile în șir ținea goana; o goană pe viață și pe moarte, cu fel de fel de vicleșuguri. Mâncătorii-de-Oameni, ba îngrijați de soarta ce-i aștepta – căci ulhamrii puteau să fie iscoadele vreunei hoarde – fie dintr-un instinct de distrugere, ori din ură pentru necunoscuți, se înverșunau într-o ultimă îndârjire. Dar oricât ar fi îndurat, nu-și încetineau fuga; ar fi putut în felul ăsta să câștige zilnic cinci-șase mii de coți. Însă Naoh era hotărât să cucerească Focul. În fiecare noapte, după ce le asigura lui Nam și lui Gaw avansul necesar, el pornea să dea târcoale taberei dușmane. Dormea puțin, dar dormea adânc.

Din cauza atâtor întâmplări neprevăzute pricinuite de goana aceasta, fiul Leopardului fusese silit să se abată cu mult înspre răsărit, așa încât a opta zi se văzu la Marele Fluviu. Era pe creștetul unui deal conic de porfir, provenit din scurgeri de lavă, în care revărsările de ape, ploile și vegetația crestaseră adâncituri, săpaseră șanțuri, smulseseră bolovani enormi, dar care sute de mii de ani avea să mai înfrunte furia nestăvilită a meteorilor. Fluviul se rostogolea năvalnic. Dintr-o mie de ținuturi pietroase, ierboase ori împădurite, sorbise izvoarele, înghițise pâraiele, devorase râurile. Pentru el se îngrămădeau ghețarii în văgăunile prăpăstioase ale munților, izvoarele picurau în peșteri, puhoaiete rostogoleau granituri, gresii și calcar, norii își revărsau preaplinul din bureții lor imenși și pufoși, iar șuvoaiele de apă cădeau zorite în albiile de argilă. Răcoros, înspumat și lunecând în goană, oricât de stăvilat între maluri, se lărgea în lacuri la șes sau se risipea în mlaștini, se arcuia în jurul ostroavelor; părea că tună în

cataractă și se tânguia lunecând devale. Tumultuos, dăruia rodnicia, dădea viață fără de sfârșit.

Din ținuturile calde până în regiunile reci, de la aluviunile încărcate de nemărginite puteri de viață până la întinderile aride, țâșneau din pământ oștile trunchioase ale arborilor: armate de smochini, măslini, de pini, de terebinți, de stejari, triburi de sicomori, de platani, de castani, de arțari, de fagi, de stejari, mulțimi de nuci, de conifere, de frasini, de mesteceni, șiruri de plop alburii, de plop negri, de plop cenușii, de plop argintii, de plop tremurători, pâlcuri de anini, de sălcii albe, de sălcii ruginii, de sălcii albastrii și de sălcii plângătoare.

În adâncul fluviului fremătau mulțimile mute de moluște, tupilate în carapacea de calcar și de sidef, crustaceele în armura lor bine încheiată, pești-săgeată care dintr-o mlădiere străbat apa grea, pești moi care bălăcesc încet prin mâl, reptile mlădii ca trestiiile, ori opace, aspre și vâscoase. După anotimpuri, după capriciile furtunii, după cataclisme ori războaie, năvăleau în mase triumphiulare cocori, cârduri compacte de găște, stoluri de rațe verzi, rațe sălbatice și arctice, sitari, bătlani, mulțimi nenumărate de rândunele, pescăruși, dropii, berze, lebede, stârci, cufundari, crâstei, pescăruși de apă dulce și alte nesfârșite neamuri de păsăret. Vulturi pleșuvi, corbi și ciori se înfruptau din belșugul de stârvuri, vulturi stăteau la pândă de după o creastă de nor; șoimi lunecau peste culmi înalte de munte; ulii răsăreau pe negândite, temători, sperioși și ciufuliți, ciovlici, strigi brăzdau întunecimile cu aripi tăcute.

Între timp, se zărea și câte un hipopotam clătinându-se ca un trunchi de arțar, jderi furișându-se prin răchitiș, șobolani de apă cu cap ca de iepure, pe când în grupuri sperioase alergau elafi, cerbi și căprioare, cerbi uriași, antilope, măgari sălbatici și cai, armate masive de mamuți, de bizoni și zimbri. Un rinocer lovea cu colții în

niște sălcii bătrâne; ursul peșterilor, pașnic și măreț, abia își urnea trupul enorm și întunecat. Linxul, pantera, leopardul, ursul cenușiu, tigrlul, leul galben și leul negru se afundau flămânzi în tufișuri, tăbărând pe prada caldă. Un miros groaznic arăta că vulpea, șacalul și hiena sunt pe aproape; haite de lupi și de câini își pândeau cu o vicleană prudență prada alcătuită din animale mai plăpânde, rănite ori răpuse de oboseală. Peste tot mișunau mulțimi nenumărate de iepuri și șoareci de câmp, de popândăi, de nevăstuici, de hârciogii și vidre, de broaște mari și mici, de șopârle, de năpârci și vipere, de râme, de larve, de omizi, de lăcuste, de furnici, de cărăbuși, de gândaci, de libelule, de bondari și viespi, de albine și țânțari, de muște, de fluturi în culori vii și din cei de noapte, de greieri și licurici, de bondărași și scânțioare...

Fluviul ducea cu sine de-a valma trunchiuri de copaci putregăite, nisipuri și pulberi de argile, sfărâmaturi și schelete, ramuri, frunzișuri, rădăcini.

Și Naoh se lăsă pătruns de năvalnica măreție a valurilor.

Le privea lunecând, duse de înfrigurarea toamnei într-un exod nesfârșit, izbind în ostroave, înălțându-se la țarmuri în rostogoliri nebune și înspumate, ori în undiri netede și masive, cu liniștiri de lac, ori în vâltori printre șisturi de malachită, în valuri sidefii ce se sparg, în pulberi fumurii, în învântejiri spumoase, în izbucniri prelungi de tinerețe, de forță și avântare.

Ca și Focul, Apa îi apărea lui Naoh un element cu nenumărate înfățișări; ca și Focul, Apa descrește, se involburează, răsare din nevăzut, își taie drum prin spațiu, înghite viețuitoare și oameni, cade din cer și umple pământul; neobosită, tocește stâncă, târăște bolovanii, duce nisipul și huma. Nu e plantă, nu e vietate să trăiască fără ea. Vuiește, tună, rage, cântă, râde, se tânguie hohotind, își face loc unde nici cea mai de nimic găză, n-ar încape; o

auzi vuind pe sub pământ. E mică și firavă la izvor, dar se mărește în pârau; râul e mai puternic decât mamutul, iar fluviul e mai nemărginit decât codrul. Apa doarme în mlăștiniș, se odihnește în lac, dar merge cu pași mari în fluviu. Se aruncă în puhoi și face salturi de tigru, de capră sălbatică peste șuvoaiele repezi din strâmtori.

Acesta era simțământul lui Naoh în fața puhoaielor nestăvilite. Și, totuși, trebuiau să se adăpostească. Ostroave erau destule, bune ca refugiu împotriva fiarelor, dar nu destul de apărate împotriva omului, și care le-ar fi stânjenit orișice mișcare, le-ar fi făcut cu neputință orice încercare de a mai cuceri Focul și i-ar fi expus oricăror atacuri. Naoh alese țărmul. Își făcu culcuș pe o stâncă din șisturi, ceva mai ridicată, de unde putea să vadă mai departe. Povârnișurile erau abrupte, iar partea de sus forma un tăpșan pe care se puteau întinde zece oameni. Până-n amurg își ridicară tabăra. Era între ulhamri și urmăritorii lor destulă distanță ca să nu le fie teamă de vreun atac o bună parte din noapte.

Vremea era răcoroasă. Doar câțiva norișori pluteau în amurgul de purpură. În timp ce-și înfulecau hrana alcătuită din carne crudă, din nuci și ciuperci, luptătorii luau aminte la șesul care se întuneca. În lumina slabă a amurgului încă mai puteau deosebi ostroavele, dar nu și celălalt țărm al fluviului. Asini sălbatici trecură, apoi o turmă de cai coborî la mal; păreau îndesați și cu capete mari din cauza coamei încâlcite. Aveau un farmec nespus în mișcări, iar în ochii larg deschiși și sălbatici scânteia o licărire albăstruie. Teamă le dădea mișcări repezi și zvâcnite. Aplecați deasupra apei, se opreau fremătând, adulmecând în zare, neîncrezători. Băură în grabă și fugiră. Iar noaptea își întinse aripile de cenușă, învăluind ținutul dinspre răsărit, în vreme ce în apus încă stăruia vag purpura amurgului. Un răget tună peste întinderi.

— Leul! șopti Gaw.

— Țărml e plin de pradă – răspunse Naoh. Și leul e un animal înțelept, se dă mai degrabă la antilopă și la cerb decât la om.

Răgetul se îndepărtă; șacali lătrară în apropiere și se zăriră umbrele lor vag conturate. Ulhamrii dormiră cu schimbul până-n zori. Apoi porniră din nou, în josul Marelui Fluviu. O turmă de mamuți le tăie calea. Era o turmă care ocupa în lățime vreo mie de coți și de trei ori pe atât de lungă. Pășteau, smulgând tufele mai tinere și scoțând din pământ rădăcinile. Cât de fericit, de sigur și măreț le păru oamenilor traiul lor!

Când și când, încrezători în puterea lor, se hârjoneau pe pământul jilav, lovindu-se unul pe altul cu trompele.

Sub picioarele acelea enorme, leul uriaș ar fi o jucărie; colții lor ar dezrădăcina stejarii, iar capul lor ca de stâncă i-ar sfărâma. Și, privind la mlădierea trompelor, Naoh trebui să recunoască:

— Mamutul e stăpân peste toate viețuitoarele de pe pământ!

Nu se temea de el: știa că mamutul nu atacă pe nimeni dacă nu i se face vreun rău. Mai spuse:

— Aum, fiul Corbului, făcuse legământ cu mamuții.

— De ce n-am face și noi la fel ca Aum? întrebă Gaw.

— Aum îi înțelegea pe mamuți – zise Naoh. Noi nu-i înțelegem.

Și totuși întrebarea aceasta îi dădu de gândit. Îi trecuse și lui așa ceva prin minte în timp ce ocolea de la distanță turma enormă. Și spunându-și cu voce tare gândul, vorbi astfel:

— Mamuții nu au grai, ca oamenii. Dar se înțeleg între ei. Cunosoc strigătul căpeteniilor lor. Gun zice că, la poruncă, ei își iau locul acolo unde li se indică și că, înainte de a porni spre un alt ținut, țin sfat între ei. Dacă noi am lua seama la semnele lor, am putea face un legământ cu ei.

Văzu un mamut uriaș care se uita la ei în timp ce treceau.

Răzlețit de turmă, în josul Marelui Fluviu, printre plop tineri, păștea lăstarii. Naoh nu mai văzuse niciodată vreunul atât de mare. Era înalt de mai bine de 12 coți. O coamă groasă ca de leu îi creștea pe ceafă. Trompa păroasă părea ea singură o ființă, semănând când cu un arbore, când cu un șarpe.

Cei trei oameni părură să trezească interes mamutului, căci în orice caz nu l-ar fi putut neliniști. Iar Naoh îi vorbi:

— Mamuții sunt tari! Iar mamutul cel mare este mai tare decât toți semenii lui; el l-ar putea strivi pe tigru și pe leu ca pe niște viermi; zece zimbri ar răsturna doar dintr-o opintire a pieptului... Naoh, Nam și Gaw sunt prietenii marelui mamut.

Mamutul își înfoie urechile vânoase, ascultă sunetele scoase de vietea pe două picioare, mișcă încetișor trompa și la rândul său scoase un sunet.

— Mamutul a înțeles! exclamă Naoh, bucuros. Își dă seama că ulhamrii îi slăvesc puterea. Și mai zise: Dacă fiii Leopardului, ai Antilopei și ai Plopului găsesc Focul, ei au să fiarbă castane și ghindă și or să i le ducă în dar marelui mamut!

Pe când vorbea, dădură cu ochii de o baltă pe care creșteau nuferi orientali. Naoh știa că mamutul îi plac rădăcinile acestei plante. Le făcu semn tovarășilor lui și începură să smulgă lujerele lungi din adânc. Când strânseseră un vraf, îi spălară cu grijă și le duseră enormului animal. Când se aflară cam la vreo cincizeci de pași, Naoh îi vorbi din nou:

— Iată, am smuls lujerii ăștia ca tu să te hrănești cu ei și să știi că ulhamrii sunt prietenii mamutului.

Apoi se retrase.

Curios, uriașul se apropie de rădăcini. Le știa foarte bine și îi erau pe plac. În timp ce le mânca, pe îndelete și cu răgazuri, îi privea pe cei trei oameni. Când și când, ridica trompa ca să

adulmece, apoi și-o mișca legănat, cu un aer liniștit.

Atunci Naoh se apropie pe nesimțite și se opri chiar lângă picioarele acelea colosale, sub trompa care ar fi dezrădăcinat copaci, sub colții de lungimea unui bizon. Era cât o cârtiță în fața unei pantere. Dintr-o mișcare, colosul l-ar fi făcut bucățele. Dar, fremătând de un îndemn lăuntric, Naoh trăi fiorul nădejdi și al inspirației... Trompa îl atinse și îi trecu pe după trup, adulmecându-l. Fără suflare, Naoh îi atinse și el trompa păroasă. Apoi adună ierburi și mlădițe, pe care i le aduse în semn de legământ. Își dădea seama că în faptul acesta fusese ceva tainic și de adâncă însemnătate. Și inima îi creștea de mulțumire lăuntrică.

IV

LEGĂMÂNTUL DINTRE OM ȘI MAMUT

Nam și Gaw, văzând cum se apropie mamutul de căpetenia lor, își deteră și mai bine seama cât de mic și de neajutorat e omul. Iar când trompa enormă se lăsă asupra lui Naoh, își șoptiră:

— Vai, are să-l zdrobească pe Naoh! Nam și Gaw rămân singuri să facă față kzamilor, fiarelor și apelor.

Apoi văzură cum șeful lor atinge animalul, și inima li se umplu de bucurie și mândrie.

— Naoh a făcut legământ cu mamutul! îngână Nam. Naoh este cel mai puternic dintre oameni!

Între timp, fiul Leopardului strigă:

— Nam și Gaw să se apropie și ei în felul cum s-a apropiat Naoh... Să smulgă ierburi și lăstari și să le aducă în dar mamutului.

Ei îl ascultară, supuși și plini de credință. Înaintară încet, așa cum făcuse Naoh, smulgând în trecere când iarbă proaspătă, când rădăcini tinere.

Când fură aproape de mamut, îi întinseră hrana adunată. Cum și Naoh făcea același lucru, animalul începu să înfulece.

Astfel se făcu legătura între ulhamri și mamut.

Luna nouă se împlinea tot mai mult; era aproape de noaptea când avea să răsară nemăsurată ca soarele. Kzamii și ulhamrii își aveau taberele cam la 20 000 de coți una de alta. Și tot de-a lungul fluviului. Kzamii se aflau pe o fâșie zvântată de pământ. Se încălzeau în fața unui foc puternic și mâncau hălci mari de carne, căci fusese vânat din belșug, în vreme ce ulhamrii își împărțeau în tăcere, în negura jilavă și rece, câteva rădăcini și carnea vreunui porumbel sălbatic.

La zece mii de pași de țărm dormeau mamuții, printre sicomori. În timpul zilei îi suportau pe cei trei drumeți. În schimb noaptea erau mai

supărăcioși, poate pentru că le cunoșteau vicleșugurile, sau poate că o prezență străină de neamul lor le stingherea odihna. Așa că în fiecare seară ulhamrii se depărtau, dincolo de limita la care prezența lor era nedorită.

Iată că de astă dată Naoh îi întrebă pe tovarășii lui:

— Nam și Gaw sunt gata să lupte? Își simt picioarele gata de fugă și inima ușoară?

Fiul Plopului răspunse:

— Nam a dormit o parte din zi. De ce n-ar fi gata de luptă?’

Gaw zise la rându-i:

— Fiul Antilopei poate străbate în goană depărtarea ce-i desparte de kzami.

— Bine! Naoh împreună cu flăcăii lui vor porni împotriva kzamilor și vor lupta toată noaptea ca să cucerească Focul.

Cei doi războinici săriră în picioare și-și urmară căpetenia.

Nu se puteau bizui pe întuneric, ca să poată surprinde inamicul: luna, abia știrbită, se ridica de pe celălalt țărm al Marelui Fluviu. Se arăta când roșie ca focul, jos, în rând cu ostroavele, când întretăiată de vârfurile înalte ale plopilor, printre care se fărâmița în luni mai mici; când afundându-se în vălurile întunecate unde imaginea unduioasă amintea un norișor scânteietor de vară, alteori se întindea ca un piton de aramă sau luneca asemenea unei lebede. O pânză de solzi aurii și argintii roiau în jos din discul ei, întinzându-se ca o punte de la un mal la altul.

Ulhamrii iuțiră pasul, croindu-și drum peste șesuri cu ierburi mărunte. Pe măsură ce se apropiau de tabăra kzamilor, încetiniră goana. Mergeau în paralel, la mare depărtare unul de altul, ca să poată cuprinde cu vederea cât mai mult spațiu și să nu se lase împresurați. Când, deodată, pe după o tufă de răchită, flăcările străluciră, departe încă: păreau mai pale în lumina lunii.

Kzarii dormeau: trei paznici înteteau flacăra și vegheau în noapte. Ulhamrii, furișati pe după tufe, pândeau tabăra cu o râvnă nebună. Ah, de-ar putea fura măcar o scânteie! Aveau la îndemână vreascuri uscate, cu surceluțe subțirele: Focul nu avea să li se mai stingă în mâini până să-l treacă în cușca de scoarță de copac căptușită cu pietre teșite. Dar cum să te apropii de flacăra? Cum să le risipească atenția kzamilor, mereu la pândă, după noaptea în care s-au trezit cu fiul Leopardului drept în fața Focului? Naoh zise:

— Iată: în timp ce Naoh înaintează de-a lungul Marelui Fluviu, Nam și Gaw să dea târcoale în jurul taberei Mâncătorilor-de-Oameni, aci ascunzându-se, aci arătându-se. Când vrăjmașii s-or reperi după dânșii, ei s-o ia la fugă; dar nu cât pot de repede, căci kzarii trebuie lăsați să creadă că-i pot prinde și să-i fugărească cât mai multă vreme. Nam și Gaw se vor dovedi viteji dacă nu vor alerga prea repede... Trebuie să-i amăgească pe kzami fugind până la Stâncă Roșie. Dacă Naoh nu va fi acolo, ei să treacă printre mamuți și Marele Fluviu. Naoh le va da de urmă.

Un fior păru să-i cuprindă pe tinerii pribegi; le era greu să se despartă de Naoh, când știau că kzarii sunt atât de puternici. Dar, supuși, se strecurară printre bălării, în vreme ce fiul Leopardului apucă înspre țarm.

După un răstimp, Nam se arată de sub un arbore, apoi dispăru. După aceea trecu și Gaw, furișat printre ierburi, dar fu văzut. Paznicii dădură alarma; kzarii săriră ca arși, urlând prelung și se strânsură în jurul căpeteniei lor. Era un războinic nu prea înalt de stat, dar îndesat ca ursul de peșteră. De două ori ridică ghioaga și, răcnind câteva porunci, dădu alarma. Kzarii se împărțiră în șase grupe și se așezară în semicerc. Naoh, plin de îndoială și de neliniște, îi văzu pornind, apoi nu se mai gândi decât cum să cucerească Focul.

Patru oameni îl păzeau, dintre cei mai vânjoși. Unul, mai ales, părea năprasnic. Îndesat ca și căpetenia, dar mai înalt de stat, era destul să-i vezi ghioaga ca să-ți dai seama de puterea ce-o are. Stătea în picioare, în plină lumină. Naoh îi văzu fălcile puternice, ochii adumbriți de sprâncene stufoase, picioarele scurte și vânjoase. Ceilalți trei, deși nu atât de voinici ca primul, aveau și ei trunchiuri bine legate, cu brațe lungi și mușchi de oțel.

Locul de pândă al lui Naoh era prielnic: adierea de vânt, ușoară dar statornică, venea înspre el și alunga dincolo de paznici mirosul său; șacalii care dădeau târcoale prin savană răspândeau și ei mirosul lor pătrunzător; și mai avea cu dânsul și una din pieile dobândite. Aceste împrejurări îl ajutară să se apropie la șaizeci de pași de foc. Stătu locului un răstimp. Luna se ridicase deasupra plopilor când Naoh, ridicându-se în picioare, dete strigătul de luptă. Prinși fără de veste, kzamii rămaseră cu ochii ținți la el, dar nu pentru mult timp: urlând laolaltă, ridicară armele, securea de piatră, buzduganul și săgeata.

Naoh strigă:

— Fiul Leopardului a străbătut savanele și pădurile, munții și râurile pentru că tribul lui nu are foc! Dacă kzamii îl lasă să ia câțiva tăciuni din vatra lor, el se retrage fără să se lupte.

Dar din toată vorbăria asta ei nu înțeleseseră nici cât ar fi înțeles din urletul lupilor. Văzându-l singur nu se gândiră decât să-l răpună. Naoh se trase înapoi, cu nădejdea să-i despartă și să-i atragă departe de foc. Dar ei tăbărâră toți asupra-i.

Cel mai spătos, de cum îi veni la îndemână, aruncă o săgeată cu vârful de silex. O aruncă cu dibăcie și putere. Arma atinse umărul lui Naoh, și căzu pe pământul umed. Ulhamrul, gândind să-și cruce armele, o luă de jos și ținți tot cu ea. Șuierând, arma făcu un arc și se înfipse în gâtul unuia din kzami, care se clătină și căzu. Tovarășii

lui, chelălăind ca niște câini, traseră toți odată. Naoh abia apucă să se trântască la pământ ca să se ferească de ascuțișul săgeților, că Mâncătorii-de-Oameni, crezându-l rănit, alergară să-l răpună. Dar el sări repede în picioare și ținti. Un kzam străpuns în pânțe se lăsă păgubaș, în timp ce ceilalți doi aruncau într-una săgețile. Din șoldul lui Naoh țâșni sânge, dar simțind că rana nu-i adâncă, se rotea în jurul vrăjmașului, căci acum nu se mai temea că-i taie retragerea. Se depărta și iar se apropia, până ce ajunse între Foc și inamic.

— Naoh e mai ager decât kzamii! le strigă. O să le ia Focul și kzamii au mai pierdut și doi războinici.

Mai făcu un salt și ajunse chiar lângă flacăra. Întinsese mâinile să apuce tăciunii când, cu un fior, își dete seama că toți tăciunii erau pe trecute. Făcu înconjurul focului cu nădejdea că va găsi vreo cracă la îndemână, dar în zadar. Și kzamii veneau!

Vru să fugă, dar se împiedică de un ciot, împleticindu-se în așa fel, încât vrăjmașii îi tăiară calea și-l încolțiră lângă foc. Cu toate că suprafața focului era întinsă, tot ar fi putut trece prin el. Dar o deznădejde cumplită îl cuprinsese. Gândul că va trebui să se înapoieze învins îl îngrozi. Ridicând în același timp și securea și bâta, primi lupta.

V PENTRU FOC

Cei doi kzami înaintau încet, cu băgare de seamă. Cel mai vânjos mânui o ultimă săgeată, gata să-și atingă ținta. Naoh i-o spulberă dintr-un gest cu securea. Arma se mistui în flacără. Dar în aceeași clipă trei măciuci se rotiră pe sus. Cea a lui Naoh lovi deodată în amândouă celelalte, tăind avântul dușmanului. Cel mai slab din ei se împletici. Naoh văzu și, năpustindu-se asupra-i, îi sfărâmă ceafa dintr-o lovitură năprasnică. Dar și el primi o lovitură: un nod de măciucă îi sfârtecă umărul stâng, și era cât pe-aci să-i zdrobească și țeasta, dacă nu s-ar fi ferit la timp. Gâfâind, se trase înapoi să-și ia vânt și, cu măciuca ridicată, așteptă clipa potrivită.

Cu toate că nu mai rămăsese decât un vrăjmaș, fu clipa cea mai cumplită, căci nu se mai putea folosi de brațul stâng, iar kzamul, plin de forță, îl înfrunta cu arme în amândouă mâinile. Acesta era luptătorul cel înalt de stat, cu trunchiul vânjos, cu coaste mari ca de zimbru, și cu brațe cu o treime mai lungi decât ale lui Naoh. Pe picioarele curbate, prea scurte pentru fugă, se putea în schimb cumpăni minunat. Înainte de lovitura hotărâtoare, îl mai măsură o dată pe ulhamr cu o privire vicleană și, chibzuind că lovitura ar fi mai puternică și mai sigură dacă ar lovi cu amândouă mâinile, apucă numai măciuca și lovi.

Armele, la fel de grele și cioplite din același fel de stejar vârtos, se încrucișară. Lovitura kzamului fu mai puternică decât a lui Naoh, care nu se mai putea ajuta cu stânga. Dar fiul Leopardului îi tăiașe mișcarea. Când kzamul lovi din nou, lovi în gol, căci Naoh se ferise. Acum el pornea să atace; la a treia lovitură, măciuca se abătu ca un bolovan de stâncă. I-ar fi crăpat dintr-o dată țeasta vrăjmașului, dacă brațele lui vânoase nu s-ar fi

ridicat la vreme. Și din nou nodurile de stejar se ciocniră, și kzamul se trase înapoi. Răspunse cu o lovitură năprasnică; lovitura aproape că-i smulse lui Naoh măciuca din mână. Și, înainte să se poată cumpăni din nou, Mâncătorul-de-Oameni din nou ridică brațele și lovi iar. Ulhamrul putu domoli, dar nu și ocoli lovitura: atins în țeastă, se împletici, și simți că și pământul, și arborii, și focul se învârtesc cu el. În clipa din urmă simți cum din străfundurile ființei lui se ridică o nouă putere. Înaintă pieziș, ca vrăjmașul să-și ia vânt, și lovi cu măciuca. Auzi pâraie de oase; kzamul se prăbuși; vaietul lui fu vaietul morții.

Acum, bucuria lui Naoh tună nestăvilită, ca un puhoi care nu cunoaște zăgazuri. Privi cu nesaț, cu un râs sălbatic rugul din care țâșneau flăcările. Sub stelele din adâncuri, în vuietul de ape ale fluviului, în adierea șopotitoare a vântului întretăiat de lătratul șacalilor și răgetul unui leu pe celălalt mal, abia-i venea a crede într-o asemenea biruință. Striga într-una, gâfâind:

— Naoh e stăpânul Focului!

Părea mai presus de toți stăpânitorii omenirii. Se rotea în jurul monstrului roșu, întindea mâna către el, își dezvelea pieptul la mângâierea lui de atâta vreme pierdută. Și din nou, într-o beție de fericire și de uitare de sine, îngână:

— Naoh e stăpânul Focului!

Până la urmă, bucuria aceasta fără de margini se potoli.

Se temu că războinicii s-ar putea întoarce. Trebuia să-și ducă cu el bunul cucerit. Scoțând la iveală pietrele plate și înguste pe care le luase cu el de la plecarea din Mlăștiniș, începu să le lege între ele cu mlădițe subțiri, cu scoarță de copac și trestii. Și în vreme ce scotocea prin jurul taberei, avu prilejul unei noi bucurii: într-o adâncitură a solului descoperi o cușcă în care Mâncătorii-de-Oameni întrețineau Focul. Era un fel de cuib din scoarță de copac, căptușit cu pietre plate îmbucându-se destul

de grosolan, dar lucrat cu răbdare și trainic: o flăcăruie scânteia înăuntru. Cu toate că Naoh se pricepea să facă asemenea cuști ca nimeni altul din tribul lui, tot n-ar fi știut să facă una atât de bine chibzuită. Asta cerea tihnă, un anume fel de pietre, îndelungă migală și multă îndemânare. Cușca kzamilor era alcătuită din trei straturi de șist, îmbinate și ținute la un loc pe dinafară de o scoarță de stejar verde; legătura era făcută din rămurele foarte tinere și mlădioase. O creștătură întreținea o ușoară aerisire.

Cuștile astea cereau o supraveghere continuă; trebuia să aperi flacăra și de ploaie, și de vânt. Trebuia să ai grijă ca flacăra să nu scadă și nici să crească mai mult decât e datina unei experiențe de mii de ani, iar scoarța trebuie mereu înnoită. Naoh cunoștea toate ritualele lăsate din străbuni.

Înteți ușor Focul, umezi cușca pe dinafară cu un pic de apă dintr-o băltoacă, controlează creștătura pentru aer și în ce stare e șistul. Înainte de a fugi, mai adună și ceva securi și săgeți risipite, apoi își mai rotește o dată privirea peste tabără și peste câmp.

Doi din vrăjmași întorceau către stele fețele țepene, ceilalți doi, oricât de crâncen ar fi suferit, stăteau nemișcați, ca să-i creadă morți. Obiceiul era ca și din prevedere, și din omenie, să-i omori de-a binelea.

Naoh se apropie de cel rănit la sold și își și potrivește săgeata. Un ciudat dezgust de a ucide îl cuprinsese. Bucuria aceea mare îi îneca orice urmă de ură și nu se mai putea hotărî să stingă alte vieți.

De altfel, mai grabnic era să le nimicească vatra; risipi tăciunii cu una din măciucile lăsate de învinși și îi fărâmiță într-atât, cât să nu mai rămână unul aprins până ce s-or întoarce luptătorii, apoi, strigă răniților:

— Kzamii n-au vrut să dea un tăciune fiului Leopardului. Acum kzamii nu mai au foc. Au să orbăciască prin nopți și prin frig până ce și-or

regăsi iarăși tabăra! Iată, ulhamrii sunt acum mai tari decât kzamii!

Naoh se afla acum singur la picioarele mobilei unde Nam și Gaw aveau să-l întâlnească. Dar nu se miră: câte ocoluri or fi făcut tinerii luptători în timp ce erau fugăriți...

Oblojindu-și rana cu frunze de salcie, Naoh se așează jos, lângă flăcăruia firavă care-i lumina ursita.

Vremea se scurse cu apele Marelui Fluviu și cu razele lunii care suia pe boltă. Când luna ajunsese în înaltul cerului, Naoh tresări. Printre miile de zvonuri din preajmă, deosebi un anume ritm de pași: acela al omului. Era un pas grăbit, dar mai ușor decât al animalelor pe patru picioare. Nedeslușit la început, îl recunoscuse apoi și după o adiere de vânt care aduse un anume iz, și ulhamrul își zise: „Iată că fiul Plopului i-a amăgit pe vrăjmași!” Căci niciun alt zvon de urmărire nu se deosebea dinspre câmpie.

În scurt timp o statură mlădioasă se arătă printre sicomori și Naoh văzu că nu se înșelase: era Nam care se apropia prin pânza argintie a clarului de lună. Și, într-adevăr, se opri la poala măgurii. Naoh îl întrebă:

— Kzamii i-au pierdut urma lui Nam?

— Nam i-a atras foarte departe înspre miazănoapte, i-a lăsat apoi mult în urmă și multă vreme a mers prin apă. Apoi s-a oprit și n-a mai văzut, n-a mai simțit nici urmă de Mâncători-de-Oameni.

— Bine, foarte bine! îi răspunse Naoh, trecându-i mâna pe după ceafă. Nam a fost ager și îndemânatic. Dar unde e Gaw?

— Fiul Antilopei a fost urmărit de o altă ceată de kzami. Și Nam nu i-a mai dat de urmă.

— Îl vom aștepta pe Gaw! Și acum, Nam să ia seama!

Naoh îl duse cu sine. Pe după măgură, într-o adâncitură de pământ, Nam văzu lucind flăcăruia

pâlpâitoare și caldă.

— Iată! spuse simplu căpetenia. Naoh a cucerit Focul!

Tânărul scoase un strigăt, ochii i se aprinseră de fericire. Se plecă în fața fiului Leopardului și îngână:

— Naoh e mai viteaz decât un trib întreg de oameni. El va fi căpetenia ulhamrilor și niciun vrăjmaș n-o să-i poată ține piept!

Se așezară în fața focului aceluia plăpând, și fu ca și când jarul puternic din nopțile trecutului i-ar fi apărut cu forța sa, în pragul peșterilor de baștină, sub stelele reci, în fața vâlvătăilor din Mlăștiniș.

Lunga cale a întoarcerii nu-i mai înspăimânta; când va fi să părăsească ținutul străbătut de Marele Fluviu, kzamii nu-i vor mai fugări, vor străbate ținuturi în care doar sălbăticiunile cutreieră singurătățile.

Stătură multă vreme cu gândul la un viitor prielnic și plin de făgăduințe. Dar când luna se arătă tot mai mare în apus, teama li se cuibări în inimă.

— Unde întârzie Gaw? îngână Naoh. Nu i-o fi putut amăgi pe kzami? Vreo mlaștină i-o fi pus stavilă? Să fi fost prins în capcană?

Întinderea rămânea mută, sălbăticiunile tăceau, până și adierea vântului lăncezind de-a lungul fluviului pieri printre arini. Nu auzeai decât vuietul molcom al apelor. Să mai aștepte până-n zori ca să plece în căutarea celui ce întârzia? Grozav n-ar fi vrut Naoh să lase Focul în paza lui Nam. Dar, pe de altă parte, gândul că luptătorul cel tânăr era fugărit de kzami îl muncea. Paza Focului era de mai mare însemnătate. Poate că l-ar fi lăsat pe Gaw în voia sorții, se cădea chiar, dar prinsese pentru tovarășii lui o dragoste sălbatică. Făceau parte din însăși ființa lui. Tremura pentru viața lor ca pentru propria-i ființă, poate și mai mult, știindu-i mai expuși oricăror primejdii dinafară,

mai amenințați și de dezlănțuirea elementelor naturii și de oameni.

— Naoh pleacă în căutarea lui Gaw – se hotărî el. Îl lasă pe Nam să aibă grijă de Foc. Nam să stea veșnic de veghe, să umezească scoarța când s-o încinge prea mult, și să nu se depărteze mai mult decât până la fluviu și înapoi.

— Nam se va îngriji de Foc ca de propria-i viață – răspunse cu tărie inimosul flăcău. Și adăugă cu mândrie: Nam știe cum să întrețină flacăra. De la maică-sa știe, de când era mic doar cât un pui de lup.

— Bine. Dacă Naoh nu se înapoiază până ce soarele se ridică deasupra plopilor, Nam să caute adăpost lângă mamuți; și dacă Naoh nu s-o ivi nici până la sfârșitul zilei, Nam să fugă singur înspre locul de vânătoare al ulhamrilor.

Naoh se pierdu în depărtare. I se încrâncena carnea pe el de deznădejde și în câteva rânduri se tot uită înapoi spre făptura tot mai depărtată a lui Nam și spre cușca Focului, părând că o vede încă și încă, cu ochii minții, contopindu-se mai târziu cu clarul de lună.

VI ÎN CĂUTAREA LUI GAW

Ca să poată da de urma lui Gaw, trebuia să se întoarcă înapoi, mai întâi spre tabăra Mâncătorilor-de-Oameni. Mergea încet. Umărul îi ardea sub oblojeala de frunze de salcie pe care și-o pusese. Capul îi vuia; simțea o durere acolo unde primise lovitura de măciucă și o mare mâhnire îl cuprinsese la gândul că și după ce cucerise Focul, sarcina lui rămânea tot atât de nemăsurat de grea și de nesigură. Ajunse dar la cotitura aceleiași pâlc de frasină de unde împreună cu tinerii lui tovarăși zărise tabăra kzamilor. Atunci, un rug roșu-aprins întuneca lumina lunii care se ridica. Acum, tabăra era mohorâtă și jarul împrăștiat de Naoh era stins peste tot; văpaia argintie a lunii lumina peste acea încremenire de oameni și de lucruri. Când și când se mai auzea doar vaietul vreunui rănit.

Naoh, încordându-și simțurile, avu siguranța că urmăritorii nu se întorseseră. Înaintă spre tabără; vaietele rănitului încetaseră. Părea că n-au mai rămas decât morți. De altfel nu mai pierdu timpul, ci apucă în direcția pe unde Gaw se îndreptase mai întâi, și-i luă urma. Fu lesne la început, căci urma lui era însoțită de nenumăratele urme ale kzamilor și aproape în linie dreaptă; după aceea, însă, era șovăită, cotind pe după dâmburi, apoi, întorcându-se, pornea prin tufișuri. O mlaștină o întrerupea brusc; Naoh nu-i dete de rost decât la cotul râului.

În fața unei pădurici de sicomori, kzamii se vede că s-au împărțit în mai multe cete. Naoh reuși totuși să deslușească direcția bună și merse așa vreo trei-patru mii de pași. Dar aci trebui să se oprească. Nori groși înghițiră luna, iar zorii erau încă departe. Fiul Leopardului se așeză jos, la rădăcina unui sicomor care crescuse acolo cu zece generații de oameni înainte. Fiarele sălbatice își sfârșiseră goana după pradă, iar animale de zi încă

nu ieșiseră, ascunse în vizuini, prin șanțuri, prin scorburile de copaci sau prin rămurișuri.

Naoh se odihni; câteva clipite din veșnicia timpului trecură peste viața fremătătoare a pădurii. Apoi o ceață albicioasă și rece se așternu de pe înălțimi. Zori de toamnă, grei și mohorâți, se lăsau peste frunzele îngălbenite și peste cuiburile părăsite, stârnind o adiere, ca un suspin al sicomorilor. În lumina aceasta lividă ca cenușa albă dintr-o vatră, Naoh mănca o bucată de carne uscată, se plecă apoi la pământ, căutând să descopere din nou urma. O putu vedea o bună bucată de drum. La ieșirea din pădure, străbătea o întindere nisipoasă cu iarba rară și tufe pipernicite. Apoi cotea printre tărâmurile unde trestii roșiatice putrezeau pe margini de mlaștini. Suia apoi un dâmb și cotea pe după movila de pământ. Se oprea apoi la malul unui râu pe care Gaw sigur că-l trecuse. Naoh îl trecu și el și după multe ocoluri descoperi două cărări care se adunau în același loc: Gaw poate că fusese încolțit din două părți.

Naoh se gândi atunci că poate ar fi mai bine să-l lase pe fugăr în voia sorții și să nu riște pentru el și soarta lui Nam, și a Focului. Dar gândul că era fugărit nu-i da pace și oricât i se zbăteau tâmplele de friguri, nădejdea tot nu-l slăbea. Și apoi nu putea să lase baltă un lucru început. În afară de cele două cete de kzami vicleni, se mai temea și de cea care-l fugărise pe Nam și care, după atâtea ocoluri și târcoale avusese timp să-și chibzuiască vreun plan și putea să-l atace pe la spate. Sigur de picioarele lui repezi și de istețimea lui, fiul Leopardului nu mai stătu la gânduri și porni chiar pe urmele lui Gaw, oprindu-se doar să cerceteze zarea.

Pământul îl simțea tot mai tare sub picior: prin glia săracă și lutoasă începu să se întrezărească granitul albastrui; apoi văzu un deal râpos pe care Naoh se hotărî să-l urce; urmele erau destul de proaspete, pentru ca din vârful să-l poată zări cumva

pe Gaw sau vreo ceată ce l-ar fi urmărit. Naoh se strecură printre tufişuri şi ajunse drept în vârful dealului. Un strigăt înăbuşit îi scăpă: Gaw se arătase pe o limbă de pământ de miniu care părea înroşit de sângele a nenumărate turme.

Din spatele lui, la vreo mie de paşi, oameni înalţi de stat dar cu picioare scurte înaintau împrăştiaţi; dinspre miazănoapte, o altă ceată se ivi.

În ciuda faptului că gonise atâta amar de vreme, fiul Antilopei nu părea din cale afară de ostent. Mai degrabă kzamii păreau sfârşiţi. În toată noaptea aceea lungă de toamnă, Gaw nu alergase în goana mare decât ca să ocolească piedicile, ori ca să-i neliniştească pe vrăjmaşi. Din păcate, viclenia kzamilor l-a zăpăcit. Alerga acum la întâmplare, fără să-şi mai dea seama dacă merge spre apus sau spre miazăzi de stânca unde îşi dăduse întâlnire cu şeful tribului.

Naoh putu să urmărească în ce fel îl fugăreau. Gaw alerga spre o pădurice de pini dinspre nord-est. Întâia ceată îl urmărea cu o mişcare de învăluire care-i tăia retragerea pe o lărgime de o mie de coţi. A doua ceată, care se ivise dinspre miazănoapte, se arcuia şi ea în aşa fel ca să ajungă la pădure în acelaşi timp cu cel fugărit, iar dacă cumva acesta ar veni din sud-est, ei aveau să-i iasă în faţă din răsărit. Primejdia n-ar fi fost chiar atât de mare, şi nici lipsită de unele avantaje, cu condiţia ca fugăritul să apuce spre nord-vest de îndată ce s-ar simţi învăluit. Iute de picior cum e, lesne le-ar lua-o cu mult înainte, şi dacă Naoh ar reuşi să-l ajungă, amândoi ar porni înspre Marele Fluviu.

Dintr-o ochire, căpetenia îşi dete seama ce cale să urmeze: o întindere de tufişuri prin care să se tupileze şi care să-l scoată exact în dreptul pădurii dinspre apus. Era gata s-o ia la vale, când o primejdie nouă şi mai mare decât toate îl descumpăni: o a treia ceată se ivi, de astă dată

dinspre nord-vest. Gaw nu mai putea scăpa din încheștarea kzamilor decât fugind neîntârziat spre apus. Și părea că nu-și dă seama de primejdie, căci ținea tot linia dreaptă. Și de astă dată Naoh pregetă dacă să apere Focul, pe Nam și pe sine, ori să-i vină în ajutor lui Gaw. Și de astă dată se lăsă mânat tot de puterea aceea tainică care-l împingea pe om și pe orice vietate să-și ducă până la capăt lucrul început.

După o privire cercetătoare ce-i întipări în amănunt locurile, Naoh coborî dâmbul.

Se strecură prin tufăriș ținând tot către apus. Făcu apoi un ocol printre ierburile înalte, albăstirii și roșiatice. Și cum îi întrecea cu mult în repeziciune și pe kzami și pe Gaw care-și cruțau răsufllarea, ajunsese în fața pădurii înainte ca fugarul să apuce s-o pornească.

Acum, trebuia să-i dea de știre că-i acolo. Imită de trei ori în șir strigătul elafului, care era semnalul obișnuit al ulhamrilor. Dar se afla la distanță prea mare. Gaw poate că l-ar fi auzit altcândva, dar acum, obosit și cu gândul țință la cei ce-l fugăreau, nu auzi chemarea.

Atunci Naoh se hotărî să se arate: ieși brusc din ierburile înalte și, apărând în fața vrăjmașilor, scoase strigătul războinic. Un urlat prelung, reluat de cetele de kzami care răsăreau din apusul și din răsăritul pădurii, se auzi în văzduh. Gaw se opri pe loc, tremurând, și de bucurie și de uimire – apoi, cu toate puterile, alergă spre fiul Leopardului care, sigur că Gaw îl va urma, alerga înspre singura direcție cu putință. Dar a treia ceată de kzami, prinzând de veste, schimbă și ea direcția, repezindu-se să le taie calea, în vreme ce prima ceată gonia cât putea pe o linie paralelă cu a celorlalți. Manevra le reuși pe deplin: dinspre răsărit calea le fusese blocată și de kzami și de un masiv stâncos aproape de netrecut. Orice abatere spre miazăzi, unde luptătorii formaseră un semicerc, părea cu neputință.

În timp ce Naoh îl mâna pe Gaw drept înspre stâncă, kzamii, strângând cercul, scoaseră un strigăt de biruință; parte din ei ajunseră până la 50 de pași de ulhamri și ținută cu săgeți. Dar Naoh, străbătând o rețea de tufișuri, îl trecu și pe Gaw printr-o strâmtoare pe care o zărise de pe culmea dealului. Kzamii spumegau, câțiva se cățără și ei până la strâmtoare; ceilalți porniră să-i dea ocol.

Între timp, Naoh și Gaw fugeau din răspuțeri. Și ar fi înaintat mult mai mult dacă terenul n-ar fi fost atât de accidentat, de pietros și nesigur. Când ieșiră la capătul masivului stâncos, trei kzami venind dinspre miazănoapte le ațineau calea. Naoh ar fi putut-o apuca mai spre sud, dar îi auzea tot mai aproape pe cei ce-l fugăreau; își dădea seama că cei ce veneau aveau să-i stăvilească fuga. Orice ezitare putea fi fatală. Cu măciuca într-o mână și securea în cealaltă, în vreme ce Gaw își apucă sulița, se aruncă asupra urmăritorilor. De teamă ca ulhamrii să nu le scape, kzamii se risipiră. Naoh se aruncă atunci asupra celui din stânga. Era un luptător foarte tânăr, sprinten și mlădios, care ridică securea ca să prevină atacul. O lovitură de măciucă îi smulse arma, a doua îl doborî.

Ceilalți doi Mâncători-de-Oameni se aruncară asupra lui Gaw, gândind să-l răpună degrabă și amândoi laolaltă să lupte cu Naoh. Tânărul ulhamr repezi o săgeată și răni, dar ușor, pe unul din vrăjmași. Înainte însă să-și arunce sulița, fu atins în piept. Un pas înapoi și un salt îi dădură puțința să se apere. În timp ce un kzam se pregătea să-l atace din față, cu mișcări repezi, celălalt căuta să-l lovească pe la spate; Gaw era gata să se prăvale, când Naoh îl ajunse. Măciuca sa năprasnică se abătu cu un zgomot de copac care se prăbușește. Trăsnit, un dușman se rostogoli, celălalt o luă la sănătoasa spre un grup de luptători care, venind dinspre nord, înaintau în grabă.

Era târziu. Ulhamrii, scăpați din strânsoare, fugeau înspre apus, într-o direcție unde niciun

vrăjmaș nu le aținea calea; cu fiecare salt îi lăsau tot mai în urmă.

Multă vreme alergară într-una când pe pământ tare, când prin pământ mâlos și printre ierburi suierătoare, când prin mărăcinișuri, când printre zăcămintele de turbă, când pe drumuri pieptișe, când gonind nebunește devale.

Mult înainte ca soarele să suie în înaltul cerului, îi întrecuseră pe kzami cu 6000 de coți. De câte ori nu trăsese nădejdea că vrăjmașii or să-și înceteze urmărirea, dar ori de câte ori ajungeau pe vreo înălțime, descopereau pe urmele lor haita turbată a Mâncătorilor-de-Oameni.

Iar Gaw își pierdea puterile. Rana lui sângerase tot timpul. La început, fusese doar o prelingere ușoară. Cu toată goana necruțătoare, rana părea închisă, dar după unele sforțări bruște sau după vreun pas greșit prin mlăștinișuri, sângele începea din nou să gâlgâie. Când întâlneau în cale plopi tineri, Naoh făcu o oblojeală de frunze. Dar rana tot nu înceta să sângereze pe sub învelișul de frunze. Apoi, puțin câte puțin, fuga lui Gaw încetini, ba se făcu mai înceată și decât a kzamilor.

Acum, ori de câte ori întorceau capul înspre cei ce-i urmăreau, kzamii erau tot mai aproape. Iar fiul Leopardului turba de mânie, înțelegând că dacă Gaw nu prinde cât de cât putere, aveau să fie prinși din urmă, înainte de a putea ajunge la turma de mamuți.

Dar Gaw nu se întrema de loc. Avură de suit un deal; Gaw îl sui împleticindu-se. Când ajunse sus, cu picioarele tremurânde și fața pământie, sfârșit, se lăsă jos. Iar Naoh, întorcându-se înspre hoarda câinoasă care și începuse sușul dealului, văzu cât de mult se micșorase distanța dintre ei.

— Dacă Gaw nu mai poate fugi – zise el cu voce sugrumată – Mâncătorii-de-Oameni ne prind din urmă înainte să ajungem la fluviu.

— Ochii lui Gaw se întunecă, urechile îi țiuie ca greierii! îngână tânărul luptător. Fiul Leopardului

să-și meargă calea singur. Gaw va muri pentru Foc și pentru șef.

— Gaw nu va muri încă!

Și întorcându-se către kzami, cu un strigăt de luptă, luându-l pe Gaw în spate, Naoh începu din nou să alerge. La început, curajul lui nemăsurat și musculatura fără seamăn îi ajutară să-și lase vrăjmașii mult în urmă. Cât drumul ducea la vale, mergea ușor, ajutat de greutate. Gleznele mlădioase ca rămurelele de frasin îl susțineau în panta continuă. Dar ajuns la poala dealului, începu să gâfâie și picioarele i se îngreuiară. De n-ar fi fost arsura rănii și lovitura la cap din pricina căreia încă îi vâjâiau urechile – chiar cărându-l pe Gaw în spinare, tot ar fi putut să le-o ia înainte Mâncătorilor-de-Oameni cu picioarele lor scurte și obosite de fugă. Dar era istovit de puteri. Nicio sălbăticiune din stepă ori din codri n-ar fi fost în stare să continue o goană atât de îndelungată și de istovitoare... Acum, deși nu făcuseră niciun popas, distanța care-l despărțea de kzami se făcea tot mai mică. Le auzea pașii târșind pe pământ înainte de a sări, simțea în fiecă clipă cât au mai înaintat; nu după mult erau la cinci sute de pași, apoi la patru, apoi la două sute; atunci fiul Leopardului îl puse pe Gaw jos și, cu ochii rătăciți, stătu la grea cumpănă.

— Gaw, fiu al Antilopei – zise – Naoh nu te mai poate feri de Mâncătorii-de-Oameni!

Gaw, ridicându-se, zise:

— Naoh să-l părăsească pe Gaw și să scape Focul! Încă năucit, căci ațipise, purtat pe umeri de Naoh, se scutură și întinse brațele, în vreme ce kzamii, ajunși la 60 de pași, își întindeau săgețile să înceapă din nou lupta.

Naoh, hotărât să nu fugă decât în ultima clipă, îi înfruntă. Întâile săgeți zbârnâiră, dar, trimise de la prea mare depărtare, căzură în gol fără să ajungă până la ulhamri; doar una singură, atingându-l pe Gaw la picior, îi făcu o rană ușoară ca zgârietura

unui ghimpe de măceș. Drept răspuns, Naoh îl atinse pe kzamul cel mai apropiat, apoi străpunse pânțelele unui alt luptător care înainta în salturi mari. Această dublă izbândă băgă spaima printre războinicii dușmani. Scoaseră strigăte sălbatice, dar se opriră să aștepte întăriri.

Asta le prinse bine ulhamrilor. Pe Gaw zgârietura de la picior părea că-l trezise. Mâna încă slăbită apucă o sulită pe care-o înălță, așteptând ca vreun vrăjmaș să-i fie la îndemână. Văzându-i mișcarea, Naoh îl întrebă:

— Gaw și-a venit în fire? Atunci, ia-o la fugă!... Naoh va încerca să-i țină în loc!

Flăcăul stătea la cumpănă, dar căpetenia îi porunci:

— Fugi!

Gaw începu să fugă, cu un pas greoi și nesigur, dar care prindea putere pe măsură ce înainta. Naoh se trăgea înapoi, încruntat și năprasnic, cu câte o sulită în fiecare mână, și kzamii pregetau. În sfârșit, șeful lor dete poruncă de atac. Săgețile suierară, oamenii săriră la asalt. Naoh culcă din fugă pe încă doi luptători și alergă cât îl țineau picioarele.

Din nou goana începu pe întinsul nemărginit. Gaw aci se simțea în putere să alerge, aci era moleșit, cu mușchii moi și gâfâind. Naoh îl ducea de mână. Dar sortii de izbândă erau de partea kzamilor. Îi fugăreau pe ulhamri cu pas susținut, fără măcar să se grăbească, siguri de puterea lor. La un moment dat, Naoh nu-și mai putu târî tovarășul. Istovit și înfrigurat, rana îl durea cumplit. Capul îi vâjâia și, ce era mai rău, se lovise de o stâncă și se rănise la picior.

— Lasă-l pe Gaw să moară! se ruga într-una tânărul luptător – și Naoh să spună tribului că a luptat cu cinste.

Întunecat, Naoh nu răspunse. Trăgea cu urechea la goana vrăjmașilor ce se apropiau. Din nou distanța dintre ei scăzu la 200 de pași, apoi la 100,

în vreme ce fugarii suiau un povârniș. Atunci, fiul Leopardului, cu o ultimă încordare din adâncul ființei lui, îi ținu departe până ce ajunse în vârful măgurii. Și acolo, privind în zare, spre apus, cu pieptul săltând de oboseală dar și de nădejde, strigă:

— Marele Fluviu... mamuții!

Apa, nemărginită, iat-o, scânteind printre plop și ulmi, printre frasini și anini. Turma era și ea acolo, cam la patru mii de pași, păscând rădăcini și lăstăriș. Naoh se avântă într-acolo cu o sete care-i făcu să câștige peste o sută de pași. Era o ultimă încordare. După aceea pasul lor slăbi din nou.

Din urmă, kzamii răcneau strigătul războinic...

Când pe Gaw și Naoh îi mai despărțeau cam două mii de pași de vârful movilei, kzamii erau gata să-i ajungă. Își păstrasera pasul lor măsurat și scurt, cu atât mai siguri că-i vor ajunge pe ulhamri, cu cât aveau să-i înfunde spre zarea mărginită de turma de mamuți. Știau ei bine că mamuții, oricât de pașnici s-ar arăta, nu sufereau pe nimeni în preajma lor, și aveau să-i izgonească pe drumeți.

Cu toate astea, nu încetineau fuga și se apropiau mereu; le auzeai răsuflarea; și tot mai rămâneau de străbătut ca o mie de pași!... Atunci Naoh scoase un țipăt prelung, de jale. Un om răsări dintr-un desiș de platani, apoi un animal enorm își ridică trompa și scoase un sunet pătrunzător, avântându-se, urmat de alți trei, de-a dreptul către fiul Leopardului. Kzamii, înspăimântați, dar mulțumiți, se opriră: așteptau acum ca ulhamrii să se retragă și atunci să-i înconjoare și să-i nimicească.

Naoh, însă, continuă să înainteze încă vreo sută de pași, apoi, întorcând către kzami fața suptă și istovită și ochii scânteietori de izbândă, le strigă:

— Ulhamrii au făcut legământ cu mamuții. Naoh își bate joc de Mâncătorii-de-Oameni.

În timp ce vorbea, mamuții se apropiaseră. Uluiți, kzamii văzură cum mamutul cel mai mare

își pune trompa pe umărul ulhamrului. Iar Naoh mai spuse:

— Naoh a cucerit Focul. A doborât patru luptători în tabără, a mai doborât alți patru în timp ce-l fugăreau...

Kzamii îi răspunseră cu urlete de furie, dar cum mamuții se apropiau din ce în ce, o luară la fugă, căci nu puteau crede, cum nici ulhamrii n-ar fi crezut vreodată, ca omul să-și poată măsura puterile cu asemenea animale uriașe.

VII

VIAȚA LA MAMUȚI

Nam întreținuse bine focul. Când Naoh se întoarse, ardea limpede, și luminos în cușca lui. Și cu toate că era sfârșit de puteri, iar rana îl durea cumplit și capul îi vâjâia de febră, fiul Leopardului se simți în clipa aceea nespus de fericit. Toate speranțele omenirii zvâcneau în pieptul lui larg, cu atât mai mult cu cât teama morții dispăruse. Tinerețea sa era clocotitoare, iar acest scurt răgaz i se părea veșnicia. Văzu în minte ținutul mlaștinilor în primăvară, când trestiile își înalță laolaltă sulilele mlădioase, când plopii, ulmii și sălciile se înveșmântează din nou în frunzișul verde-argintiu, când lișițele, sturzii, porumbeii sălbatici și pițigoii se strigă unii pe alții, când ploaia cade înviorătoare de parcă viața însăși ar cădea pe pământ. Și în fața apelor, a ierburilor, printre arbori, făptura Gammlei întruchipa în ochii lui însuși viitorul. În trupul mlădios, în brațele fine, în pânțele rotund al fiicei lui Fauhm sălășluia toată bucuria sa.

După ceasurile de îndelungă visare în fața Focului, Naoh culese rădăcini și mlădițe fragede ca să le ducă în dar căpeteniei mamuților, căci el înțelegea că un legământ, ca să-și păstreze tăria, trebuia înnoit zi de zi. Abia atunci, cum Nam făcea de pază, porni să aleagă un adăpost chiar în mijlocul turmei celei mari, și se întinse să se odihnească.

— Dacă mamuții or pleca spre altă pășune – îi zise Nam – îl deștept pe Naoh.

— Pășunea e încă plină – zise Naoh. Mamuții au ce paște până-n seară.

Și adormi somn adânc.

Când se deșteptă, soarele se lăsa în jos peste savană. Nori de culoare plumburie se bolovăneau pe cer și pe încetul învăluiau discul galben ce semăna ca o uriașă floare de nufăr. Naoh își simțea

oasele frânte. Și capul, și șira spinării îi ardeau în friguri, dar vâjâitul din urechi îi slăbise, iar durerea din umăr scăzuse.

Se ridică în picioare, se uită la Foc, apoi îl întreabă pe Nam, care stătuse de pază:

— Kzarii s-au mai întors?

— Nu, dar nici nu s-au depărtat. Stau la pândă pe malul fluviului, în fața ostrovului cu plopii înalți.

— Bine! răspunse fiul Leopardului. N-or să aibă Foc pe nopțile umede. O să le piară pofta să atace și au să se întoarcă la hoarda lor. Nam ar face bine să se culce și el.

Și în timp ce Nam se întindea pe patul de frunze și mușchi, Naoh se uită la Gaw care gemea prin vis. Flăcăul era slăbit și trupul îi ardea. Răsufla greu și pripit, dar din rană nu-i mai curgea sânge.

Căpetenia, gândind că n-a venit încă ceasul să intre în pământ, se aplecă peste Foc, plin de râvnă să-l vadă arzând într-un mănunchi de crengi uscate. Dar dorința asta o amână pe mai târziu. Trebuia mai întâi ca mai marele mamuților să le îngăduie ulhamrilor să-și petreacă noaptea în tabăra lor. Naoh îl căută cu privirea. Îl zări singuratic ca de obicei, ca să-și poată mai bine supraveghea turma și cerceta zărilor.

Păștea lăstare tinere, abia răsărite din pământ. Fiul Leopardului culese rădăcini de ferigi comestibile. Mai găsi și niște păstăi care creșteau în mlaștini. Cu ele se îndreptă înspre mamutul cel mare. La apropierea lui, animalul încetă să mai roadă copăcei tineri și mișcă încetișor trompa păroasă, ba chiar făcu câțiva pași înspre Naoh. Văzându-l cu mâinile încărcate de nutreț, se arătă mulțumit și se simți înduioșat față de om. Pribeagul îi întinse ofranda pe care o ținea la piept și îngână:

— Căpetenie a mamuților, kzarii încă n-au părăsit țărmul fluviului. Ulhamrii sunt mai tari decât kzarii, dar nu sunt decât trei, pe când ei sunt

de trei ori mai mulți decât sunt degetele de la amândouă mâinile. Ne omoară dacă ne depărtăm de mamuți.

Sătul de o zi întreagă de păscut, mamutul mânca agale rădăcinile și păstăile. Când sfârși, se uită la soarele care asfințea și se întinse pe jos, în timp ce-și încolăci trompa pe după mijlocul omului. Dintr-asta Naoh înțelese că legământul dintre ei era deplin și că vor putea aștepta și însănătoșirea lui, și aceea a lui Gaw, acolo, în tabăra mamuților, la adăpost de kzami, de leu, de tigru și de ursul cenușiu. Poate că le-ar îngădui chiar să aprindă Focul mistuitor și să guste aroma rădăcinilor, a castanelor și a cărnurilor fripte.

Între timp, soarele înroși orizontul nemărginit înspre apus, apoi luminează măreția norilor. Fu o seară sângerie, ca o floare de *cana indica*, galbenă ca un câmp de brândușe, liliachie ca o lumină de veghe pe un țărm tomnatic, iar razele se oglindeau în adâncul fluviului: era una din minunatele seri de pe pământul muritorilor. Nu făurea întinderi nemărginite ca amurgurile verii, ci lua întruchipări de lacuri, de ostroave și de peșteri înfiripate din nuanțe de magnolii, de gladiole și răsurii, de o suavitate care lui Naoh îi pătrundea până-n adâncul sufletului lui de sălbatic. Și se întreba în sinea sa: Cine lumina atâtea nemăsurate întinderi? Ce oameni, ce vietăți trăiau dincolo de înaltul cerului?

Trei zile se încheiaseră de când Naoh, Gaw și Nam trăiau în tabăra mamuților. Kzamii, răzbunători, nu încetau să dea târcoale pe țărmul Marelui Fluviu, în nădejdea să-i prindă și să-i mănânce pe oamenii care le dejucașeră viclenia, le ținuseră piept și le răpiseră Focul.

Naoh nu se mai temea de ei, acum că făcuse legământ strâns cu mamuții. În fiecă dimineată se simțea tot mai tare. Capul nu-i mai vâjâia. Rana de la umăr, nu adâncă, se închidea repede, orice urmă de febră încetase. Gaw se întrema și el. Adesea cei

trei ulhamri își sfidau vrăjmașii de pe vârful unei coline.

Naoh le striga:

— Ce tot dați târcoale în jurul mamuților și al ulhamrilor? Pe lângă mamuți sunteți doar ca niște șacali în fața ursului uriaș. Nicio măciucă, nicio secure de-a unui kzam nu poate înfrunta măciuca și securea lui Naoh. Dacă nu vă retrageți în ținuturile voastre, vă punem capcane și vă nimicim!

Nam și Gaw răcneau către ei strigătul de atac, ridicând în sus săgețile. Dar kzamii pândeau din desișuri, dintre trestii, din savană sau de sub arțari, de sub sicomori, frasini ori plopi. Numai ce se arăta câte o spinare păroasă, un cap cu plete lungi ori siluete fugare tupilându-se pe înserat. Și oricât ar fi fost de netemători, ulhamrilor tot le era urâtă apropierea lor. Asta îi împiedica să cerceteze împrejurimile și le amenința ziua de mâine, căci în curând aveau să se despartă de mamuți și să apuce către miazănoapte. Fiul Leopardului se gândea în fel și chip cum să-i îndepărteze pe vrăjmași din calea lor.

Nu înceta să-i aducă cinstiri căpeteniei mamuților. De trei ori pe zi îi aduna lujere fragede și-și petrecea mare parte din timp stând pe jos lângă el, încercând să-i înțeleagă graiul și să se facă înțeles de el.

Mamutul asculta bucuros graiul omenesc, dădea din cap și părea că gândește. Alteori o licărire ciudată i se aprindea în ochiul căprui, ori încrețea pleoapa părând că râde. Atunci Naoh gândea: „Căpetenia mamuților îl înțelege pe Naoh, dar Naoh nu-l înțelege încă”.

Și, cu toate astea, se înțelegeau în tot ce era în legătură cu mâncarea. Când pribeagul striga: „Uite!”, mamutul se apropia de îndată, chiar dacă Naoh ar fi stat ascuns, căci știa că-l așteptau mlădițe proaspete și fructe. Încetul cu încetul începură să se cheme unul pe altul. Chiar și fără

motiv. Mamutul scotea atunci un strigăt blând, iar Naoh îngâna scurt o mângâiere. Se simțeau mulțumiți unul lângă altul. Omul se așeza pe jos, mamutul se rotea în jurul lui și uneori, din joacă, îl ridica încetișor în sus, cu trompa ușurel încolăcită în jurul lui.

Ca să-și ajungă mai repede ținta, Naoh poruncise luptătorilor lui să aducă cinstiri și altor doi mamuți de frunte.

Cum se învățaseră acum cu pribegii, animalele răspundeau la dragostea ce li se arăta. După aceea, Naoh i-a învățat pe flăcăi cum să-i obișnuiască pe uriași cu vocea lor, așa încât, a cincea zi, mamuții veneau alergând la strigătul lui Nam și al lui Gaw.

Ulhamrii erau nespus de fericiți. Într-o seară, în amurg, după ce adună o mulțime de crengi și găteje, se încumetă să le dea foc. Aerul era rece, destul de uscat, și vântul abia adia. Flacăra crescuse întâi negricioasă și cu mult fum, apoi limpede, trosnind, și de culoarea zorilor de ziuă.

Din toate părțile, mamuții alergară. Vedeai capetele mari înaintând, cu ochi îngrijorați. Cei mai sperioși scoteau câte un strigăt. Căci știau ce e Focul. Îl cunoscuseră în savană și în pădure, când s-a abătut trăsnetul. Îi gonea din urmă cu trosnituri înspăimântătoare. Dogoarea lui le încingea carnea, iar limbile sale fierbinți le străpungea pielea atât de greu de pătruns. Mamuții mai bătrâni își aminteau de tovarăși de-ai lor cuprinși de acest ceva năprasnic, tovarăși care nu s-au mai întors la viață. Iată de ce priveau cu neliniște această flăcără amenințătoare în jurul căreia se ațineau micile vietăți pe două picioare.

Naoh, simțindu-le agitația, se duse lângă mai marele mamuților și-i spuse:

— Focul ulhamrilor nu aleargă, nu se întinde și nu cuprinde pădurea, nu se aruncă asupra mamuților. Naoh l-a țăr murit într-un loc unde nu poate mistui nimic.

Adus până la zece pași în preajma flăcării, uriașul o privea îndelung, mai curios decât semenii lui și, pătruns de o încredere tainică, văzându-i pe plăpânzii lui prieteni atât de liniștiți, se liniști și el. Or, cum de ani și ani, întreaga turmă era stăpânită doar prin liniștea ori neliniștea lui, rând pe rând, niciunul nu se mai temu de Focul nemistuit al ulhamrilor, cum se temuseră de Focul acela năprasnic care gonea peste savană. Astfel, Naoh putu să întetească flăcările și să îndepărteze întunericul. În noaptea aceea mâncară din carnea, din rădăcinile și din ciupercile fripte și se bucurară în tihnă.

A șasea zi, kzamii se arătară din nou și asta nu fu de loc pe placul ulhamrilor. Naoh se înzdrăvenise cu totul și nu se simțea în largul lui să trândăvească. Plaiurile întinse îl îmbiau înspre miazănoapte. Când zări iarăși câteva spinări păroase mișcând printre platani, îl cuprinse mânia și spuse:

— N-or să apuce kzamii să se înfrupte din carnea lui Naoh, a lui Gaw și a lui Nam!

Și chemându-și tovarășii, le vorbi astfel:

— Chemați mamuții cu care ați făcut legământ, iar eu îl iau după mine pe căpetenia lor. Numai așa îi putem înfrunta pe Mâncătorii-de-Oameni.

Ascunzând Focul în loc sigur, ulhamrii o porniră la drum. Pe măsură ce se depărtau de tabără, dădeau tot mai multă hrană mamuților și din când în când Naoh le vorbea cu glas mângâios. Cu toate astea, când se depărtau ceva mai mult, uriașii începură să dea semne de neliniște. Simțământul lor de răspundere față de turmă creștea cu fiecare pas. Se opreau în loc și întorceau capul înspre apus. Apoi nu mai voiră să înainteze de loc. Iar când Naoh îl strigă ca totdeauna, mamutul răspunse strigându-l și el.

Naoh se întoarse atunci câțiva pași și, mângâindu-și tovarășul cu care făcuse legământ, îi spuse:

— Kzami sunt ascunși printre tufișuri. Dacă mamuții ne vin în ajutor să-i înfruntăm, ei nu mai îndrăznesc să dea târcoale în jurul nostru.

Mai marele mamuților se arată însă neînduplecat. Întorcea într-una capul înspre turma rămasă în urmă, și de soarta căreia el era răspunzător.

Știindu-i pe kzami acolo, ascunși prin desișuri, la câteva aruncături de săgeată, Naoh nu se dădu bătut și porni atacul. Se strecură urmat de Nam și Gaw printre bălării. Sulițe şuierară, câțiva kzami răsăriră din mărăciniș ca să-i ochească mai bine pe vrăjmași. Atunci Naoh şuieră pătrunzător chemarea.

Căpetenia mamuților păru să înțeleagă. Răcni o dată cu putere, în zare, răcnet lung de chemare a turmei, și se aruncă împreună cu ceilalți doi masculi asupra Mâncătorilor-de-Oameni. Naoh, cu ghioaga ridicată, Nam și Gaw cu securea în mână stângă și o suliță scurtă în cea dreaptă, se repeziră, cu strigăte războinice spre tufișuri. Kzami, înspăimântați, se împrăștiară care încotro prin desișuri. Dar mamuții, odată întărâtați, porniră în goană pe urmele lor, fugărindu-i ca pe niște rinoceri, în vreme ce dinspre Marele Fluviu turma întreagă năvălea în mase sălbatice. Se cutremura pământul sub ei. Fiarele adăpostite: lupi, șacali, cerbi, căprioare, elafi, cai, antilope, mistreți, cât vedeai cu ochii, o luară la goană ca din fața unei năvale de ape cotropitoare. Mamutul cel mare ajunsese întâiul pe un fugar. Kzmul se trânti la pământ urlând de spaimă. Dar trompa șerpuită se încolăci asupra-i. Îl ridică pe om la zece picioare de la pământ, și dându-i apoi drumul, îl strivi sub piciorul lui enorm ca pe un vierme. Încă un Mâncător-de-Oameni își dete sufletul sub colții celui de-al doilea mascul, apoi un alt luptător, tânăr de tot, se rostogoli urlând în încleștarea de moarte.

Turma se apropia. Pe o vastă întindere părea că un flux înainta peste ținutul de tufişuri, şi că un zid puternic de spinări încordate înghiţea totul în cale. Pământul tresărea ca un piept omenesc.

Toţi kzamii câţi se aflau în calea lor, de la Marele Fluviu până la măguri şi până la zăvoiul de frasini, au fost prefăcuţi într-un noroi sângerat.

Abia atunci s-a potolit mânia mamuţilor. Căpetenia lor, oprit la picioarele unui dâmb, dădu semnalul de pace; toţi se opriră atunci, cu ochii încă aprinşi şi coapsele scuturate de fiori.

Puţinii kzami care scăpaseră din prăpăd fugeau înnebuniţi către miazăzi. Nu se mai temea nimeni acum de vreo uneltire a lor. Se lăsaseră păgubaşi să-i mai hăituiască pe ulhamri şi să-i mănânce. Duceau la hoarda lor uluitoarea ştire că oamenii din miazănoapte au făcut legământ cu mamuţii, legendă care avea să treacă din generaţie în generaţie.

Timp de zece zile mamuţii se lăsară tot mai la vale, către şesuri, de-a lungul malului fluviului. Viaţa lor era frumoasă. Bucurându-se de păşunile întinse, trupul lor masiv era plin de putere. Nutreţul, din belşug, îl găseau la toate coturile fluviului, în nămolurile palustre şi în humusul şesurilor, ca şi în codrii bătrâni şi venerabili.

Nicio vieţuitoare nu le sta în cale. Domnind peste întinderi, stăpâni pe peregrinările şi pe odihna lor, strămoşii le-au durat izbândă trainică, le-au perfectat instinctul, le-au mlădiat obiceiurile, le-au statornicit mişcarea, tactica, modul de trai, ierarhia, au avut în vedere apărarea celor slabi şi înţelegerea dintre cei puternici.

Structura creierului lor era delicată, simţurile pline de subtilitate.

Privirea lor era precisă. Ochiul nu le rămânea în gol ca la cai şi la zimbri; mirosul le era fin, simţul tactil sigur, auzul viu.

Enormi dar mlădii, grei dar sprinteni în mişcări, cercetau apele şi uscatul, pipăiau stavilele,

adulmecau, culegeau, dezrădăcinau, frământau cu trompa lor străbătută de nervuri fine, care se încolăcește ca un șarpe, strângeau ca un urs, apucau întocmai ca o mână de om.

Colții lor scormoneau pământul, o călcătură cu piciorul lui cilindric strivea un leu. Nimic nu putea sta în calea izbânzii rasei lor. Al lor era și Timpul, și Întinsurile. Cine le-ar fi putut tulbura odihna? Cine i-ar putea împiedica să-și perpetueze rasa prin generații tot atât de numeroase ca și cele din străbuni?

Astfel visa Naoh în timp ce însoțea poporul de coloși. Asculta, fericit, pământul duduind sub mersul lor, privea, plin de mândrie, lungile șiruri pașnice răsfirându-se în fața fluviului sau pe sub rămurișurile de toamnă. Toate viețuitoarele se dădeau la o parte la apropierea lor, iar ca să-i vadă, păsările se lăsau în jos din văzduh sau se înălțau dintre trestii. Au fost zile atât de ferite de primejdii și atât de îndestulate, încât de n-ar fi fost dorul de Gammla, Naoh ar fi dorit să nu se mai sfârșească. Acum că-i cunoscuse pe mamuți, îi găsea mai blânzi, mai de nădejde, mai cinstiți decât pe oameni.

Căpetenia lor nu era așa ca Fauhm, temut până și de prieteni; își ducea turma lui fără amenințări și fără vicleșuguri. Nu văzuse un singur mamut cu o înfățișare fioroasă ca a lui Aghoo și a fraților lui...

Încă în zori, când fluviul se deslușea cenușiu spre răsărit, mamuții se ridicau de pe pământul jilav. Focul trosnea, întetit cu pini și sicomori, cu plop și cu tei, și din adâncul codrilor, pe țărmul cețos, viețuitoarele prindeau de veste că lumea se trezise din nou la viață.

Viața aceasta vibra până în înălțimi, întipărindu-și pretutindeni simbolul a tot ce plămădise din noianul întunecimilor, unde fără de ea porfirurile, cuarțul, gnaisul, mica, minereurile, pietrele prețioase, marmurele – ar dormi încă incolor și

glaciale; simțeau pretutindeni tot ce a creat ca forme și culori, răscolind marea zbuciumată și volatilizând-o în spațiu, ca laolaltă cu apa să urzească plantele și să plămădească trupul viețuitoarelor.

Și pe când viața își revărsa plenitudinea în cerul greu al toamnei, mamuții își trimiteau chemarea, ridicând trompa și sorbind întâia prospețime a dimineții care te face să uiți că înseratul vine totuși. Se fugăreau prin unduirile țărmului până la capătul coamelor de dealuri.

Se adunau în pâlcuri, în mulțumirea simplă, adâncă și tainică de a se simți din aceeași plămădă, cu aceleași porniri, cu aceleași mișcări.

Și apoi, pe-ndelete, fără sfortare, dezgropau rădăcinile, smulgeau lăstare, trecând prin iarbă, ronțăiau castanele și ghinda, savurau mânătărcile, ciuciuleții, hribii, urechiușele și trufele. Le plăcea să coboare odată toți la adăpat. Atunci abia vedeai cât de numeros le era neamul și cât de impunător.

Naoh suia câte o măgură sau se cățara pe vreo stâncă să-i vadă coborând înspre apă. Spinările lor se înșiruiau ca valurile unei potopiri de ape, picioarele masive săpau urme adânci în lut, urechile lor semănau cu niște lilieci uriași, gata să-și ia zborul. Își mișcau trompele ca rădăcinile unor trunchiuri de glicine noroioase și pline de mușchi, iar sutele de colți își întindeau sulitele netede, lucioase și încovoiate. Apoi se lăsa seara. Din nou norii oglindeau frumusețea din jur, noaptea în care domneau fiarele de pradă se așternea ca un văl violaceu și Focul prindea tot mai multă viață. Ulhamrii îl hrăneau din plin. Mistuia cu lăcomie lemnul de pini și ierburile uscate, mușca însetat din salcie și răspândea un iz usturător când se lupta cu ramuri și frunziș umed. Pe măsură ce se întetea, își înălța făptura, grăind cu glas de tunet; zvâta pământul rece și împingea întunecimile până la o mie de coți. Și-n timp ce din cărnuri, din castane și din rădăcini scotea a aromă îmbietoare, mamutul

cel mare venea să-l privească. Se obișnuise cu el, îi era drag să-i simtă mângâierea și strălucirea, ațintea asupra-i o privire gânditoare – și lua aminte la mișcările lui Naoh, Nam și Gaw când îi aruncau ramuri, crengi sau lujere învolburate în gâtlejurile acelea de văpăi. Poate că, vag, întrezărea că rasa mamuților ar fi și mai puternică dacă ar putea trage foloase de pe urma lui.

Într-o seară, veni și mai aproape decât de obicei, întinzând trompa și adulmecând văpăile ce se ridicau din sălbăticiunea aceasta, cu fețe schimbătoare. Se opri apoi, atât de nemișcat, de ai fi zis că-i o focă de granit și, alegând o creangă groasă, o ținu o clipă în sus și îi dete drumul în flăcări. Un roi de scânteii sări, apoi craca pârai, șuieră, scoase fum și luă foc. Atunci, clătinând din cap cu un aer de mulțumire, veni și-și puse trompa pe umărul lui Naoh, care nu făcuse niciun gest. Cuprins de uimire și de admirație, omul gândi că mamuții știu să întrețină Focul întocmai ca și oamenii și atunci se întrebă de ce petreceau nopțile în frig și umezeală.

Din seara aceea mamutul cel mare se apropie și mai mult de pribegi. Îi ajuta să adune vreascuri și lemne, și întetea focul cu pricepere și grijă, visa în lumina lui arămie, roșie ori înflăcărată, după cât de vie era văpaia. Înțelesuri noi se învolburau în craniul lui enorm, țesând în minte o legătură între el și ulhamri.

Prinsese a înțelege ceva cuvinte și multe gesturi. Știa, pe de altă parte, să se facă înțeles.

Pe vremea aceea, cuvintele folosite de oameni nu depășeau acțiunile de moment și cele imediat următoare, în vreme ce intuiția mamuților și cunoașterea lucrurilor înconjurătoare erau depline. Așa, de exemplu, mai marele lor pune la cale cu mult înainte plecarea în alt ținut a neamului lui, când se întâmpla să intre în locuri neprielnice sau nesigure. Trimitea înainte pe câțiva în cercetare, experiența lui, mânată de o ținere de minte fără

greș și bizuită pe chibzuință, era felurită și avea amploare.

Cu mai puțină precizie decât Naoh, avea totuși și el anume concepții despre apă, plante și viețuitoare. Întrevedea succesiunea vremurilor de restriște și a celor de belșug ale anului. Deosebea oarecum cursul soarelui și nu-l confunda cu cel al lunii. Iar dacă ar fi avut graiul omului, n-ar fi fost cu nimic mai prejos decât Aghoo și frații lui, ba poate ar fi reușit să spună lucruri care bătrânului Gun nici nu i-ar fi venit în minte.

Căci, dacă oamenii în miile de secole acumulați și-și desăvârșeau înțelegerea în contact cu tot ce trecuse și se transformase prin mâinile lor, mamuții amplificau cu ajutorul trompei lor ingenioase anume noțiuni pe care omul nu le-ar fi putut percepe.

Dar, redus la câteva intonații și la câteva semne, graiul coloșilor nu putea reda tot ceea ce știau. Chiar și cei mai luminați rămâneau ca zăvorâți într-o izolare cerebrală. Niciun gând mai complex nu se îngemăna cu altul și nu se putea răspândi prin acel fluviu al graiului vorbit, care la oameni constituia un stimulent, o legătură puternică, o veșnic nouă experiență a gândirii și a imaginilor... Totuși, nu se putea spune că era o stavilă de netrecut.

Dacă generațiile de mamuți se mărgineau să transmită urmașilor aceleași fapte și aceleași gesturi de milenii, aceleași vicleșuguri și tactici o dată cu deprinderile de a mânui lucrurile înconjurătoare sau îndatoririle față de semenii lor, ei aveau în schimb avantajul unui instinct gregar mai vechi decât al oamenilor și al unui trai mai îndelungat, prielnic experienței individuale.

Căci omului nu-i era hărăzit să trăiască atât de mult ca un mamut și era mult mai expus să piară în mod neprevăzut. Nu se putea bizui pe vreun sprijin mai temeinic. Ura semenilor lui îl pândeau nu

numai din afară, dar și în sânul tribului din care făcea parte.

Așa se face că existau mai puțini oameni decât mamuți, fiindcă aceștia primiseră de la viață o lecție de mai lungă durată și mai ades repetată.

Și Naoh își dădea seama că uriașul de lângă el, căruia lungii ani de viață îi cruțaseră totuși și vigoarea, și mlădierea, și memoria, colosul acesta își păstra toată agerimea: și a ochiului, și a auzului, și a mirosului, iar pe deasupra – o înțelepciune mai mare și decât a bătrânului Gun, cu sumedenia lui de aduceri aminte, cu încheieturile ce începeau să-i fie țepene, cu mișcările încete și șovăielnice, tare de ureche și cu privirea împăienjenită!...

Între timp, mamuții coborau mereu, tot mai la vale, de-a lungul Marelui Fluviu și îți puteai da seama că drumul lor se depărta tot mai mult de cel pe care trebuia să-i aducă pe ulhamri înapoi la tribul lor. Căci Marele Fluviu, care mai întâi curgea spre miazănoapte, cotea acum înspre răsărit, ca apoi s-o ia înspre miazăzi. Naoh se îngândură: dacă turma n-avea să se depărteze de malul apei, va trebui s-o părăsească. Și câtă mulțumire le prilejuise traiul în tovărășia acestor vietăți uriașe și pașnice!

După atâta vreme de liniște deplină, singurătățile îi apăreau fioroase. Colo, în zarea depărtată, sub toamna plumburie, prin pădurile pline de fiare sălbatice și pe întinsurile putregăioase, zi și noapte îi așteptau doar capcane și pândă, natura neîndurată și perfidia felinelor.

Într-o dimineață, Naoh se opri în fața mai marelui mamuților și-i zise:

— Fiul Leopardului a legat frăție cu ceata mamuților. Și este împăcat în sufletul lui. Ar merge cu voi ani și ani nenumărați. Dar trebuie s-o revadă pe Gammla și să se întoarcă la Ținutul Mlaștinilor. Calea lui e spre miazănoapte și Soare-apune. De ce n-ar părăsi și mamuții țărmurile fluviului?

Se rezemase de unul din colții mamutului. Animalul, presimțindu-i parcă tulburarea și cumpăna gândului, îl asculta nemișcat. Apoi, clătinând încet capul lui greu, porni din nou, îndrumându-și mai departe turma, tot de-a lungul țărmlui.

Naoh văzu în aceasta răspunsul uriașului și-și zise: „Mamuții simt nevoia apelor... Ce n-ar da ulhamrii să meargă și ei cu fluviul!...”

Nevoia îl silea să aleagă. Scoase un oftat lung și-și chemă tovarășii. Acum, că întreaga turmă trecuse, se sui pe o măgură. Din depărtare privea la căpetenia mamuților, care-l primise între ei și-l scăpase de kzami. Se simțea îndurerat, întristarea și spaima îl cuprindeau. Și privind spre miazănoapte și spre apus, peste întinderile și hățișurile de toamnă, își simți nimicnicia de om, și, cu o duioșie fără seamăn, privi înspre mamuții puternici ce se depărtau.

PARTEA A TREIA

I PITICII-ROȘII

Ploi mari căzură. Naoh, Nam și Gaw se împotmoliră prin ținuturi cotropite de ape, rătăciră pe sub rămuriș putregăit, suiră povârnișuri, odihnindu-se la adăposturi de crengi, prin văgăuni de stânci, prin crăpături în pământ.

Era pe vremea ciupercilor. Știind cât erau de primejdioase și cum puteau să omoare un om mai mult și decât veninul de șarpe, toți trei mâncau numai anume soiuri, și de anume culoare, așa cum apucaseră din bătrâni. Le deosebeau și după miros.

Când duceau lipsă de carne, porneau, după cum se aflau – la șes ori pe dealuri – după mânătărci, bureți, zbârciogii, hribi și urechiușe. Le căutau prin umezeala codrilor umbroși, printre stejarii șiroind de ploi, printre ulmii năpădiți de mușchi, pe lângă sicomorii ruginii, pe plantele lipicioase, prin vâlcele adăpostite, pe sub dâmburile cu șisturi, cu gnais și cu porfir.

Acum că aveau Focul, puteau să le frigă, fie înfipite în țepușe, fie puse pe piatră sau chiar pe lut. Mai coceau și ghinde, și rădăcini, uneori și castane, ronțăiau fibre și sâmburi, și scoteau un must dulce din arțar.

Focul le era mângâierea, dar și mâhnirea. Pe vijelii și ploi torențiale, apărau Focul cu iscusință și îndărătnicie. Când ploaia se pornea să curgă din cale-afară de vrăjmașă, aveau nevoie de un adăpost. Dacă nu-l găseau nici în vreo stâncă, nici sub copaci și nici pe pământ, atunci trebuiau să-l sape, sau să-l clădească. Și astfel pierdeau zile și zile. De asemenea, pierdeau mult timp ocolind fel și fel de stavile ivite în cale.

Poate că dacă nu s-ar fi gândit să scurteze cât mai mult drumul, nu l-ar fi lungit atâta. De știut, nu-l știau, dar din instinct mergeau înspre ținutul

ulhamrilor, călăuzindu-se și după soare, care îi îndruma în mod vag dar continuu.

Ajunseră prin niște meleaguri nisipoase, întretăiate de granit și bazalt. Păreau să împrejmuiască toată zarea dinspre miazănoapte și apus, golașă, nerodnică și amenințătoare.

Când și când, se ivea câte un smoc de iarbă subțire și țepoasă, câțiva pini abia-și trăgeau o viață firavă din dune; licheni mușcau din piatră și atârnavu gălbejiți, câte un iepure înfrigurat, câte o antilopă sfrijită alergau pe câte un dâmb sau prin cărările înguste dintre muncele. Ploaia era tot mai rară, norii subțiratici se duceau și ei cu cocorii, cu găștele și becațele. Naoh pregeta să pornească spre un ținut atât de hain. Se însera; o lumină pământie se lăsa peste întinderi, vântul gonea, năuc și spăimos. Toți trei, scrutând întinderile de nisip și stâncile, simțiră în ceafă fiorul deșertului. Dar, cum aveau cu ei carne din belșug, iar flacăra ardea luminoasă în cușca ei, se lăsară în voia sorții.

Timp de cinci zile nu văzură înaintea ochilor decât șesul fără sfârșit și dune după dune. Îi cuprinsese foamea. Vânatul sprinten, mai de soi, nu-l puteau vâna. Le era sete, căci ploaia se rărise de tot și nisipul suga toată apa. În câteva rânduri se temură că li se stinge și focul.

A șasea zi, iarba se vedea tot mai puțin firavă și țepoasă. În locul pinilor se arătară sicomori și în locul platanilor, plop.

Bălțile erau acum tot mai dese, pământul era negru, cerul se lăsa mai jos, plin de nori groși care-și revărsau mereu preaplinul.

Ulhamrii își petrecură noaptea sub un arbore, după ce aprinseră un vraf de lemne moi și de frunze care trosneau sub ploaie și împrăștiau un fum înecăcios.

Naoh stătu întâiul de veghe, iar după el Nam. Tânărul ulhamr umbla în jurul focului, întinzându-l cu o creangă ascuțită la vârf, și uscând rămurele înainte să i le arunce ca hrană. O dără de lumină

apăsătoare se strecura printre aburi și fum; se lăsa asupra pământului, se furișa printre tufișuri, abia înroșind mugurii cruzi. În jurul ei se târau negurile. Ele domneau pretutindeni; în șiroirea de ape curgeau ca un atotstăpânitor șuvoi de smoală. Nam se pleca să-și usuce mâinile și brațele, apoi trăgea cu urechea. În abisul acesta negru pândea primejdia care putea să sfâșie cu gheara ori cu fălcile, să strivească sub picioarele unei turme, să toarne moartea rece printr-o mușcătură de șarpe, să sfarme oasele cu securea sau să străpungă pieptul cu sulițe...

Luptătorul tresări deodată: un fior îi încordă toate simțurile, o vietate mișcase în apropierea focului. Îl împinse ușurel pe șef.

Naoh sări în picioare. La rândul lui, scrută prin noapte. Își dădea seama că Nam nu se înșelase. Ceva viu era în preajmă, dar mirosul nu se simțea din cauza umezelii de pe tufe și a fumului. Cu toate astea, fiul Leopardului rămase încredințat că trebuie să fie oameni. Împinse de câteva ori cu sulița în inima focului: flăcările săltară cu limbi roșii și galbene; în depărtare, câteva umbre omenești se tupilară.

Naoh trezi pe al treilea tovarăș.

— Oamenii! Au venit oamenii! șopti.

Toți trei, unul lângă altul, căutară cu ochii îndelung, prin noapte. Dar nu văzură nimic. Niciun alt zgomot nu stânjenea clipoceala ploii; niciun alt miros care să vină pe aripa vântului. Unde se cuibărea primejdia? Să fi fost o hoardă întreagă, ori doar câțiva inși cutreierând singurătățile? Ce cale să ia? Să fugă sau să lupte?

— Voi păziți focul! hotărî Naoh.

Tovarășii lui se uitară după el cum se face nevăzut și cum piere în întuneric ca un abur. După un ocol, Naoh se îndreptă înspre tufele după care se tupilaseră oamenii. Focul îi arăta calea. Cu toate că acum nu-l mai vedea, tot putu zări o boare de lumină ca de amurg. Se oprea mereu, cu ghioaga

într-o mână și securea într-alta. Când și când, punea urechea la pământ, având grijă să meargă tot ocolit, nu în linie dreaptă.

Cum pământul era moale și el înainta tiptil, nici auzul ager al lupului nu i-ar fi simțit pasul. Se opri din nou înainte să ajungă la tufe. Trecu timp. Nu auzea și nu deslușea decât ropotul stropilor de ploaie, foșnetul crengilor, pasul vreunui animal fugărit.

Atunci făcu un cot, trecu de tufe și se întoarse tot pe unde venise, dar nici urmă de om. Nu se miră însă, căci instinctul îl conducea cu mână sigură. Se îndreptă înspre o măgură pe care o văzuse de cu seară. Ajuns la ea, o sui pe dibuite; acolo departe, într-o vâlcea, prin pânza de ploaie, se învolbură o boare de lumină. Naoh își dădu seama că e un foc făcut de oameni. La depărtarea aceea mare și cu un orizont atât de restrâns, abia putu desluși forma unor ființe omenești. Dar nu mai încăpea nicio îndoială și resimți și mai puternic fiorul care-l cuprinsese pe malul lacului. De astă dată primejdia era cu atât mai mare, cu cât străinii îi descoperiseră pe ei mai înainte ca ulhamrii să prindă de veste.

Naoh se înapoie la tovarășii lui, cu pas mai întâi încet, apoi mai repede, de îndată ce focul începu să se zărească.

— Oameni sunt! Acolo! le zise. Și întoarse mâna înspre răsărit, sigur de ce spune. Întețiți Focul în cuști! adăugă după un răstimp.

Dete grija asta în seama lui Nam și a lui Gaw, în vreme ce el îngrămădea într-una crengi în jurul Focului, ca o pavăză pusă în cale. Cei care s-ar apropia ar putea să vadă lumina flăcărilor, dar nu și dacă erau paznici pe lângă el. Când cuștile fură gata și merindele împărțite, Naoh hotărî plecarea.

Ploaia era tot mai mărunță, vântul se potolise. Dacă vrăjmașii nu le vor tăia calea sau nu vor prinde repede de veste că au fugit, vor căuta să înconjoare Focul care ardea în singurătate și,

crezându-l apărat, l-ar ataca abia după ce și-ar fi luat tot felul de măsuri viclene. Asta ar fi însemnat pentru Naoh un timp câștigat.

Înspre ziuă, ploaia încetă. O lumină mohorâtă urcă din văi, și zorii palizi se iviră dindărătul norilor.

Câtăva vreme ulhamrii tot suiră un povârniș. Când ajunseră sus, nu văzură mai întâi decât savana, tufișurile și pădurile de un galben-plumburiu, cu ostroave albastre și adâncituri în malurile ruginii.

— Oamenii ne-au pierdut urma – îngână Nam.

Dar Naoh i-o tăie:

— Oamenii sunt pe urmele noastre!

Într-adevăr, două făpturi se iviră la îmbucătura unui râu, iar după ei încă vreo treizeci. Cu toată depărtarea, lui Naoh i se părură foarte mărunți de stat, și nu se vedea bine cu ce erau înarmați. Ei nu-i zăriseră pe ulhamrii ascunși pe după copaci, și se opreau din când în când să le ia urma. Numărul lor spori. Naoh numără vreo cincizeci. Dar păreau să nu fie atât de ageri în mișcări ca cei trei fugari.

Dacă nu se întorceau înapoi, ulhamrii aveau de străbătut ținuturi fără păduri, cu pajiști întinse și ierburi scurte. Hotărâră să meargă drept înainte, bizuindu-se că urmăritorii au să obosească. Cum drumul lor era tot la vale, meraseră o mare distanță fără să obosească. Și când, după un timp, se întoarseră să vadă în urmă, îi zăriră pe urmăritori făcând semne pe o coamă de deal: distanța între ei se mărise.

Dar de la o vreme priveliștea se schimbă: mai întâi un șes calcaros numai muncel, apoi întinsuri cu bălării țepoase și înșelătoare, cu mlaștini năpădite de ierburi pe care nu le vedeai dintr-o dată și te întorceai să le ocolești. Scăpai de una, altele se iveau, așa că pribegii nu mai înaintau nicicum. După un timp, scăpară de ele. Dar atunci dădură de un pământ roșu, unde nu creșteau decât

niște prăpădiți de pini înalți și subțiratici, într-un ținut numai de turbă.

Până la urmă, se văzură iar în savană, și Naoh fu bucuros când, din stânga, le ieși înainte o ceată de oameni din cei care-i mai văzuse.

Să fi fost oare aceiași oameni de dimineață, care, cunoscând locurile, le ieșiseră în cale pe un drum mai scurt? Sau poate era cumva altă ceată din aceeași rasă? Erau destul de aproape ca să-i vezi bine cât erau de scunzi: cel mai înalt dintre ei ar fi ajuns cu fruntea abia până la pieptul lui Naoh. Aveau un cap bolovănos, cu fața triunghiulară și culoarea pielii cărămizie, și deși pirpirii – din mișcări și din priviri îți puteai da seama că erau plini de agerime. Când îi văzură pe ulhamri, scoaseră un răcnet care părea mai mult un croncănit de corbi, și ridicară în sus sulite și săgeți.

Fiul Leopardului îi privi înmărmurit. De n-ar fi fost părul de pe fețe care le creștea în smocuri și un aspect bătrânicos la unii din ei, de n-ar fi fost înarmați, cu toate piepturile lor late, i-ai fi luat drept niște copii. Pe moment nici nu gândi că au să îndrăznească să atace. Și când ulhamrii își ridicară ghioagele și sulitele, când strigătul lui Naoh care-l acoperea pe-al lor, așa cum răcnetul leului acoperă croncănitul ciorilor, răsună în câmpie, se făcură nevăzuți. Dar se vede că erau bătaioși din fire, căci deodată începură să strige cu toții laolaltă, amenințatori. După aceea, se răspândiră în semicerc. Naoh își dădea seama că urmăreau să-i încercuiască. Temându-se de viclenia lor mai mult decât de puterea ce-o aveau, bătură în retragere. În goana dintâi, cei trei voinici îi lăsară mult în urmă pe urmăritorii lor, mult mai înceți decât Mâncătorii-de-Oameni. Dacă nicio opreliște nu le va ieși în cale, cu toată greutatea cuștii cu foc, nimeni nu-i va ajunge din urmă.

Dar Naoh n-avea încredere nici în omul plin de vicleșuguri, și nici în pământ. Porunci luptătorilor lui să gonească mai departe, iar el, punând focul

jos, stătu să-și pândească dușmanii. În râvna lor să-i ajungă pe cei ce fugeau, aceștia se răspândiseră. Trei-patru din ei, mai iuți de picior, o luaseră mult înaintea celorlalți. Fiul Leopardului nu pierdu vremea. Ochi câteva pietre pe care le adăugă la armele lui și porni în goană drept înspre Piticii-Roșii. Mișcarea aceasta neașteptată îi ului pe dușmani. Se temură de vreo uneltire. Unul dintre ei, care părea căpetenie, scoase un strigăt, și se opri. Ajuns în preajma celui pe care voia să-l ochiască, Naoh le strigă:

— Naoh, fiul Leopardului, nu vrea să facă rău oamenilor. El nu lovește dacă încetați urmărirea.

Toți ascultau, cu fețe nemișcate. Văzând că ulhamrul nu mai înaintează, din nou făcură mișcarea de încercuire. Atunci Naoh, rotind o piatră, vorbi din nou:

— Fiul Leopardului va lovi pe Piticii-Roșii!

Trei sau patru săgeți și porniră în fața gestului de amenințare; dar ținta lor nu ajungea atât de departe ca a lui Naoh. El aruncă piatra, iar cel pe care-l ochise fu doborât. A doua piatră nu nimeri, dar a treia izbi în pieptul unui luptător. Atunci le arătă în răs a patra piatră, apoi le arătă o săgeată.

Or, Piticii-Roșii înțelegeau mai bine semnele decât ulhamrii și decât Mâncătorii-de-Oameni, căci nu prea știau să vorbească. Înțeleseseră așadar că o săgeată ar fi mai primejdioasă decât pietrele. Înaintașii se traseră înapoi lângă cei mulți. Fiul Leopardului se retrase și el, încetșor. Ei îl urmau, la o oarecare distanță. Ori de câte ori vreunul din ei o lua înaintea celorlalți, Naoh scotea un mormăit și ridica arma în sus. Piticii își dădură seama că e mai mare primejdie să se împrăștie decât să stea toți laolaltă și Naoh, atingându-și scopul, porni din nou să-și ajungă tovarășii.

Ulhamrii goniră mai toată ziua. Când se opri, nu se mai văzu nici urmă de Piticii-Roșii. Norii se destrămaseră, iar soarele se lăsa tot mai jos, printr-

o deschizătură de albastru, departe, departe, în zarea de șesuri.

Pământul, bun și tare sub picior, se făcuse iar nesigur: mocirlos pe dedesubt, se lipea de picioare și-i trăgea în adânc.

Reptile mari se târau pe movile, șerpi de apă verzui ori roșcați luceau printre șuvoaiele de apă; broaștele săreau cu un orăcăit mâlos, păsări se strecurau tiptil pe picioare lungi, ori spintecau văzduhul cu un zbor fremătător ca al frunzelor de plop.

Cei trei voinici mâncară în grabă. Temându-se de primejdiile unor asemenea ținuturi, se străduiau să iasă cât mai repede din ele. Uneori li se părea că le-au depășit. Simțeau pământul mai tare, întâlneau fagi, sicomori și ferigi în locul sălciilor, plopilor și al ierburilor de baltă. Dar după aceea iar dădeau de mlaștini ce-i îmbolnăveau de friguri, se împotmoleau, luau un drum greșit, își istoveau puterile.

Se lăsa noaptea. Soarele se făcu roșu ca sângele, se scufundă în apus, înecat în turbă, înnămolit în mlaștini.

Ulhamrii știau că nu se pot bizui pe nimic decât pe curajul lor și pe veghea de fiecă clipă. Mai meraseră cât mai văzură o fărâmbă de lumină din cer, apoi se opriră; în față se deschidea un șes nisipos, în spate lăsaseră un ținut nemărginit în care întrezăreau când lumini înșelătoare, când hăuri de întuneric. Smulseră crengi, rostogoliră câteva pietroaie mari și, legându-le jur împrejur cu liane și joarde de răchită, își încropiră un fel de adăpost. Dar foc nu făcură: își întetiră doar focșoarele cele mici, jumătate ascunse sub pământ; stăteau așa, în așteptarea întâmplărilor neștiute care aci amenință, aci salvează viețile oamenilor.

II CREASTA DE GRANIT

Noaptea trecu. La lumina nesigură a stelelor, niciunul din cei trei războinici nu văzu vreo făptură omenească. Nu auziră, nici nu simțiră decât vântul umed, miros de animale de baltă ori de păsări de pradă cu aripi greoaie. Când dimineța își răspândi lumina de ceață argintie, ținutul își arată întinderea mohorâtă după care urma, nemărginită, o apă întretăiată de ostroave măloase.

Dacă s-ar fi depărtat de țărmuri, cu siguranță că ar fi dat de Piticii-Roșii. Trebuiau să umble tot pe lângă marginea apei și a bălților ca să caute vreo ieșire, dar cum nu se dumeriră pe unde ar fi mai bine s-o apuce, meraseră și ei pe unde părea să fie mai puține piedici. La început, drumul păru destul de bun. Pământul, bine bătătorit, întretăiat doar de câteva băltoace, era presărat de ierburi. Către amiază, tufișurile și pomișorii mărunți se înmulțiră, dar zarea se îngusta din ce în ce și trebuiau să fie mereu cu ochii-n patru. Dar lui Naoh nu prea-i venea să creadă că Piticii-Roșii ar fi pe aproape. Și chiar dacă i-ar mai fi urmărit pe ulhamri, trebuie să fi rămas mult în urmă.

Provizie de carne nu mai aveau. Pribegii se apropiau de țărm unde vânat era din belșug. Scăpară o dropie care se furișă într-un ostrov. Gaw prinse o plătică la vărsarea unui râușor; Naoh străpunse cu sulița un crâstei de apă, apoi Nam pescui câțiva țipari, aprinseră un foc din ierburi uscate și rămuriș, bucuroși de mirosul îmbietor de carne friptă; viața se arăta darnică cu ei, trupurile tinere prinseră din nou putere. Erau convinși că-i scosese din luptă pe Piticii-Roșii și încă mai ronțăiau oasele crâstelului când din tufișuri țâșniră jivine speriate. Naoh își dete seama că fugeau de un dușman de temut. Când se ridică în picioare,

apucă să vadă o umbră furișându-se printre două tufe de pomișori.

— Piticii-Roșii! Iar au venit! strigă el.

Acum primejdia era cu mult mai mare, căci de astă dată îi puteau fugări pe ulhamri pe nevăzute, îi puteau încolți prin viclenie.

O limbă de pământ aproape netedă, pe care puteai fugi, pornea de-a lungul malului, între mlaștini și tufișuri. Ulhamrii întetiră în grabă focul din cuști, își luară armele și câtă carne le mai rămăsese; nu se mai iviră alte piedici. Dacă dușmanul îi va urmări prin tufișuri, vor avea de furcă să-și croiască drum printre atâtea bălării, lipsiți de sprinteneală cum erau. Fâșia de pământ nisipos se lărgea la început, după aceea începu să se îngusteze printre copaci, tufe sau ierburi înalte. Cu toate astea, pământul era tare și Naoh era sigur că le-o luase mult înainte Piticilor-Roșii. Câtă vreme nu se va ivi vreo piedică, le-o vor lua mereu înainte.

Dar piedicile se iviră. Mlaștina înainta în firicele de apă spre uscat, săpa adânc în maluri, forma pe dedesubt bălți și brațe năpădite de ierburi vâscoase. Fugarii se vedeau mereu încolțiți; iar ocoleau, iar o luau pieziș, ori se întorceau înapoi. Până la urmă se aflară pe o lungă creastă de granit mărginită în dreapta de o imensă întindere de apă, iar în stânga de pământurile năpădite de revărsările de toamnă. Mai departe, spinarea de stâncă descrescu și pieri în apă. Ulhamrii erau încercuiți din trei părți. Nu le rămânea decât ori să se întoarcă, ori să înfrunte soarta.

A fost o clipă cumplită. Dacă Piticii-Roșii se aflau cumva la capătul acelei lungi coame de stâncă, nici întoarcerea nu mai era cu putință. Cu fruntea plecată în fața sorții potrivnice, Naoh se căi amar că-i părăsise pe mamuți. Toată bărbăția lui păru că șovăie, și se simți năpădit de mâhnire și deznădejde. Dar setea de acțiune se trezi în el năvalnică, aprinsă. Mâhnirea trecu într-o clipită.

Nu mai cumpăni decât primejdia prezentă. Ea îi încorda întreaga ființă și-i ascutea toate simțurile.

Pribegii încercară tot ce se mai putea face. În depărtare se profila o ridicătură roșcată, poate o insulă, ori poate continuarea acelei coame stâncoase care ieșise iarăși la suprafață. Gaw și Naoh căutau vreun vad, dar nu găsiră decât apă adâncă sau mълuri înșelătoare și smърcuri.

Atunci nu le mai rămânea decât să o ia înapoi. Hotărără degrabă întoarcerea și porniră. Străbătură cam 2 000 de pași și se aflară în afara mlăștinișului, în fața unui ținut cu stufăriș, întretăiat când și când de câte o insuliță și de iarbă măruntă. Nam, care era în frunte, se opri locului spunând:

— Piticii-Roșii sunt aici.

Naoh era sigur. Și ca să se-narmeze mai bine, adună câteva pietre potrivite și le aruncă degrabă într-un desiș, pe care i-l arată Nam, când zgomotul slab al unor pași furișaji le vădi un dușman.

Ca să se mai retragă era cu neputință. Trebuiră să se pregătească de luptă. Dar locul pe care se aflau ulhamrii nu le era prielnic; Piticii-Roșii puteau în orice clipă să-i încercuiască. Poate că era mai bine să rămână pe o parte din coama aceea stâncoasă. La lumina Focului ar fi la adăpost de vreo primejdie neprevăzută.

Naoh, Nam și Gaw își strigară semnalul de luptă. Și-n timp ce roteau armele pe sus, Naoh le strigă în gura mare:

— Rău fac Piticii-Roșii că-i urmăresc pe ulhamri care sunt tari ca urșii și ageri ca antilopa. Dacă Piticii-Roșii atacă, mulți din ei au să piară! Naoh singur o să doboare zece... Nam și Gaw nu se lasă mai prejos! Vor Piticii-Roșii să piardă cincisprezece viteji pentru ca să omoare trei ulhamri?

Din toate părțile din tufișuri și din bălării se ridicară voci. Fiul Leopardului înțelese că Piticii-Roșii erau puși pe război și măcel. Nici nu era de

mirare. Oare ulhamrii nu omorâseră și ei dintotdeauna pe străinii pe care-i prindeau prin preajma taberei lor? Și nu spunea bătrânul Gun: „Mai bine să lași să trăiască un lup sau un leopard decât un om; căci omul pe care nu l-ai răpus astăzi mai târziu vine cu alți oameni și te răpune el pe tine”. Naoh nu s-ar fi înapoiat să-i omoare pe Piticii-Roșii dacă aceștia i-ar fi lăsat drum liber, dar înțelegea bine că aceștia se temeau de el.

De altfel, mai știa și că oamenii din două tabere diferite se urăsc din instinct mai mult decât ar urî un rinocer un mamut. În pieptul lui larg clocotea mânia. Îl provocă pe dușman înaintând amenințător înspre tufișuri.

Săgeți înguste șuierară, dar niciuna nu-l ajunse. Atunci râse sălbatic.

— Brațe slăbănoage de Piticii-Roșii! Brațe de stârpituri! Naoh are să doboare câte unul cu fiecare lovitură de ghioagă ori de secure!

Un cap se ivi dintre vițele sălbatic. Abia se deosebea din frunzișul ruginiu al toamnei, dar Naoh îi văzu ochii lucind. O dată mai mult vru să-și arate puterea fără să facă uz de săgeată: dintr-o ochire cu piatra, frunzișul întreg se cutremură, și un țipăt ascuțit se auzi.

— Așa! Asta e puterea lui Naoh! Cu o săgeată ascuțită, Piticul ar fi fost mort!

Atunci abia se trase înapoi, în corul de chelălăieli al inamicului. Se gândi că ar fi mai bine să meargă până la capătul crestei de granit: era loc pentru mai mulți oameni, iar Piticii-Roșii n-ar putea să atace decât pe o linie îngustă. În partea dinspre apă, din cauza vegetației înșelătoare, nicio plută nu s-ar putea încumeta, și niciun om n-ar risca să vină înot. Și nimeni n-ar fi putut ajunge la insulițele acelea prăpăstioase care se înălțau cam la șaizeci de pași de lungă creastă stâncoasă.

După ce adunară papură veștedă pentru focul de seară, ulhamrilor nu le mai rămase decât să

aștepte.

Dintre toate așteptările lor, aceasta fu cea mai cumplită. Atunci când pândiseră ursul cenușiu, tot trăgeau nădejde că cu câteva lovituri bine nimerite au să-i vină fiarei de hac. Iar atunci când se blocaseră printre bolovanii de bazalt, tot așteptau ca leul-tigru să se depărteze ca să-și caute pradă. Cât despre Mâncătorii-de-Oameni, ei nu-i împresuraseră... Pe când acum, hoarda care-i împresura era și vicleană, și numeroasă, n-aveai cum s-o răpui. Zile după zile vor trece și ei vor fi veșnic cu ochii țintă acolo, în fața mlaștinilor. Iar de vor încerca să atace, cum vor putea trei oameni să-i înfrunte?

Și Naoh se vedea prada semenilor săi, oameni dintre cei mai slabi, niciunul dintre ei n-ar fi fost în stare să gătuie un lup. Niciuna din săgețile lor ușurele n-ar fi străpuns un leu până-n inimă, ca săgețile ulhamrilor. Sulițele lor s-ar fi dovedit neputincioase în fața unui zimbru, dar se puteau înfige în inima unui om.

Fiul Leopardului ura puterea rasei lui. O simțea mai înverșunată, mai veninoasă, mai distrugătoare decât puterea felinelor. Și, amintindu-și de mărinimia mamuților, un suspin adânc îi săltă pieptul, parcă gata să-l sfâșie, și către ei se îndreptă toată nețărâmurita sa dragoste, zămislită în adâncul sufletului; și dragostea asta, la fel de stăpânitoare ca aceea pentru Foc, era mai duioasă, mai blândă...

Între timp, Soarele și Apa își îmbinaseră puterea lor strălucitoare de viață. Apa e nemărginită. Nu-i vezi hotarele. Soarele nu e decât un foc, mare doar cât o frunză de nufăr. Dar lumina Soarelui e mai nemărginită și decât Apa; ea se întinde peste întreg ținutul de mlaștini și umple tot cerul, care la rândul ei cuprinde întreg pământul. Înfrigurat, Naoh, fără să-și ia gândul de la Piticii-Roșii, de la luptă, de la vicleșugurile lor cu puțință, de la salvare – era uimit cum dintr-un foc atât de mic vine o lumină

atât de nemărginită. Își simțea umerii copleșiți de o putere ce-l învăluia, inima îi zvâcnea ca o panteră, o auzea cum îi bate năvalnic în piept...

Uneori se-nălța, ridica ghioaga, i se încordau mușchii de luptă, ardea de neastâmpăr să lovească în cei ce-i nesocoteau puterea. Dar prevederea și viclenia, fără de care un om n-ar putea trăi nici de azi pe mâine, se treziră din nou. Ar însemna să facă jocul vrăjmașului dacă el însuși și-ar căuta moartea. Lasă-i pe Pitici să se macine, să le fie teamă ca să poată omorî cât mai mulți. De altfel, Naoh nu se gândea la moarte, se gândea la Gammla. Și, cu toate că nu-i venea nicicum în minte un gând cu care să dejoace planurile taberei vrăjmașe, în adâncul ființei lui stăruia vie nădejdea și simțea că va rămâne vie și neclintită, atotcuprinzătoare ca apele și ca lumina.

Un timp, Piticii-Roșii nu se arătară, fie de teama vreunei capcane, fie că așteptau ca ulhamrii să facă vreo mișcare necugetată. Se arătară doar către seară. Îi văzură răsărind brusc din ascunzători și înaintând până la capătul coamei stâncoase, într-un fel ciudat, părând aci că alunecă, aci că sar, apoi oprindu-se și uitându-se cu luare-aminte la mlaștină. Unii din ei scoteau strigăte ascuțite, dar căpeteniile lor tăceau, îngrijorate.

În amurg, mulțimea de omuleți roșii mișunau în voie; ai fi zis, în lumina aceea cenușie, că erau niște șacali ciudați, așezați pe labelle dinapoi. Se făcu noapte. Focul ulhamrilor așternea peste ape o văpaie sângerie. Pe după tufișuri focurile vrăjmașe spintecau întunecimea cu reflexe arămii.

Oamenii de veghe se arătau o clipă în zare și dispăreau. Cu toate pregătirile aparente de atac, cei din tabără se ținură deoparte.

Ziua următoare fu nesfârșit de lungă. Piticii-Roșii umblau într-una, de colo până colo, când în cete răzlețe, când laolaltă. Cu gurile încleștate, le citeai pe față o dârzenie de neclintit. Simțeau că

erau bântuiți de unul și același gând: cum să-i răpună pe străini. Instinctul acesta dăinuia în ei de sute de generații și fără de el ar fi pierit, în contact cu rase de oameni cu mai multă vitalitate, dar mai puțin unite.

Nici în a doua noapte nu încercară vreun atac; nu se auzea niciun fel de mișcare, nici nu se arătau. Până și focurile, fie că nu le aprinseseră, fie că le duseseră undeva departe, nu se vedeau. În zori se auzi deodată un fel de zgomot și un foșnet; ai fi zis că tufișurile înaintează o dată cu ființele omenești. Când se luminează de ziuă Naoh văzu că un maldăr de crengi astupase intrarea spre calea stâncoasă; Piticii-Roșii își dezlănțuiră strigătul de război. Naoh înțelese atunci că aveau să înainteze o dată cu adăpostul de crengi. În felul acesta își puteau arunca săgețile fără să se descopere, sau să apară brusc, în număr mare, pentru un atac hotărâtor.

Primejdia creștea. Fără merinde, ulhamrii se văzură siliți să mănânce doar pești de mlaștină, iar locul nu era cât de cât prielnic. Abia dacă puteau să prindă vreun țipar sau vreo plătică, și cu toate că mai mâncau și broaște, tineri și viguroși cum erau, sufereau de foame. Nam și Gaw, încă adolescenți, al căror trup era încă în creștere, se simțeau istoviți. A treia seară, în fața focului Naoh se simți năpădit de îngrijorare. Întărise adăpostul, dar dacă lipsa asta de merinde avea să mai dureze câteva zile, tovarășii lui ar fi ajuns mai vlăguiți și decât Piticii-Roșii. Și chiar el însuși va mai fi în stare să mânuiască tot așa de sigur săgeata? Ghioaga lui va mai putea doborî vrăjmașul ca altădată?

Ceva lăuntric îl îndemna să fugă, adăpostit de întuneric. Dar i-ar fi trezit pe Piticii-Roșii dacă și-ar fi tăiat drum pe la capătul trecerii. Nu, n-ar fi fost cu putință.

Aruncă o privire înspre apus. Cornul lunii se lumina și capetele păreau mai rotunjite. Cobora spre asfințit, alături de o stea mare, albastră, care tremura în aerul umed. Broaștele se chemau pe un

ton răgușit și trist, un liliac zburătăcea greoi printre fluturi de noapte, un huhurez trecu cu aripile sale albicioase, se vedeau mereu lucind solzii vreunei reptile. Era o seară ca atâtea petrecute cu Hoarda lui, când poposeau pe mal de ape sub cerul înstelat. Amintiri de demult năvăliră în mintea lui Naoh ca un zumzet. Una, mai ales, se desprindea de toate celelalte și-i muia inima ca unui copil: Tabăra poposise lângă focuri. Bătrânul Gun își depăna amintirile din care oamenii lui trăgeau învățături. Un miros de carne friptă plutea pe adierea de vânt și în spatele desişului de trestii zăreai întinsul luciu al mlăștinișului sub lumina de lună.

Trei fete se ridicară atunci din grupul femeilor. Stăteau și ele de strajă în jurul focurilor. Oboseala zilei nu irosise preaplinul de viață din ele și și-l risipeau aici. Trecură prin fața lui Naoh, cu râsul lor straniu și cu zburdălnicia tinereții lor. O aripă de vânt se năzări, și plete de păr îl loviră pe ulhamr peste față, părul Gammlei. Ceva nedeslușit îl răscoli până-n adânc. Acum, atât de departe de tribul lui, încolțit de vicleșugurile oamenilor și de vrăjmășia lumii, imaginea aceasta era cea mai scumpă inimii lui. Plin de ea, Naoh se aplecă spre mal și din piept îi porni un geamăt înăbușit...

Imaginea se risipi. Naoh clătină din cap, gândul lui fu iar la primejdia prezentă.

Se simțea ca prins de friguri. Se sculă și răscoli focul. Făcu câțiva pași înspre Piticii Roșii. Scrâșni din dinți: adăpostul de crengi se mai apropiase încă. Poate că noaptea următoare vrăjmașul avea să atace.

Deodată, un țipăt strident se auzi până departe, și ceva răsări din apă, nedeslușit mai întâi, apoi Naoh văzu că era un om. Se târa. Era rănit la coapsă. Era o făptură ciudată, aproape fără umeri și cu capul foarte îngust. La început păru că piticii nici nu-l văzuseră, dar se stârni o zarvă și şuierară câteva săgeți și țepușe. Atunci ceva se petrecu în

Naoh și îl trezi. Uită că omul acela putea fi un vrăjmaș. Nu simți decât nevoia să-și dezlănțuie mânia împotriva Piticilor-Roșii, și alergă înspre rănit, cum ar fi alergat înspre Nam și Gaw. O săgeată îl atinse în umăr, dar nu-l opri. Cu un răcnet războinic, se repezi la rănit, îl luă pe sus dintr-o dată și fugi înapoi cu el. O piatră îl lovi în cap, a doua săgeată îi zdreli omoplatul. Dar scăpă cu atât. Și, în seara aceea, Piticii-Roșii nu se mai încumetară să pornească la atacul hotărâtor.

III NOAPTEA ÎN MLAȘTINĂ

De îndată ce fiul Leopardului înteeți Focul, îl culcă pe om pe niște ierburi uscate, privindu-l cu mirare și neîncredere. Era o ființă cu totul diferită și de ulhamri, și de kzami, și de Piticii-Roșii. Pe craniul nemaivăzut de lung și îngust creștea un fel de păr rar și subțiratic. Ochii, foarte mari și alungiți, întunecați, fără luciu și triști, păreau lipsiți de vedere. Obrajii se scofâlceau pe niște maxilare slabe dintre care cel de jos era mai retras, ca la șobolani. Dar ceea ce îl uimea mai mult pe Naoh era trupul acela cilindric, aproape lipsit de umeri, de părea că brațele ies de-a dreptul din trup, ca labele de crocodil. Pielea se arată uscată și aspră, parcă acoperită cu solzi. Lui Naoh i se păru că seamănă a șarpe ori a șopârlă.

De când îl așezase pe ierburile uscate, omul nu mișcase de loc. Uneori ridica încet pleoapele și ochiul acela întunecat se îndrepta înspre pribegi. Răsufă greu, mai mult un fel de horcăit; poate că era un geamăt. Nam și Gaw erau atât de scârbiți, încât mai că l-ar fi aruncat în apă. Naoh însă se îngrijea de el pentru că îl scăpase de vrăjmași, și, mai curios decât tovarășii lui, se întreba de unde venea și cum de se afla în baltă, cum și cine-l rănisese, dacă era om sau o corcitură cu animale târătoare. Încercă să-i vorbească prin gesturi, și să-l încredințeze că n-are de gând să-l omoare. Îi arătă apoi tabăra Piticilor-Roșii, dându-i să înțeleagă, prin semne, că de acolo li se va trage moartea.

Omul întoarse fața către Naoh și scoase un strigăt înfundat, din gât. Naoh îl înțelese.

Cornul lunii se apropia de asfințit, iar steaua mare, albastră, dispăruse. Omul, pe jumătate ridicat, își oblojea rana cu ierburi. Se vedea uneori o slabă licărire în ochii săi, parcă fără viață.

Când luna dispăru, stelele își trimiseră scânteierea peste unde și se auziră Piticii-Roșii la lucru. Meșteriră toată noaptea, unii cărând crengi, alții înaintând pe linia lor de apărare. În câteva rânduri Naoh se ridică, gata să înceapă lupta. Dar văzând cât de numeroși erau dușmanii și cât de prevăzători și de vicleni, înțelese că orice mișcare a ulhamrilor le-ar da pe față slăbiciunea. Și se ținu deoparte, increzător în cine știe ce sorți de izbândă neprevăzuți.

Și așa trecu încă o noapte. Spre ziuă, Piticii-Roșii aruncară câteva săgeți care căzură chiar lângă adăpostul ulhamrilor. Se auziră strigătele lor de bucurie și de victorie.

Era ultima zi... Până seara, Piticii vor fi împins până la capăt linia lor de apărare. Sigur că vor da atacul înainte de apusul lunii... Și ulhamrii priveau țință băltoaca verde, cu mânie și desperare, în vreme ce foamea le rodea măruntaiele.

În lumina zilei, rănitul părea și mai ciudat. Ochii lui erau de un verde de jad, trupul lung și cilindric avea undiri de vierme, iar mâna, uscățivă și molatică, se îndoia ciudat, înspre spate. Apucă brusc o sulită și o înfipse într-o frunză de nufăr. Apa făcu bulbuci, o formă arămie se ivi la suprafață și omul, trăgând înapoi repede sulita, scoase un crap cât toate zilele. Nam și Gaw traseră un chiot de bucurie. Câțiva oameni s-ar fi putut înfrupta din asemenea pește. Nu le mai păru rău că Naoh scăpase viața acestei făpturi înspăimântătoare.

Și nu le mai păru de loc rău când mai prinse și alți pești, căci avea o nemaivăzută îndemânare la pescuit. Mâncară și se simțiră din nou în puteri. O dată mai mult, Nam și Gaw văzură cât de înțelept lucrase căpetenia lor și îl proslăviră. Acum, că-și simțeau iarăși sângele cald în vine, prinseră nădejde că n-aveau să moară. Nu se poate să nu găsească Naoh te miri ce vicleșug ca să nimicească

pe cât mai mulți din Piticii-Roșii și să-i bage zdravăn în sperieți.

Fiul Leopardului însă nu prea hrănea asemenea iluzii. Nu era chip să găsească vreun mijloc să scape de Piticii aceștia fioroși. Cu cât își chinuia mai mult mintea, cu atât vedea că nu va face nimic cu vicleșugul. De la un timp, tot ce-i trecuse prin închipuire pălea treptat. Ajunse să creadă că nu se mai putea bizui decât pe brațul lui vânjos și pe norocul în care, atât oamenii cât și animalele, în mare primejdie, își pun nădejdea.

Soarele se lăsase aproape de tot către asfințit, când deodată păru că în apus toată zarea se umple de o boare fremătătoare care se apropie neîncetat. Ulhamrilor li se păru ca o ciudată migrațiune de păsări. Cu un vuiet ca de vânt și de ape, cârduri croncănitore de corbi o luaseră înaintea cocorilor cu picioarele întinse, înaintea rațelor dând din capetele lor multicolore, găștelor cu gușile grele, a sturzilor ca o grămăjoară de pietricele negre. Valvârtej, se îmbulzeau stârcii, coțofenele, pițigoii, graurii, dropiile, bătlanii, sticleții, sitarii și becațele. De bună seamă, undeva departe, în largul zărilor, vreun mare cataclism le va fi înspăimântat și izgonit înspre alte țărături. Către amurg, se iviră și animale cu blană. Elafi veneau în goană nebună o dată cu caii iuți de picior, cerbi uriași sforăind, antilope pe picioroange subțiri. Haite de lupi și de câini treceau ca o furtună, un leu mare, galben, cu leoaica lui făceau salturi de câte doisprezece coți să ajungă din urmă turma de șacali. Mare parte din ei se opreau pe rând în mlaștină, să se adape. Atunci, veșnica războire, ținută în loc o clipă, de spaimă, se aprindea din nou; un leopard sări pe crupa unui cal și-și înfipse colții în gâttelejul lui. Lupii se năpustiră asupra unei turme de antilope, un vultur răpi un sturz și pieri cu el în înaltul cerului, iar leul, cu un răcnet prelung, își atacă prada din goană. Deodată răsări capul unei sălbăticiuni pe picioare scurte și aproape tot atât de

masive ca ale mamutului. Pielea părea o scoarță groasă cu zbârcituri adânci ca ale stejarilor bătrâni. Se vede că leul n-o mai întâlnise niciodată, căci scoase încă un răcnet, amenințând cu capul, cu colții săi tari ca stâncă, și cu coama zbârlită. Rinocerul, înfuriat de glasul acesta de tunet, își ridică botul lui cu un corn și se repezi spre leu. Nici măcar nu luptară. Trupul înalt și roșcat se prăbuși și se rostogoli, în timp ce namila zgrunțuroasă își continua goana nebună, învingătoare fără măcar să-și fi dat bine seama.

Leul izbucni într-un vaiet de durere și turbare, pornit din rărunchi. Uluirea de a se vedea doborât, ca un biet șacal, îi apăsă creierul cuprins de ceața morții. Naoh așteptase cu înfrigurare ca invazia de sălbăticiuni să-i risipească pe pitici. Nădejde zadarnică. Toată goana aceea nebună atinse doar în treacăt așezarea inamică și când noaptea goni ultimele lumini înceteșate ale amurgului, focuri începură să pâlpâie pe câmpie, și se auziră râsete sălbatice. Apoi din nou se așternu liniștea. Se mai auzea doar câte un cufundar care mai bătea din aripi sau vreun sturz care foșnea prin răchitiș, ori vreo reptilă ce înota clipocind prin frunzișul de nuferi.

Deodată, niște făpturi ciudate apărură la suprafața apei, îndreptându-se către insula stâncoasă din apropiere. Îți dădeai seama că trec după involburările apei și după capetele rotunde care se ridicau, acoperite de alge. Erau cinci sau șase. Naoh și Omul-fără-Umeri îi urmăreau cu ochi bănuitori. În sfârșit, ajunseră în insulă, urcară pe o coamă de stâncă, și de acolo scoaseră strigăte batjocoritoare și sălbatice. Uluit, Naoh văzu că erau oameni. Chiar dacă s-ar fi îndoit, gălăgia cu care ceilalți de pe țărm le răspundeau i-ar fi risipit orice urmă de îndoială... Turbat de mânie, înțelese că Piticii-Roșii se folosiseră de o clipă de neatenție când cu năvala animalelor, ca să se furișeze nevăzuți. Dar pe unde își făcuseră loc de trecere?

Furios, se întreba mereu același lucru, când îl văzu pe Omul-fără-Umeri arătând într-una cu mâna în punctul unde stâncă lor pierea în apă. Dar ea reapărea în dreptul insulei, și Naoh înțelese că e una și aceeași creastă de stâncă. Fiul Leopardului își dădu seama că trebuie să fi fost încă o creastă de stâncă foarte aproape de suprafața mlaștinii. De astă dată, dușmanul era aci, în coasta lui, gata să-i întindă tot felul de curse... și trebuia să se tupileze pe după steiurile stâncilor pentru ca să se ferească de pietrele și săgețile lor.

Liniștea a pus din nou stăpânire pe întinsul de mlaștini. Naoh stă și acum de strajă sub stelele care tremură. Rămurișul Piticilor-Roșii înaintează încet, dar mereu. Până la miezul nopții, va ajunge aproape la focul pribegilor și atacul va începe. Va fi greu. Piticii-Roșii vor trebui să treacă prin flăcările care barează toată lungimea crestei de piatră și se întind pe încă câțiva coți.

Pe când Naoh, încordat, era hărțuit de acest gând, o piatră aruncată dinspre insulă căzu peste focul lor. Focul sfârâi și se ridică un abur. Dar iată că a doua piatră aruncată vine și cade peste foc. Cu inima încleștată, Naoh înțelege ce urmărește vrăjmașul. Cu ajutorul unei pietre înfășurată într-un șomoig de iarbă udă, încearcă să le stingă focul sau să-l micșoreze într-atât cât să înlesnească trecerea celor care voiau să-i ia cu asalt. Ce era de făcut? Ca să poată ajunge la insulă, ulhamrii nu numai că trebuiau să-și descopere prezența, dar și să se expună loviturilor.

În vreme ce fiul Leopardului și tovarășii lui se zbăteau înnebuniți, pietrele cădeau ca ploaia, aburul sfârâia tot mai mult printre flăcări, iar movila de crengi a Piticilor-Roșii înainta fără încetare. Ulhamrii și Omul-fără-Umeri se simțeau asemenea unor animale încolțite.

Nu trecu mult și o parte din foc sta gata să se stingă.

— Nam și Gaw sunt gata de luptă? întrebă Naoh.

Și fără să mai aștepte răspunsul lor, strigă semnalul de luptă. Urmă un vaier de mânie, dar și de tristețe, căci cei doi tineri nu erau pătrunși de aceeași încredere neclintită ca a căpeteniei lor. Gata de orice, așteptau semnalul suprem. Dar o clipă Naoh păru că stă în cumpănă: pleoapele îi tremurară, un râs strident îi izbucni din piept și fața i se luminează de o nădejde neașteptată. Răcni:

— De patru zile se usucă lemnele Piticilor-Roșii la soare!

Aplecându-se, se târî până la foc și luând un lemn aprins, îl aruncă cu toată puterea înspre movila lor de crengi. Cât ai clipi, Omul-fără-Umeri, Nam și Gaw îl ajunseră pe Naoh din urmă și toți patru începură să arunce cu furie șomoioage aprinse înspre tabăra dușmană.

Uluiți de întorsătura aceasta, vrăjmașii aruncară la întâmplare câteva săgeți. Dar când înțeleseseră ce se întâmplă, atât frunzișul veșted cât și rămurelele ardeau grămadă. O vâlvătaie uriașă tună în jurul movilei de crengi și o cuprinse. Naoh scoase atunci încă un strigăt războinic, strigăt de măcel și de nădejde care umplu inimile tovarășilor lui.

— Ulhamrii i-au învins pe Mâncătorii-de-Oameni. Cum să nu-i zdrobească pe piperniciții ăștia de șacali roșii?

Focul mistuia cu învrăjbire vrafurile de crengi. O dâră lungă, sângerie, se întindea peste bălți, atrăgând peștii, reptilele și gâzele. Păsările își luau zborul din păpuriș bătând tare din aripi, iar urletul lupilor se unea de-a valma cu rânjetul hienelor. Deodată, Omul-fără-Umeri se ridică în sus, cu un muget. Ochii lui șterși acum scânteiau, iar brațul întins arăta înspre apus.

Întorcându-se într-acolo, Naoh zări pe dealurile îndepărtate o văpaie asemenea răsăritului de lună.

IV

LUPTA PRINTRE SĂLCII

Dimineața, Piticii-Roșii se foiră într-una. Fălciile late le tremurau de o ură înverșunată, iar din ochii lor, de formă triunghiulară, țâșneau scânteii. De departe își arătau arcurile și sulițele, cu gesturi care voiau să arate că-și vor străpunge dușmanii, că-i vor nimici, că le vor zdrobi țestele și le vor vărsa măruntaiele. Și adunându-și alte vrafuri de crengi pe care le udau din când în când cu apă, începură să le împingă înspre creasta de granit.

Soarele suise aproape în înaltul cerului când Omul-fără-Umeri scoase un țipăt strident. Se săltă, ridicând în sus amândouă brațele. Atunci, pe țarm, la mare depărtare, ulhamrii zăriră un om întocmai cu acela pe care-l salvaseră ei. Se arăta la cotitura unui povârniș, rotind pe sus o armă necunoscută. Piticii-Roșii îl zăriseră și ei și pe dată trimiseră un pâlț de oameni în urmărirea lui. Dar omul se făcu nevăzut în stufăriș. Luat prin surprindere, gânduri năvalnice se îngrămădeau răvășite în mintea lui Naoh. Câtăva vreme Piticii tot alergară înapoi și încolo prin câmpie, apoi brusc se lăsă iar aceeași liniște mocnită.

După un timp, două iscoade se întoarseră și o altă gloată de Pitici-Roșii porni într-acolo. Naoh simți că pun la cale ceva cu totul neobișnuit. Rănitul simțea și el același lucru, și parcă mai mult decât Naoh, căci, cu toată rana din coapsă, se ridică în picioare, în ochii mohorâți începură să-i joace luminițe și din când în când scotea niște sunete răgușite de animal de baltă.

Se petrecură acum și alte întâmplări ciudate. De încă patru ori porniră Piticii-Roșii în lungul mlaștinii, făcându-se nevăzuți. În sfârșit, printre sălcii și tufe de baltă răsăriră vreo treizeci de oameni – bărbați și femei – cu capete prelungi, cu

trupuri lungi și drepte, ciudat de înguste, în timp ce din trei părți se iviră Pitici-Roșii. O luptă începu între ei. Împresurați, Oamenii-fără-Umeri aruncau săgeți, dar nu direct, ci cu ajutorul unui obiect pe care ulhamrii nu-l văzuseră până atunci și habar nu aveau ce-ar putea fi. Era un băț gros de lemn sau de os care sfârșea cu un cârlig. Praștia aceasta făcea ca atunci când aruncau săgeata, să țintească mult mai departe decât atunci când o aruncau cu mâna.

La început, Piticilor-Roșii le merse rău: câțiva zăceau la pământ. Dar ajutoarele le veneau fără încetare. Fețele în trei colțuri răsăreau din toate părțile, chiar din adăpostul de dincolo de Naoh și tovarășii lui. O furie nestăpânită îi frământa. Se aruncau turbați în vârtoarea luptei, cu urlate sălbatice.

Orice urmă de sfiala ce-o dovediseră în lupta cu ulhamrii dispăruse, poate din pricină că pe Oamenii-fără-Umeri îi mai cunoscuseră și nu se temeau să lupte corp la corp, ori poate și pentru că vreo vrajbă veche îi făcea atât de îndârjiți.

Naoh așteptă ca cei din tabăra vrăjmașă să se mai împruțineze. Hotărârea lui era luată din clipa în care începuse bătălia. N-a stat de loc în cumpănă. Toată ființa lui îl îndemna la aceasta, și apoi mai era și gândul răzbunării, necazul că-și pierdea vremea fără niciun folos, dar mai ales gândul că triumful Piticilor-Roșii ar însemna pieirea lui.

Un singur lucru îl mai reținea: ce va face cu Focul? Să-l părăsească? Căratul cuștilor i-ar stânjeni în luptă, sigur că le-ar sparge. De altfel, de-ar fi să câștige bătălia, de Foc n-ar duce lipsă, iar de-ar fi s-o piardă, și așa tot moartea i-ar aștepta.

Când îi veni la îndemână, Naoh dete porunci scurte și ca un fulger, scoțând strigătul de luptă, ulhamrii ieșiră din adăpost. Câteva săgeți îi atinseră. Iată-i intrând în tabăra vrăjmașă. A fost asemenea unui trăsnet crunt. Erau laolaltă vreo

doisprezece oameni, care luptau corp la corp, cu țepușe. Naoh trimise o săgeată și o suliță, apoi se aruncă între ei învârtind ghioaga. Trei Piticii-Roșii își dădură sufletul în clipa în care Nam și Gaw intrau și ei în iureș. Dar țepușele nu conteneau: toți trei ulhamrii fuseseră atinși, dar ușor, căci erau aruncate fără putere și prea de departe. Cele trei ghioage răspunseră toate deodată. Văzând cum cad și alți luptători, văzând și că reînvie omul salvat de Naoh, Piticii rămași teferi o luară la sănătoasa. Naoh mai răpuse încă doi, iar ceilalți reușiră să se facă nevăzuți prin păpuriș. Naoh nu-și mai bătu capul să-i fugărească, nerăbdător cum era să-i găsească pe Oamenii-fără-Umeri.

Printre sălcii, bătălia corp la corp începuse. Numai câțiva din luptătorii înarmați cu praștie putuseră să se tuptileze într-o mlaștină de unde îi hărțuiau pe Piticii-Roșii. Dar aceștia se simțeau tari, căci erau mulți și înverșunați. Fără îndoială că a lor urma să fie izbândă. Nam și Gaw își dădeau tot atât de bine seama ca și Naoh, și alergau în salturi într-acolo. Când ajunseră pe aproape, doisprezece Piticii-Roșii și zece Bărbați și Femei-fără-Umeri zăceau pe jos.

Naoh răcni deodată ca un leu, repezindu-se drept în mijlocul vrăjmașilor. Tremura tot de mânie. Ghioaga lui uriașă lovi cu sete în țeste, în coaste și în piept. Oricât s-ar fi temut de puterea uriașului, Piticii-Roșii tot nu și-ar fi închipuit-o într-atât de năprasnică. Nici n-apucară să-și vină în fire, că Nam și Gaw se aruncară și ei asupra lor, în vreme ce Oamenii-fără-Umeri, scăpați din strânsoare, începură să țintească și ei cu săgeți.

Se făcu învâlmășeală. De spaimă, câțiva dintre Piticii-Roșii o rupseră la fugă, dar la strigătul căpeteniei lor, toți se adunară din nou într-o singură gloată, cu sulițele la umăr. Și urmă o clipă de răgaz.

Oamenii-fără-Umeri simțeau instinctiv că e mai bine să lupte împrăștiați. Cum ei se pricepeau mai

bine să mânuiască săgeata, le era mai prielnic să se depărteze. Pândeau din umbră, cu o mișcare înceată și mocnită.

Un alt rând de săgeți șuierară; cei care nu mai aveau cu ce ținti adunau de jos pietricele și își armau praștia. Naoh găsi că e cuminte ce fac și după ce ținti cu săgețile și țepușele ce le cucerise la primul atac, începu și el să se folosească de pietre. Piticii-Roșii își dădură seama că aveau să fie sigur învinși dacă nu trec din nou la lupta corp la corp. Atunci grăbiră atacul. Dar atacă în gol, căci Oamenii-fără-Umeri se trăsese în lături, în vreme ce Naoh, Nam și Gaw, mai sprinteni, nimereau pe cei mai greoi sau pe răniți și-i răpuneau.

Dacă și Oamenii-fără-Umeri ar fi fost la fel de sprinteni ca ulhamrii, nimeni nu i-ar fi ajuns din urmă, dar salturile lor, deși lungi, erau nesigure și încete. De îndată ce Piticii-Roșii se hotărâră să se împrăstie și să-și urmărească vrăjmașul fiecare în parte, sorții de izbândă se-ntoarseră din nou de partea lor.

Un val de moarte se abătu atunci: din toate părțile, sulile prinseră să se înfigă în măruntaiele Oamenilor-fără-Umeri. Atunci Naoh, rotindu-și privirea peste încăierare, văzu căpetenia care-i îndruma pe Piticii-Roșii: era un om îndesat, cu păr încărunțit și cu dinți enormi. El trebuia lovit; dar cincisprezece războinici îl fereau. Un curaj nebun, venit din străfundul ființei sale, îl înflăcăra pe Naoh. Cu un răget de zimbru, se avântă în luptă. Sub ghioaga lui totul se năruia. Dar în jurul căpeteniei, sulile stăteau ridicate, închizând calea spre el, în schimb loveau din părți în curajosul Naoh. Dar el reuși să-i doboare. Alți Pitici alergau să le ia locul. Chemându-și atunci tovarășii, cu o încordare fără de seamăn, împinse înapoi stavila de oameni și arme și zdrobi ca pe o nucă țeasta căpățânoasă a șefului...

În aceeași clipă, Nam și Gaw îi săriră în ajutor. Spaima îi cuprinse atunci pe Piticii-Roșii, care

înțelesesă că o urgie necruțătoare se abătuse asupra lor și dacă până atunci ar fi luptat până la unul la porunca mai marelui lor, acum, când glasul lui amuțise, se simțeau pierduți. Valvârtej, alergau fără să se mai uite măcar în urmă, înspre meleagurile lor, înspre bălțile și pâraiele lor, înspre hoardele din care li se înfiripase vitejia și unde cândva aveau s-o regăsească.

V BĂRBAȚI CARE SE STING

Treizeci de bărbați și zece femei zăceau pe pământ. Cea mai mare parte erau încă în viață. Sângele curgea în valuri, se vedeau peste tot oase frânte, țeste sfărâmate, pânțecce spintecate din care atârnavă măruntaiele. Câțiva răniți aveau să moară până-n seară; alții puteau s-o mai ducă și câteva zile, unii din ei s-ar fi putut vindeca. Dar Piticii-Roșii erau osândiți să îndure legea crudă a oamenilor. Însuși Naoh, care în atâtea rânduri se abătuse de la cruzime, văzu că era întemeiată față de vrăjmași atât de înverșunați.

Îi lăsa așadar pe tovarășii lui, ca și pe Oamenii-fără-Umeri să le străpungă inima și să le crape sau să le taie capul. Măcelul se săvârși cât ai clipi. Nam și Gaw, grăbiți să termine, iar ceilalți după datini din moși-strămoși, fără să se socotească cruzi.

După aceea se lăsa un fel de toropeală, însoțită de o liniște adâncă. Oamenii-fără-Umeri își oblojeau răniții. Făceau aceasta cu grijă și pricepere, mai bine decât ulhamrii. Naoh își dădea seama că știa mai multe lucruri decât cei din tribul său, dar erau mai plăpânzi. Aveau gesturi mai mlădii, mai șovăielnice, se uneau doi-trei pentru ca să ridice un rănit. Uneori, cuprinși de un fel de toropeală ciudată, rămâneau cu ochii în gol și cu brațele întinse ca niște crengi moarte.

Femeile păreau să fie mai sprintene. Păreau și mai îndemânate și aveau mai multe îndeletniciri. Ba chiar într-un rând Naoh văzu că una din ele dădea porunci tribului. Și totuși, aveau aceiași ochi mohorâți, aceeași față tristă ca și masculii lor, un păr sărac, care creștea în smocuri și o piele solzoasă și aspră. Lui Naoh îi venise în minte pletele bogate ale femeilor din ținutul lui, podoaba de liane care scânteiau pe capul Gammlei...

Câteva femei veniră cu doi bărbați să cerceteze rănille ulhamrilor. Gesturile lor erau liniștite și blânde. Curățau sângele cu frunze aromate și înveleau rănille cu ierburi stoarse pe care le legau cu fire de răchită.

Îngrijirea aceasta a răniților făcu adevărata legătură dintre ei. Naoh judecă atunci că Oamenii-fără-Umeri aveau mai multă blândețe și decât frații lui, și decât Mâncătorii-de-Oameni ori Piticii-Roșii. Și nu se înșela, cum nu se înșela nici când îi socotea plăpânzi.

Străbunii lor săpaseră în piatră și în lemn înaintea celorlalți oameni. Mii de ani wahii stăpâniseră șesuri și mulțimea de păduri. Și ei erau mai mari peste ele. Armele lor intrau adânc în carne, cunoștea tainele Focului și în lupta cu triburile rătăcitoare sau cu familii singuratice, ei erau biruitorii. În vremile acelea erau vâjnoși, mușchii le erau tari și neobosiți. Între ei vorbeau o limbă mai clară decât a celorlalți și urmașii lor se înmulțeau pe atunci cu mult mai mult. Și, deodată, fără ca niciun cataclism să se fi petrecut pe lume, neamul lor s-a risipit. Și nici măcar nu și-au dat seama de decăderea lor.

Împrejurările care le înlesniseră dezvoltarea le erau acum potrivnice. Trupurile le deveneau tot mai înguste și vâlguite, limba ce o vorbeau încetă să se mai îmbogățească, apoi sărăci, mintea își pierdea din agerime; armele le erau mai neîndemânatic făcute și nu le mai mânuiau cu atâta putere și pricepere. Dar cel mai neîndoios semn al pieirii lor era încetinirea tot mai pronunțată a gândului și a gesturilor. Oboseau degrabă, mâncau puțin și dormeau mult. Iarna se întâmpla să cadă într-o amorteală ca a urșilor. Cu fiecare generație puterea de procreare era tot mai slabă. Femeile făceau cu greu unul sau doi copii pe care-i creșteau cu trudă. Mare parte din femei erau sterpe. Cu toate astea, ele aveau mai multă vitalitate decât bărbații, rezistau mai bine la munci grele și

mușchii le erau încă tari. Ajunseră cu vremea să îndeplinească aceleași activități ca ale bărbaților: vânau, pescuiau, își ciopleau arme și unelte, luptau pentru familie și pentru trib. Aproape că nu mai exista deosebire de sex între ei.

Și tot neamul se văzu împins tot mai mult spre miazăzi și apus de către alte triburi mai puternice, mai active, mai prolifiche.

Piticii-Roșii nimiciseră hoarde întregi din neamul lor. Mâncătorii-de-Oameni îi măcelăriseră adesea. Vagabondau în neștire, ducând cu ei ce le mai rămânea din deprinderile mai alese decât ale vrăjmașilor și o inteligență mai răsărită. Le priau pământurile cu aluviuni, unde turba își face zăcăminte, ținuturile de mlaștini, printre lacuri întinse sau prin galerii subterane.

Prin nemărginitele peșteri săpate de ape și legate între ele de văgăuni întortocheate știau să se descurce și să-și găsească ieșiri. Prea bine nu-și dădeau seama că sunt sortiți pieirii, se știau doar dintotdeauna înceți din fire, plăpânzi, obosind repede și luând căi piezișe ca să ocolească lupta. Se cuibăreau sub pământ cu o îndemânare ce-ar fi amăgit și mirosul câinilor sau al lupilor, cu atât mai mult simțul greoi al omului. Nicio altă vietate nu-și pierdea mai repede urma.

Ființele acestea sfioase într-o anumită privință se arătau nesocotite până la neînfricare: puneau totul în joc când era vorba să scape pe unul din ai lor, prins, împresurat sau căzut într-o cursă. Spiritul acesta de frăție care odinioară le sporise atât de mult puterea, îi împingea acum la cele mai mari primejdii. Aceasta era cauza care-i silise să sară în ajutorul omului luat de Naoh. Cum Piticii-Roșii stăteau la pândă și fuseseră nevoiți să străbată pământuri uscate, wahii s-au lăsat să fie văzuți și chiar atacați.

Dacă Naoh nu le-ar fi sărit în ajutor, ar fi pierit cu toții în luptă. În același timp, însă, prezența lor i-a salvat pe cei trei ulhamri.

Între timp, fiul Leopardului, după ce-i legară rănilor, se întoarse înspre creasta de granit să-și ia cuștile. Le găsi neatinse; focșoarele mai ardeau încă mocnit. Văzându-le, izbânda îi păru mai deplină și mai dragă. Nu pentru că s-ar fi temut că va duce lipsă de Foc, căci Oamenii-fără-Umeri i-ar fi dat cu siguranță, dar era stăpânit de o credință lăuntrică: ținea la flăcările acestea ale izbânzii. I se părea că l-ar pândi primejdii dacă toate focurile s-ar stinge. Le aduse astfel triumfător la wahi.

Aceștia le priviră curioși, iar femeia care călăuzea tribul clătină din cap. Mai marele lor îi arătă, prin gesturi, că oamenii lor au văzut stingându-li-se Focul, dar că au știut să-l recucerească. Cum însă unul dintre cei trei nu păru să-l înțeleagă, Naoh se întrebă dacă wahii nu fac cumva parte dintre triburile decăzute care nu știu să se încălzească în zilele friguroase și să alunge noaptea, ori să-și frigă hrana. Bătrânul Gun spunea că ar exista și asemenea triburi, mai prejos decât lupii, care-l depășesc pe om prin agerimea auzului și a mirosului.

Cuprins de milă, Naoh era gata să-i arate și lui în ce fel întetește flacăra, când zări printre sălcii o femeie care lovea două pietre între ele. Scânteii săriră una după alta, apoi o scânteiuță roșie alergă de-a lungul unui firicel de iarbă lung și foarte uscat. Alte firicele făcură flacăra pe care femeia o întreținea suflând ușor deasupra-i și Focul începu să mistuie frunza și rămurelele. Fiul Leopardului rămase înmărmurit. Își zise cu uimire: „Oamenii-fără-Umeri ascund Focul în pietre!” Apropiindu-se de femeie, încercă să se uite mai de aproape. Ea făcu o mișcare ca și cum s-ar fi ferit, apoi, amintindu-și că omul acesta îi salvase, îi întinse pietrele. El le cercetă, cu sete, și nevăzând nicio crăpătură în ele, se minună și mai mult. Atunci le pipăi: erau reci. Se întrebă cu neliniște: „Cum a putut Focul să intre în pietrele astea? Și cum de nu

le-a încălzit?” Îi înapoie aşadar pietrele, cu aceea teamă şi neîncredere pe care taina i-o inspiră omului.

VI PRIN ȚINUTURI DE APE

Wahii și ulhamrii străbăteau acum ținutul de ape. Erau întinderi nemărginite de ape stătătoare, năpădite de alge, de nuferi, de stânjenei, de mătasea-broaștei și lintiță, de trestii și papură, alcătuind nenumărate zăcăminte de turbă; se înșiruiău apoi în lacuri, formau o rețea întretăiată de lespezi de piatră, de nisipuri ori de argilă. Țâșneau din pământ, vuiau în jos pe povârniș de dealuri, ori înghițite de vreun hău, piereau prin lungi galerii subterane.

Wahii știau acum că Naoh voia să apuce pe drumul de miazănoapte și apus. Îi scurtară calea călăuzindu-i până-i trecură de ținuturile de mlaștini. Găseau o mulțime de căi; aci descopereau câte o trecere furișă pe care nicio ființă omenească n-ar fi bănuț-o, aci înjghebău o plută ori aruncau un trunchi de copac peste o prăpastie, ori uneau două țărmuri prin liane. Înotău cu iscusință, deși încet, ferindu-se de a le ieși în cale anume ierburi de care aveau o teamă superstițioasă. Păreau nesiguri de orice mișcare; ai fi zis că umblă jumătate adormiți, luptând să se trezească din vis, și totuși tot ceea ce făceau, făceau cu temei.

Merinde găseau din belșug. Wahii cunoșteau o mulțime de rădăcini gustoase. Și grozav se pricepeau să prindă pește. Știau să-i străpungă cu harponul, să-i apuce cu mâna sau să-i încurce printre ierburi mlădii, să-i atragă noaptea cu torța, să-i îndrumeze înspre bancuri sau prin adâncituri de țărm. Seara, când focul se învolbura pe câte un creștet de stâncă, pe un ostrov ori pe un țărm, o tihnă dulce părea că le intră în suflet, stând împreună, strâns uniți, de parcă ființa lor pieritoare s-ar fi îmbăiat într-un fluid înviorător al rasei. Ulhamrii, dimpotrivă, stăteau depărtați, mai ales Naoh, căruia îi plăcea adesea să fie singur.

Uneori, wahii îngânau un fel de cântec monoton, unul și același mereu, părând că ține de datini străvechi, din timpuri de mult uitate, din stră-străbuni. Fiul Leopardului nu se simțea nicicum atras să-l asculte. Nu era în apele lui, îi era aproape silă. În schimb, îi stârneau curiozitatea: voia să-i vadă în ce fel vânau, cum pescuiau, cum se orientau, cum lucrau și mai ales felul cum mânuiau praștia aceea a lor și cum scoteau foc din pietre.

Misterul praștiei îl pătrunse repede. Și cum noii prieteni țineau tot mai mult la el, nu-i ascunseră nimic. Învăță să mânuiască toate armele și uneltele lor, învăță cum să le dreagă, iar când pierdeau din ele, văzu cum făceau altele. De altfel, femeia-șef îi dădu una de care se folosi cu tot atâta îndemânare, dar cu mai multă putere decât Oamenii-fără-Umeri.

Mai rămase un timp cu ei, să pătrundă mai bine taina Focului, încă se temea de el. Se uita de departe cum țâșneau scânteile. Întrebările pe care și le punea atunci rămâneau tot fără răspuns, tulburi și încurcate. Totuși, de fiecare dată se lămură tot mai mult, apoi graiul vorbit și cel al gesturilor îi veniră și ele în ajutor, căci începu să-i înțeleagă mai bine pe wahi. Învățase ce însemnau cele zece-douăsprezece cuvinte și vreo treizeci de semne specifice neamului lor. Crezu mai întâi nu că wahii ar închide Focul în pietre, ci că în chip firesc Focul ar fi fost închis acolo, și că țâșnea din ele când le loveai și se aruncă pe firele de iarbă uscate. Cum la început era foarte plăpând, nu se încingea dintr-o dată. Naoh se mai liniști când văzu că scânteile le trăgeau din pietre pe care le găseau pe pământ. De cum înțelese că taina era mai mult în pietre decât în puterea wahilor, toată neîncrederea se risipi. Mai află și că era nevoie de două pietre diferite: silex și marcasit și făcând el însuși să sară scânteii, încercă să aprindă un foc. Puterea și îndemânarea îi veniră în ajutor: scânteii

săreau multe, dar slabe, încât nu reușea să aprindă nici cea mai firavă frunză.

Într-o zi, hoarda poposi înainte de căderea serii la marginea unei bălți cu ape verzi, pe un pământ nisipos și pe o vreme de arșiță cumplită. În înaltul cerului zburau un cârd de cocori, lișițe se fugăreau printre trestii. În depărtare răgea un leu. Wahii aprinseră două focuri mari. Naoh își adunase rămurele subțiri și foarte uscate și acum lovea cu sete două pietre una de alta, fără spor însă. Își zise că wahii îi ascundeau ceva. Era gata să se lase păgubaș când mai lovi de câteva ori cu atâta putere, încât una din pietre se fărâmă. Își umflă pieptul și brațele i se încordară: o flăcăruie prindea rămurica firavă. Atunci, suflând cu grijă, flăcăruia crescă și mistui rămurica subțire, întinzându-se la alte ierburi...

Nemișcat și gâfâind, cu ochii scânteind, simți o bucurie mai sălbatică decât atunci când răpuse tigroaica, când răpise Focul de la kzami, sau când făcuse legământ cu mai marele mamuților și doborâse pe căpetenia Piticilor-Roșii. Căci simți coborând în el o forță ce putea stăpâni toate lucrurile înconjurătoare, forță pe care niciunul dintre strămoșii lui nu o avusese, simți că nimeni de acum înainte nu va mai putea stinge Focul oamenilor din tribul său.

VII OAMENII-CU-PĂR-ALBĂSTRUI

Mergeau tot mai devale; străbătură țărmuri în care toamna era tot atât de călduță ca și vara. Se zări apoi o pădure întunecată și adâncă. Pereți de liane înalte, de măraciniș și de tufe o mărgineau. Wahii își croiau drum cu pumnalele lor din cremene și agată. Femeia care-i conducea îi dădu de știre lui Naoh că wahii nu-i vor mai însoți pe ulhamri de îndată ce-or ieși din pădure, căci dincolo de ea nu mai cunoșteau locurile. Știau doar că urma un șes întins, apoi un munte străbătut de o trecătoare largă. Femeia credea că nici în șes, nici pe munte nu se aflau oameni, doar în pădure erau câteva hoarde. Îi descrie ca având piepturi și brațe vânjoase, lăsă să înțeleagă că nu aprindeau foc, că nu știau să vorbească, că nu făceau războaie și nici vânători. Erau groaznici la mânia dacă îi atacai, ori le stăteau în cale, sau dacă se încăierau între ei.

După o dimineață întreagă de mers trudit, pădurea păru mai puțin înfricoșătoare. Ghimpii și măracinii tufișurilor se mai răriră. Poteci bătute de animale se iviră printre copaci milenari, întunecimea verzuie se luminează; mulțimile de păsări umpleau ținutul acesta de copaci, se simțea cum în preajmă se ațineau fiarele sălbatice, târătoarele, insectele; pulsa un freamăt neîncetat, o luptă intensă, înceată, ascunsă, în care carnea plantelor și a viețuitoarelor pieria și se refăcea fără încetare.

Într-o zi, căpetenia Oamenilor-fără-Umeri privi lăstărișul pădurii cu îngrijorare. Printre frunzele unui smochin se ivise un trup siniliu. Naoh văzu că era un om. Amintindu-și de Piticii-Roșii, simți un tremur de mânie și de teamă. Trupul dispăru. Se lăsă o tăcere adâncă. Preveniți, wahii se opriră din mers și se strânsură la un loc. Atunci cel mai în

vârstă dintre ei le vorbi spunându-le că Oamenii-cu-păr-albăstrui erau de o putere înspăimântătoare și cumpliți la mânie. Se gândea că singurul lucru înțelept ar fi să schimbe drumul și să ocolească tabăra lor. Le mai spuse că acelui trib nu-i plăceau nici zgomotul, nici mișcările.

— ... Străbunii noștri – încheie el – au trăit în pace în preajma lor. Le lăsau totdeauna drumul liber în păduri. Iar Oamenii-cu-păr-albăstrui, la rândul lor, le lăsau drum liber wahilor, și la șes, și la baltă.

Femeia-căpetenie fu de aceeași părere și ridică în sus toiagul cu care îi cârmuia. Întreaga hoardă o luă pe alt drum, pierzându-se sub un codru de sicomori și ajungând într-un târziu într-o poiană largă, născută în urma unui trăsnet. Încă se mai zăreau, prefăcute în cenușă, urme de ramuri și trunchiuri de copaci.

Wahii și ulhamrii nici nu apucaseră să intre în poiană, când Naoh zări alt trup siniliu, la fel cu cel pe care-l zărise printre frunzele smochinului. Alți doi oameni sinilii se iviră de îndată în umbra mohorâtă. Crengile foșniră și dintre ele răsări o namilă de om puternic și cu mișcări mlădii. Nu își dădea seama dacă venise pe patru picioare, ca animalele cu blană, sau ca târătoarele, ori pe două picioare, ca păsările ori ca oamenii. Părea că stă pe vine, cu membrele din spate pe jumătate lungite pe sol, iar cu cele din față drepte și sprijinite de o rădăcină groasă. Fața îi era enormă, cu fălci ca de hienă, cu ochii rotunzi, ageri și plini de foc, cu craniul lung și teșit, cu trunchiul vânjos ca al unui leu, dar mai lat, și toate patru membrele se terminau cu câte o mână. Părul, de culoare închisă cu reflexe roșcate-albastrii, îi acoperea tot trupul. Naoh îl cunoscuse că e om după piept și umeri, căci cu cele patru mâini ale lui părea mai degrabă o arătare ciudată, iar capul era ca de bivol, ori de urs, ori de câine. După ce-și roti privirile în toate

părțile, bănuitor și mânios, Omul-cu-păr-albăstrui se ridică în picioare și scoase un mormăit adânc.

La chemarea lui, năvăliră valvârtej făpturi asemănătoare lui: trei masculi, vreo douăsprezece femele, câțiva micuți ascunși până la brâu printre rădăcini și ierburi. Unul din masculi era o namilă: cu brațele lui aspre ca scoarța de platani și cu pieptul de două ori mai lat decât al lui Naoh, putea să răstoarne un bizon și să sugrume un tigru. Nu purta nicio armă, și printre tovarășii lui erau doi-trei care, cu crengi încă înfrunzite, scormoneau pământul.

Urișul înainta înspre wahi și ulhamri, în vreme ce toți ceilalți mormăiau laolaltă. Se loveau peste piept și le vedeai mulțimea de dinți albi lucind între buzele groase care tremurau.

La un semn al femeii-călăuză, wahii bătură în retragere, calm, fără grabă. Așa cum apucaseră din străbuni, se țineau să nu facă nicio mișcare și să nu spună niciun cuvânt. Naoh făcu întocmai ca ei, încrezător în experiența lor. Dar Nam și Gaw, care o luaseră mult înaintea hoardelor, rămaseră o clipă locului, în cumpănă. Când se hotărâră să facă și ei ca Naoh, calea le era tăiată: Oamenii-cu-păr-albăstrui închiseseră poiana. Atunci Gaw apucă pe marginea pădurii, în timp ce Nam încerca să se strecoare pe o fâșie rămasă liberă. Se furișă tiptil și atât de sprinten, că fu cât pe-acî să reușească. Dar, dintr-o săritură, o femeie i se propti în față; el o luă pieziș. Doi masculi îi aținură calea. Vrând să-i ocolească, se împiedică. Două brațe păroase îl prinseră pe Nam ca într-un clește, și iată-l în mâinile uriașului.

Nici nu apucase să ridice vreo armă. Strânsoarea aceea învrăjbită îi paralizase umerii. Se simțea mai firav decât o antilopă sub povara unui tigru.

Dându-și seama cât de departe era de Naoh, rămase țeapăn, cu mușchii încremeniți și ochii încețoșați. Siguranța că va muri îi paraliza orice mișcare.

Naoh se răzvrăti la gândul că tovarășul său va fi răpus. Făcu un pas înainte, ținând în mâini o săgeată și o ghioagă, când femeia-călăuză îl opri:

— Nu lovi — îi zise ea, și-i dete să înțeleagă că dacă lovește, Nam e pierdut.

Tremurând, sta gata să-și răpună adversarul și, îngrozit de soarta ce-l aștepta pe Nam, scoase un oftat răgușit și așteptă. Omul-cu-păr-albăstrui îl ridicase în sus pe nomad și, scrâșnind din dinți, era gata să-i facă vânt și să-l strivească de un trunchi de copac... Dar deodată se opri, uitându-se la trupul nemișcat al lui Nam, apoi la fața sa. Nevăzând nicio împotrivire, fălcile acelea firoase se descleștară, un fel de duioșie se citi în ochii aceia sălbatici și îi dete lui Nam drumul jos.

Dacă flăcăul ar fi făcut un singur gest de apărare ori chiar de spaimă, brațul acela sălbatic l-ar fi apucat din nou. Nam presimți aceasta și nici nu clinti.

Hoarda întreagă, masculi, femele și copii, se strânse în jurul său. Toți își dădeau seama că Nam aducea oarecum cu ei. Pentru Piticii-Roșii sau pentru ulhamri ar fi fost un motiv mai mult ca să-l ucidă. Dar fapăturile astea erau cu totul primitive; ei nu aveau de ce să se războiască: nu mâncau carne și nu trăiau după datini. Din instinct urau fiarele care le răpeau copiii sau care le sfâșiau răniții. Uneori, masculii se dușmăneau între ei, dar niciodată nu omorau vietățile care se hrăneau cu ierburi.

Acum stăteau nedumeriți și se întrebau ce să facă cu nomadul acesta. Nemișcarea lui îi liniștise pe toți și-l îmblânzise pe conducătorul lor, masculul cel vânjos. Căci lui îi erau supuși toți ceilalți masculi, de mulți ani, el îi îndruma prin păduri, el cumpănea ce drum să apuce, unde să poposească și cum să se ferească de fiarele de pradă.

Dacă nu-l atacaseră de la bun început, acum nu mai avea rost să o facă. Gândul de a lupta cu el le

pieri din minte și astfel viața lui Nam fu salvată.

N-ar fi fost în primejdie decât dacă ar fi făcut vreun gest de atac sau de apărare. Dar așa, ar fi putut să meargă alături de ei, ori chiar să trăiască printre dânșii.

După cum simțise clipa în care i se hotărâse pieirea, tot așa simți Nam că primejdia trecuse. Se îndreptă încet din șale și așteptă. Un timp se mai uitară la el, dar teama le pierise. Apoi, când o femeie, dornică să mănânce un lăstar fraged, se aplecă să culeagă, un mascul începu și el să scoată din pământ rădăcini. Apoi cu toții se supuseră acelui îndemn venit din adâncul firii: nevoia de hrană. Și cum toți își trăgeau puterea numai din plante și le alegeau cu mai multă grijă decât elafii sau zimbrii, treaba aceasta le luă mai mult timp, cerând multă migală.

Nam era așadar liber. Îl ajunse din urmă pe Naoh, care intrase în poiană și amândoi se uitau după Oamenii-cu-păr-albăstrui care ba se iveau, ba dispăreau. Nam, gătit încă de spaima prin care trecuse, i-ar fi vrut morți. Naoh, însă, nu-i ura pe oamenii aceștia ciudați. Se minuna de puterea lor ca de urs și se gândea că dacă oamenii aceștia și-ar pune mintea, i-ar nimici și pe wahi, și pe Piticii-Roșii, și pe Mâncătorii-de-Oameni, și pe ulhamri.

VIII

URSUL URIAȘ ESTE ÎN TRECĂTOARE

Trecuse un timp de când Naoh se despărțise de wahi și străbătuse pădurea Oamenilor-cu-păr-albăstrui. Printr-o trecere îngustă între munți ajunsese pe podișuri. Toamna se simțea mai rece acolo, nori după nori se învâlmășeau în șiruri nesfârșite, vântul vuia zile de-a rândul, iarba și frunzișul erau sfrijite pe pământul sărac și frigul nimicea gângăniile de tot felul, de pe sub scoarțele copacilor, dintre lăstarii clătinați de vânt și de pe rădăcinile prăpădite. Poamele putrezeau printre crăpăturile din stânci și din lut. Prin câte un luminiș dintre nori, stelele păreau că îngheață întunecimile.

Noaptea, lupii urlau într-una, câinii chelălăiau neobosiți; auzeai geamătul de agonie al vreunui elaf, al unei antilope ori cal, mieunatul tigrlui ori răcnetul leului, și ulhamrii întrezăreau umbre fugare sau ochi fosforescenți ivindu-se prin cercul de umbră din preajma Focului. Viața era din ce în ce mai grea. O dată cu venirea iernii, plantele mai carnoase erau tot mai greu de găsit. Ierbivorele înfometate o rodeau lacome, scotoceau rădăcinile, smulgeau lăstare și descojeau copacii. Vietățile care se hrăneau cu fructe dădeau iama prin rămuriș, rozătoarele își căptușeau vizuinile, iar carnivorele, veșnic la pândă prin pășuni, se îngrămădeau la adăpătoare, cercetând cu privirea umbra dâmburilor, ori tupilându-se prin văgăunile din stânci.

În afară de vietățile care dorm toată iarna sau care-și adună din vreme grăunțe și hrană și le cară în adăpostul lor, celelalte munceau din greu, nevoile erau tot mai mari, iar posibilitățile tot mai scăzute.

Naoh, Nam și Gaw n-au prea suferit de foame.

Atâtea și atâtea întâmplări îndurate pe drum le ascuțiseră simțurile, îi făcuseră mai îndemânatici, mai prevăzători. Știau acum să ghicească de la distanță și prada, și pe dușman. Simțeau când va fi vânt, ploaie sau revărsări de ape. Nu făceau o mișcare care să nu ducă de-a dreptul la țintă și să nu le cruțe puterile. Dintr-o privire, își dădeau seama pe unde ar fi mai bine să se retragă, ce adăpost le-ar fi sigur, ce loc de luptă ar fi mai potrivit. Se orientau cu siguranța păsărilor călătoare.

Cu toate piedicile ivite în cale, cum erau acum munții, bălțile, mlaștinile, pădurile ori inundațiile care schimbau mereu înfățișarea locurilor, se apropiau pe zi ce trecea de ținutul ulhamrilor. Acum, în mai puțin de două săptămâni, trăgeau nădejde să fie lângă ai lor. Într-o bună zi ajunseră într-un ținut de dealuri înalte. Pe un cer jos și apropiat, de culoarea șofranului, norii se învolburau de-a valma pe tot cuprinsul zării, roșcați, pământii, ca frunzele veștede, cu imense hăuri albe care-și dezveleau adâncurile, părând că-i fac un culcuș pământului.

Dintre atâtea drumuri, Naoh alesese o trecătoare lungă și îngustă, de care își amintea că o străbătuse la vârsta lui Gaw, la o întrecere de vânătoare. Când săpată în stânci calcaroase, când deschizându-se spre vreo râpă, aceasta sfârșea printr-o cărare îngustă, cu un povârniș repede pe care adesea trebuia să te cațeri ocolind bolovani prăbușiți.

Nomazii străbătură cu bine mai mult de două treimi din drum. Către amiază poposiră să mănânce ceva. Se aflau într-un semicerc de stânci, la o răspântie de peșteri și de roci prăvălite. Se auzea ropotul zgomotos al unui puhoi de ape subterane, apoi rostogolirea lui într-o prăpastie. Două nișe întunecoase se deschideau în stânca ce purta încă urmele altor cataclisme mai vechi decât toate generațiile de vietăți de pe pământ.

După ce-și astâmpără foamea, Naoh se îndreptă către una din peșteri cercetând-o îndelung. Își aduse aminte că Fauhm le arătase luptătorilor lui o ieșire pe unde puteau scurta mult drumul spre câmpie. Dar povârnișul repede, presărat cu bolovani care se mișcau, nu putea fi urcat de mai mulți oameni odată. Cu mult mai lesne le-ar fi fost coborâșul. Naoh se gândi s-o ia pe acolo.

Merse până-n fundul peșterii, găsi drumul spre coridorul de stâncă, și înaintă așa până ce o licărire slabă îi arătă că ieșirea era pe aproape. La întoarcere, însă, se lovi de Nam, care-i spuse:

— Ursul uriaș se află în trecătoare.

Un mormăit înfundat îi tăie vorba; Naoh se repezi la intrarea peșterii, îl zări pe Gaw ascuns pe după pietroaie, stând la pândă, gata de luptă, și-l trecu un fior.

La ieșirea din cercul de piatră se iviră două fiare cumplite la înfățișare. O blană nemaivăzută de deasă, de culoarea scoarței de stejar, îi apăra de frigul iernii, de muchiile de stâncă și de ghimpii plantelor. Una din fiare era mare cât un zimbru, pe picioare mai scurte, dar cu mușchi mai mlădioși, cu fruntea mult arcuită, ca o piatră roasă de licheni, gâtlejul enorm căscat putea cuprinde dintr-o dată un cap de om, îl putea zdrobi între fălci. Era masculul. Femela avea capul teșit, botul mai scurt și mersul mai pieziș. Atât mișcărilor lor cât și forma pieptului aminteau întrucâtva pe Oamenii-cu-păr-albăstrui.

— Da – șopti Naoh – sunt urșii uriași. Nu le e teamă de nicio făptură. Dar nu sunt de temut decât dacă îi întărită cineva sau dacă-i chinuie rău foamea, căci nu sunt carnivori.

Se auzi un mormăit, iar masculul își mișcă fălcile și dădu furios din cap.

— E rănit – observă Nam.

Sângele îi șiroia peste blană. Ulhamrii se temură că fusese rănit de vreun om. Dacă era așa, ursul va căuta să se răzbune. Și dacă apucă să se dea la om,

nu-l mai lasă din gheare; nu era pe lume vietate mai îndârjită. Cu blana lui deasă și pielea lui tare, își râdea și de săgeată, și de secure, și de ghioagă. I-ar fi vărsat măruntaiele unui om numai cu o lovitură de labă, l-ar fi strivit dintr-o strânsoare, l-ar fi măcinat numai cu fălcile.

— Pe unde au venit? întrebă Naoh.

— Printre copacii de colo – răspunse Gaw, arătând în direcția unui pâlț de brazi crescuți din stâncă golașă. Ursul a coborât prin dreapta și ursoaica prin stânga.

Întâmplător, sau poate cu bună știre, urșii izbutiseră să închidă calea către ieșirea dintre munți. Lupta era de neînălțurat. Simțeau aceasta din mormăitul tot mai aspru al masculului, și din mișcările încordate și perfide ale femelei. Și dacă totuși mai stăteau în cumpănă, e că gândirea le era înceată, iar instinctul le recomanda prudență; adulmecau, cu o răsuflare lungă, din adânc, ca să-și dea seama la ce depărtare or fi vrăjmașii ascunși pe după stâncile prăvălite.

Naoh dete câteva porunci, în grabă. Când urșii dădură să se repeadă, ulhamrii se și vârăseră în fundul peșterii. Fiul Leopardului îi puse pe cei mai tineri să intre întâi, apoi toți trei grăbiră cât puteau printre pietroaiele care le tăiau calea la tot pasul. Găsind peștera goală, urșii pierdură câțeva vreme ca să înțeleagă pe unde o luaseră acum oamenii, căci dădeau tot de urme mai vechi ale ulhamrilor. Nesiguri, se opreau din când în când. Oricât nu le-ar fi fost frică de nimeni, erau prevăzători din fire și apoi simțeau o teamă neînțeleasă față de necunoscut. Știau prea bine cât de înșelătoare sunt stânca, peștera și prăpastia. Încă le mai stăruiau în minte atâtea prăbușiri de stânci, atâtea crăpături neașteptate ce se cască în jos, atâtea hăuri întunecate în funduri de prăpastie, și avalanșe, și ape care sparg până și pereții de piatră. În viața lor destul de lungă, nici mamutul, nici leul, nici tigrul nu-i amenințaseră, pe câtă vreme stihiiile nevăzute

ale naturii le răsăreau în cale; le rămăseseră scrise în carne urmele ascuțite ale pietrei. Pieriseră aproape cu totul sub zăpezi, apoi s-au văzut luați și târați de năvala apelor din dezghețul de primăvară și prinși sub pământul prăbușit.

Or, în dimineața zilei acesteia, pentru întâia oară, niște fapte vii îi atacaseră, de sus, de pe un perete de stâncă unde abia șopârlele ori găngăniile s-ar fi putut cățăra. Trei ființe pe două picioare se aflau sus pe culmi. Văzându-i pe urșii uriași, începură să strige și aruncară săgeți. Una din ele îl răni pe mascul. Înebbunită de durere și turbată de mânie, fiara își pierdu cumpătul, instinctul o părăsi, încercă să se suie de-a dreptul pe culme, dar trebui să se întoarcă, urmată de femela lui, și să ia drumul pe ocolite. În drum, smulse săgeata, o mirosi și amintiri îi năvăliră în minte. Nu întâlnise prea des oameni. Înfățișarea lor nu-l mira mai mult decât aceea a lupilor sau a hienelor. Cum se fereau din calea lui, nu le cunoscuse nici viclenia, nici capcanele, și nu se temea de ele. Iată de ce neprevăzutul era cu mult mai tulburător. Îi răsturna ordinea primitivă a lucrurilor, îi scotea în față o primejdie, nebănuită. Și ursul peșterilor băjbăia printre galeriile înguste, pipăind înclinările și adulmecând urmele risipite. Până la urmă obosi. De n-ar fi fost rana, nu i-ar fi rămas despre om decât o amintire ștearsă, cuibărită în vreun colț de creier și care nu s-ar fi trezit decât întărită de anume împrejurări.

Dar zvâcniturile de durere îi aduceau din nou aminte, de fiecare dată, pe cei trei oameni, în picioare, pe coama muntelui, și săgeata lor ascuțită. Atunci mormăia, lingându-și rana, apoi chiar suferința însăși încetă să-i mai amintească ceva. Ursul uriaș nu se mai gândi decât la truda cu care-și găsea hrana, când simți din nou în nări mirosul de om. Îi colcăi mânia în piept. O înștiință pe femelă care adulmecase prin alte locuri, căci era greu să găsească, mai ales în timp de iarnă, hrana

necesară într-un singur loc. Și, după ce se asigurară de poziția și de depărtarea vrăjmașilor, grăbiră atacul.

Prin crăpătura întunecoasă dintre stânci, Naoh nu-și dădea seama mai întâi dacă mai erau acolo și alte vietăți în afară de tovarășii lui. Apoi desluși pasul greoi al fiarelor, răsuflarea lor puternică și pripită; urșii înaintau cu pași mai repezi decât ai oamenilor. Superioritatea lor era că se echilibrău mai bine pe cele patru labe care se înfingeau în solul întunecos și descopereau mai ușor urma cu mirosul lor ascuțit...

La fiecare pas, unul din ulhamri se împiedica de câte o piatră, băjbâia prin câte o văgăună, se lovea de câte un stei de piatră, căci trebuia să-și ducă și armele, și cuștile cu foc de care Naoh nu putea să se despartă. Cum flăcările pâlpâiau, mărunte în fundul cuștilor ele nu puteau să le lumineze calea; slaba licărire roșiatică pălea către înălțime și abia dacă întrezăreau colțurile pereților de stâncă. În schimb, se puteau vedea umbre fugare.

— Repede! Mai repede! strigă șeful.

Nam și Gaw nu puteau însă fugi printre pietre. Și fiarele uriașe se apropiau. Cu fiecare pas li se auzea tot mai tare răsuflarea. Cum furia lor creștea pe măsură ce-și simțeau dușmanul mai aproape, când unul, când altul scotea câte un mormăit. Iar mârâitul lor puternic stârnea ecouri printre stânci. Numai după asta își dădea Naoh seama cât de enorme erau fiarele, de oribila lor încleștare, de fălcile acelea în stare să zdrobească pietre... În curând, urșii ajunseră doar la câțiva pași. Duduia pământul sub pașii lor și o masă uriașă avea să le strivească coastele.

Naoh încercă să țină piept morții, aplecând brusc cușca cu foc și îndreptându-i licărirea înspre namila în mișcare. Ursul se opri locului. Orice fapt neașteptat îi trezea luarea aminte. Privi flăcăruia și, străbătut de un fior, își chemă femela, apoi, înfuriat se aruncă asupra omului. Dar Naoh se dăduse mult

înapoi și aruncă în el, cu toată puterea, cușca de foc. Atins la nară și cu o pleoapă arsă, ursul scoase un răcnet de durere și, în timp ce-și pipăia rana, Naoh câștigă distanță.

O boare de lumină cenușie pătrundea în galerie. Ulhamrii găsiră în sfârșit lumina zilei: nu se mai împleticeau, alergau acum în plin... Dar cu cât fugeau mai repede, cu atât goneau sălbăticiunile mai iute după ei. Și, în vreme ce lumina creștea, fiul Leopardului se gândea că afară, în câmp deschis, primejdia era și mai mare.

Din nou ursul uriaș se apropiase. Pleoapa arsă îl făcea să turbeze. Nu se mai temea de nimic. Cu capul sângerând, nimic nu-i mai putea stăvili furia. Naoh simțea asta din răsuflarea tot mai zbuciumată și din mormăielile tot mai scurte și mai răgușite.

Era gata să se întoarcă și să lupte, când se auzi strigat de Nam. Naoh văzu atunci un stei înalt de piatră care îngusta mult trecerea. Nam trecuse de el, Gaw tocmai se strecura prin locul îngust. Ursul mormăia la trei pași de el, când Naoh se strecură și el prin strâmtoare. Îneebunită de turbare, fiara se lovi de steiul de piatră, dar numai botul enorm trecea prin deschizătură. Îl căscă; se vedeau măselele ca niște pietre de moară și dinții ca un ferăstrău; chelălăia de mânie cu un zgomot asurzitor. Dar lui Naoh nu-i mai era frică, se vedea ajuns la un adăpost de neînvins: piatra, mai puternică decât o sută de mamuți, mai trainică decât viața a mii de generații, îl ținutise pe urs mai sigur chiar decât moartea.

Ulhamrul rânji:

— Naoh este acum mai puternic decât ursul uriaș, căci are o ghioagă, o secure și săgeți. Poate lovi ursul, și ursul nu e în stare să-i întoarcă niciuna din lovituri.

Își ridicase ghioaga. Fiara întâlni din nou capcanele stâncilor împotriva cărora luptase încă de când era pui. Își trase capul înainte ca omul să-l lovească, și se dete la o parte din dreptul

intrândului de piatră. Furia nu-i trecuse, o simțea săltându-i coastele, îi zvâcnea cu putere în tâmpile și-l împingea la violență. Se stăpâni totuși, căci îl mâna un îndemn tainic, care-i amintea anume întâmplări. În dimineața aceea, în două rânduri și-a dat seama că omul e în stare să-l facă să sufere în fel și chip. Începea să se împace cu soarta, cuprins de tristețe. Învățase repede să socotească făptura pe două picioare printre ființele cele mai primejdioase. Avea să-i poarte de acum încolo o ură inversunată, îl va urmări și-l va nimici. Dar nu numai că-l va urmări instinctiv, cu toată forța sa, ci îl va pândi, îl va hărțui, îl va lua prin surprindere.

Ursoaica mormăia, mai puțin stârnită de întâmplarea aceasta, căci nu fusese rănită și nu se ivise așadar prilejul să devină mai înțeleaptă.

Cum mormăitul ursului o îndemna să stea deoparte, ea se opri, crezând că e vreo altă capcană a stâncilor... Nu-și putea închipui nicicum că niște biete ființe plăpânde, ca acelea ascunse pe după peretele de stâncă, pot reprezenta o asemenea primejdie.

IX STÂNCA

Un timp, Naoh simți nevoia să se răzbune pe fiare... încă îi mai clocotea mânia în sânge. Ochiul lui scotocea desigurile întunecoase, iar mâna ținea gata o săgeată ascuțită. Dar, cum și ursul uriaș și ursoaica se fereau din calea lui, se liniști și, văzând cum mijește de ziuă, socoti că e timpul să pornească spre șes. Dezamăgit, o luă spre Soare-răsare. Între timp, se luminase de-a binelea. Valea se lărgi și, în fața norilor grei de toamnă care se învolburau spre zarea îndepărtată, în fața povârnișului abrupt și stâncos, plin de bolovani, și a șesului nemărginit, cei trei tineri scoaseră un strigăt de bucurie.

Căci știau bine tot întinsul acesta. Pădurile astea le străbătuseră din fragedă copilărie, ca și savanele, și dealurile, și bălțile. De câte ori n-au înnoptat pe malul râului acestuia sau la poalele stâncilor! Încă două zile de mers și aveau să ajungă la Mlăștiniș; după atâta drum, după atâtea lupte și hăituială, iată-i la locul de baștină, unde din moși-strămoși s-au pomenit.

Nam hohoti de răs ca un copil. Gaw întinse brațele într-un tumultuos avânt de bucurie, iar Naoh, nemișcat, năpădit de un stol de amintiri, părea că nu se mai poate stăpâni.

— O să ne revedem Hoarda!

Toți trei se și vedeau în locurile dragi, ce păreau că răsar din frunzișul ruginiu al toamnei, din apele ce oglindeau fața veșnic schimbătoare a norilor. Ciudat cum fiecă priveliște de aici era atât de deosebită de priveliștile depărtatelor ținuturi din miazăzi. Nu-și mai aminteau acum decât de zilele fericite. Nam și Gaw, care în atâtea rânduri fuseseră bruftuiți de cei mai în vârstă și luați în pumni de neîndurătorul Fauhm – se simțeau de pe acum sub aripa ocrotitoare a Hoardei. Priveau cu

mândrie flăcările pe care cu atât amar de lupte, de trudă și de suferință le păstrasera vii. Naoh era mahnit că trebuise să-și sacrifice cușca; o teamă superstițioasă îi stăruia în minte. Dar nu aducea el oare pietrele care aveau în ele focul și nu știa el cum să-l facă să țâșnească în afară? Oricum, însă, ar fi fost bucuros să păstreze și el, ca și tovarășii lui, o părticică din viața aceea scânteietoare pe care o cucerise de la kzami...

Coborâșul fu anevoios. Venise toamna, stâncile se prăvăleau mai des, crăpăturile scoarței erau mai adânci. Își croiră drum cu securea și cu sulita. Când ajunseră în câmp deschis, scăpară de orice piedică. Nu mai aveau de mers decât pe drum neted și cunoscut. Plini de nădejde, nu se mai gândeau că atâtea împrejurări neprevăzute îi mai pot aștepta pe ei, bieți muritori.

Merseră așadar până-n înserat: Naoh căuta cotul unui râu unde aveau să-și facă tabăra. Ziua pieri mohorâtă în adâncimile norilor.

O dără roșie de lumină mai stăruia, sinistru și posomorâtă, în timp ce lupii urlau și câinii chelălăiau îndelung: porneau pe furiș, în haite, prin tufișuri, până la marginea pădurii. Erau mulți la număr și se vede că vreo turmă de ierbivore în goană îi fugărise de pe plaiurile învecinate și se aciuseră aci, în ținutul acesta cu belșug de pradă. Se pare însă că devoraseră tot, căci după larma ce-o făceau, simțeați că sunt înfometați, iar după mișcări, că sunt gata să se dea la om. Știind cât erau de primejdioase în număr mare, Naoh grăbi pasul cât putu. Până la urmă, fiarele se împărțiseră în două haite: în dreapta erau câinii; în stânga, lupii. Cum urmau același drum, se opreau când și când și se încăierau. Lupii erau mai mari, cu cefe groase și musculoase, dar câinii erau mai mulți.

Pe măsură ce întunericul înghițea și urma de amurg ce mai rămăsese, ochii jivinelor luceau tot mai tare. Nam, Gaw și Naoh vedeau mulțimea de

sticliri verzi care jucau în jurul lor ca niște licurici. Adesea răspundeau la urletele lor printr-un strigăt lung, războinic. Atunci vedeai cum toate licăririle acelea crude pălesc.

La început, toate sălbăticiunile se țineau la o depărtare cam de o zvârlitură de băț; dar cu cât se lăsa întunericul, se apropiau tot mai mult, auzai tot mai aproape zgomotul înfundat al pașilor lor pe pământul bătătorit. Cei mai îndrăzneți erau câinii. O luaseră înaintea oamenilor, dar la un moment dat se opriră brusc; acum săreau în sus și scoteau strigăte ascuțite, ori se târau pe burtă cu gând viclean. Atunci lupii, de teamă că le-o iau câinii înainte, se strânseră toți la un loc, spintecând văzduhul cu urletele lor. Erau gata să sară unii la alții. Câinii, strânși laolaltă, siguri pe ei știindu-se mai mulți și deci mai puternici, le țineau piept cu ușurință. Lupii, pe de altă parte, turbau de neastâmpăr să se azvârle asupra prăzii. Și în ultima licărire a amurgului, cele două haite se înfruntară într-un val de trupuri în freamăt și în larmă asurzitoare. Dar n-a fost o încăierare. Câțiva câini și lupi din cele două tabere, mai singuratici, și-au continuat vânătoarea, iar ceilalți i-au urmat. Doar în serile când prada lipsea, cele două tabere se luau la harță. Urmărirea lor persistentă începu să-i neliniștească pe oameni. Cu cerul acela care se întunecase cu desăvârșire în apus, și printre atâtea jivine pândind viclene, simțeau că moartea era pe aproape.

O haită de câini îi ieși înainte lui Gaw, care mergea pe partea stângă, și unul din ei, mare cât un lup, se opri, rânji cu colți scânteietori și sări la el. Flăcăul, îndârjit, aruncă cu sulița și nimeri drept în coasta jivinei, care începu să se rotească în loc cu urlete nesfârșite. Gaw îi veni de hac cu o lovitură de ghioagă.

La strigătul acela de moarte, câinii toți năvăliră. Mai strâns uniți și decât lupii când unul din ei era în primejdie, se încumetau să atace chiar și leul.

Un moment Naoh se temu să nu fie atacați de toată haita. Îi chemă pe Nam și pe Gaw în jurul lui, ca să sperie jivinele. Unul lângă altul, oamenii făceau o singură masă. Câinii, uimiți, îi înconjurară. Unul singur dacă s-ar fi aruncat asupra-le, toți l-ar fi urmat, și oamenilor le-ar fi rămas oasele pe câmpie...

Deodată, Naoh ținti cu o săgeată, un câine căzu, cu pieptul străpuns. Apucându-l de picioarele dinapoi, Naoh îl azvârli în tabăra lupilor de pe dreapta. Câinele căzu între ei. Mirosul sângelui și prada la îndemână în foamea lor cumplită îi făcu să se arunce asupra ei și să se înfrupte din carnea încă vie. Atunci, câinii uitară de oameni și se năpustiră asupra lupilor.

Și în timp ce lupta și învălmășeala erau în toi, ulhamrii porniră în goană. O boare umedă vestea că râul era pe aproape. Ba lui Naoh i se păru chiar că întrezărește licărirea undelor. De două-trei ori se opri să se orienteze. La urmă, arătând spre o înălțime întunecoasă ce se ridica deasupra apei, spuse:

— Naoh, Nam și Gaw pot acum să-și râdă de câini și de lupi.

Era un colț de stâncă, formând un cub, cam de cinci ori mai înaltă decât un om și pe care nu o puteai urca decât printr-o parte. Naoh se cățără iute, căci cunoștea stâncă asta de ani și ani. Nam și Gaw îl urmară. Se aflau acum pe un podiș plin de hățișuri, din mijlocul cărora se înălța un brad; era o întindere unde ar fi poposit în voie treizeci de oameni. Jos, în câmpie, lupii și câinii, încăierați, se sfârtecau, pe viață și pe moarte. Urlete sălbatice, vaiete prelungi străpungeau noaptea. Nomazii gustau din plin tihna adăpostului.

Aprinseră focul, lemnele trosniră, flăcările întinse jucau cu limbi roșii, într-un fum arămiu, și aruncau o lumină vie pe întinderea de ape. Din stânca singuratică se desprindeau două frânturi de țărm golaș: păpurișul, sălciile și plopii se zăreau

doar în depărtare, așa încât vedeai totul până la o distanță de 20 de aruncături de suliță.

Între timp, unele animale fugiră de lumină și se ascuseră, altele dădură năvală, fascinate. Doi huhurezi se așezară pe un anin cu un țipăt lugubru, un stol de lilieci se roti, un cârd speriat de sturzi trecu pe țărmul celălalt, rațe sălbaticе, stârnite, ieșiră din culcuș și căutară un colț de întuneric, pești lungi țâșniră din adânc, asemenea unor valuri argintii, a unor săgeți de sidef, ca niște elice arămii. Și în lumina roșcată își făcură apariția un mistreț îndesat, care se opri cu un grohăit, un elaf mare, cu spinarea unduioasă și coarnele rămuroase aplecate spre spate, capul unui linx cu priviri viclene și cu urechi ascuțite, cu ochi arămii și sălbatici, ivit printre două ramuri de frasin.

Ulhamrii își cunoșteau puterea. Se înfruptară în liniște din carnea friptă, bucuroși de clipele trăite în preajma Focului. Hoarda era pe aproape! A doua zi pe înserat aveau să ajungă la Mlăștiniș. Nam și Gaw aveau să fie întâmpinați ca războinici: ulhamrii le vor recunoaște vitejia, iscusința și răbdarea îndelungă și se vor teme de ei. Răsplata lui Naoh va fi Gammla și el va rămâne stăpân după Fauhm... Le ardea inima de nădejde, și dacă mintea nu-i ajuta prea mult, instinctul în schimb era de neînchipuit, plin de imagini adânci și vii. Aveau în ei tinerețea unei lumi care nu se va mai întoarce. Totul era vast, totul era nou... Nu-și presimțeau în niciun fel sfârșitul, moartea era pentru ei mai degrabă o născocire înspăimântătoare decât o realitate. Se temea de ea câteodată, în clipele de groază, apoi senzația asta se depărta, se ștergea, se pierdea în adâncul ființei lor primare. Dacă urgiile sunt cumplite și dacă se abat asupra-le neîncetat – fiare, foamete, frig, neajunsuri fără nume – toate urgiile astea, odată trecute, nu-i mai înspăimântau. Dacă aveau adăpost și hrană, viața era iar proaspătă ca apa de izvor...

Un răget sfâșie întunecimile. Mistrețul o luă la goană, elaful sări ca apucat, cu coarnele mult aplecate pe spate, și sute de vietăți tresăriră. Mai întâi, din păduricea de plopî tremurători se ivi o umbră încețoșată, apoi o arătare care mișcă în întuneric, a cărei putere se vădea din fiecă gest. Pentru a doua oară în viață, Naoh se trezi în fața leului uriaș. Orice urmă de vîetate pierise în jur. Pustiul se întindea fără margini. Fiara enormă înainta cu grijă. Ea cunoștea și repeziciunea, și prevederea, și flerul, și agerimea, și nenumăratele vicleșuguri ale vîetăților pe care le fugărea. Ținutul acesta, unde rasa ei era pe cale de dispariție, era mai rece și mai sărac; cu cătă trudă își ducea viața, veșnic chinuit de foame! Abia dacă se mai împerechea; dar locuri unde putea găsi pradă pentru doi erau tot mai rare, chiar dacă ajungea și mai departe, în miazăzi ori în văi mai calde. Așa încât, supraviețuitorul acesta care mai rătăcea prin ținutul Marelui Mlăștiniș nu avea să mai lase urmași.

Cu toată înălțimea și coasta prăpăstioasă, Naoh era pierit de îngrijorare. Cercetă încă o dată să vadă dacă Focul apără îndeajuns urcușul strâmt. Își luă ghioaga și sulita; Nam și Gaw erau și ei gata de luptă. Astfel ascunși pe după stâncă, nimeni nu-i putea vedea.

Leul-tigru se opri locului, proptit pe labelle musculoase și privi îndelung văpaia luminoasă care amăgea bezna nopții ca un amurg. Nu o confundă cu zorii zilei și nici cu lumina rece a lunii care-l stânjenea cînd era la pîndă. Tulbure, i se perindau prin minte flăcările care mistuiau savana, un arbore lovit de trăsnet sau chiar focuri ale omului pe lângă care s-a întîmplat să treacă, de mult, prin meleaguri de unde rînd pe rînd l-au alungat ori foametea, ori revărsările de ape, ori retragerea lor, care face viața atît de grea. Stătea-n cumpănă; scoase un răget, coada îi biciui îndărjită, apoi înaintă și adulmecă în zare mirosurile. Erau

slabe, căci se ridică și se risipesc fără să se mai lase iar în jos. Ușoara adiere de vânt le purta înspre râu. Abia simți fumul, foarte slab mirosul de carne friptă, dar nicidecum mirosul de om.

Nu mai văzu nimic decât văpăile care săltau, jocul vâlvătailor roșii și galbene care se înălțau, se lăsau, se preschimbau în conuri, se revărsau în pânze, se învălmășeau brusc într-un nor de fum. Vedenia aceasta, care nu-i amintea nici de vreo pradă, nici de vreo luptă, îngrijoră fiara și o mână. Deschise botul, cu gâtul acela imens, peșteră a morții de unde pornește răgetul... Și Naoh văzu leul uriaș depărtându-se, înghițit de bezna în care-și va întinde cursele.

— Nicio jivină nu ne poate ține piept! zise Naoh, cu un râs sfidător.

Dar iată că deodată Nam tresări. Cu spatele întors la Foc, el urmări cu privirea, pe celălalt mal, niște umbre mișcătoare care se reflectau în apă. Umbrele se furișau printre sălcii și sicomori. Nam îi șopti lui Naoh:

— Fiu al Leopardului, au venit oameni!

Naoh își simți sufletul greu. Toți trei își ațintiră privirea și-și ciuliră urechile. Dar malurile erau pustii. Nu se auzea decât clipocitul apei și nu se zăreau decât vietăți, ierburi și arbori.

— Nam să se fi înșelat? întrebă Naoh.

Flăcăul răspunse sigur de ceea ce văzuse:

— Nam nu s-a înșelat... a văzut oameni strecurându-se printre ramurile de sălcii... erau doi.

Naoh nu se mai îndoi. Inima-i zvâcnea când de grijă, când de nădejde. Spuse în șoaptă:

— Doar suntem pe țărmul ulhamrilor. Sigur că trebuie să fie trimișii lui Fauhm în cercetare. Se ridică în picioare, în toată înălțimea. Căci la ce bun să se ascundă? Prieteni ori vrăjmași, știau ce înseamnă Focul.

Strigă atunci tare:

— Sunt Naoh, fiul Leopardului, care a cucerit Focul pentru ulhamri. Trimișii lui Fauhm să se arate.

Dar singurătatea rămase aceeași. Până și adierea de vânt ațipise, nici răgetul fiarelor nu se mai auzea, numai trosnetul focului și susurul înviorător al râului păreau să crească.

— Trimișii lui Fauhm să se arate! repetă șeful. Dacă se vor uita la noi, vor vedea că suntem Naoh, Nam și Gaw. Și vor ști că sunt bineveniți!

Toți trei, în picioare în fața văpăii roșii a focului, arătându-și făptura clar ca în miezul zilei, strigară semnalul ulhamrilor.

Așteptară. O așteptare ce le strângea inima, așteptare plină de toate spaimele lumii. Naoh mormăi:

— Sunt vrăjmași!

Nam și Gaw știașu asta, și bucuria le pieri. Primejdia care-i aștepta în noaptea asta era mai grea ca toate, și tocmai acum, când se socoteau ca și ajunși acasă. Și cu atât mai grea, cu cât era vorba de oameni. Pe țărmul acesta al Marelui Mlăștiniș nu se puteau aștepta la altcineva decât la cei din preajma Hoardei. Să-l fi atacat oare aceiași vrăjmași din nou pe Fauhm? Să fi pierit ulhamrii de pe lume?

Lui Naoh i se părea că o și vede pe Gammla răpită sau moartă. Scrâșni din dinți și amenință cu ghioaga spre cei de pe celălalt mal. Apoi, copleșit, se ghemui lângă foc și, stând de veghe, cumpăni îndelung lucrurile.

Înspre răsărit cerul se însenină, iar luna, în ultimul pătrar, se ivi din capătul savanei. Era enormă, de un roșu-fumuriu. Lumina, slabă încă, pătrundea însă până-n adâncimile zării. Fuga pe care o pusese la cale Naoh va fi aproape cu neputință dacă oamenii ascunși ar fi mulți la număr și dacă le întinseseră cumva curse.

Și-n vreme ce cugeta la toate, îl trecu un fior. Din josul râului zări umbra unui om îndesat. Oricât

de repede s-ar fi strecurat umbra aceea prin păpuriș, siguranța că l-a văzut îl săgetă pe Naoh ca un cuțit în inimă. Cei care se ascundeau erau într-adevăr ulhamri. Dar Naoh i-ar fi preferat mai degrabă pe Mâncătorii-de-Oameni sau pe Piticii-Roșii, căci îl recunoscuse pe Aghoo cel Păros.

X AGHOO CEL PĂROS

Cu inima bătândă, retrăi clipa în care Aghoo și frații lui se înfățișaseră în fața lui Fauhm, luându-și însărcinarea să cucerească Focul. Ochii rotunzi le scânteiau amenințători, iar mișcările aveau în ele putere și cruzime. Hoarda cutremurată îi asculta. Oricare din ei i-ar fi ținut piept marelui Fauhm. Cu trunchiurile lor păroase ca ale ursului cenușiu, cu mâinile enorme, cu brațele vânjoase cum sunt crăcile stejarului, cu vicleșugul, îndemânarea și îndrăzneala lor, strâns legați și obișnuiți să lupte laolaltă, făceau cât zece războinici. Și gândindu-se la cei pe care-i omorâseră ori îi dogiseră cei trei frați, o ură nemărginită îl cuprinse pe Naoh.

Cum să-i răpună? El unul, fiul Leopardului, se socotea la fel de puternic ca și Aghoo: după izbânzi, încrederea în sine însuși sporise. Cât despre Nam și Gaw, le-ar fi căzut în mână ca niște bieți leoparzi în gheara leului.

Dar nici primejdia neașteptată, nici năvala de gânduri ce-l stăpâneau nu-l făcură pe Naoh să pregete. Hotărârea lui fu bruscă ca săritura unui cerb încolțit.

— Nam va pleca cel dintâi – porunci căpetenia – după el Gaw. Vor lua cu ei săgețile și sulițele. Am să le arunc de aci ghioagele de îndată ce vor ajunge jos. Eu duc singur cuștile cu Foc.

Căci tot nu se putuse hotărî, cu toate pietrele acelea misterioase luate de la wahi, să părăsească flacăra cucerită. Nam și Gaw înțeleseseră că trebuiau să i-o ia înainte lui Aghoo și fraților lui, nu numai în noaptea asta, ci în toate zilele cât vor mai avea de mers până să ajungă la Hoardă. Își luară grăbiți armele de tras la țintă și Nam își începu coborâșul pe râpa prăpăstioasă, iar Gaw îl urma. Coborâșul era cu mult mai greu decât urcușul, din cauza licăririlor amăgitoare și a umbrelor bruște ce se

iveau pe negândite și mai ales pentru că trebuiau să pipăie cu piciorul în gol și să se ferească de pietroaie nevăzute, ori să meargă strâns lipiți pe lângă stâncă.

Nam tocmai ajunsese jos, când un țipăt de cucuvea răsună de pe mal, apoi strigătul unui cerb, și apoi trâmbițatul răgușit al unui bătlan. Aplecat peste marginea podișului, Naoh îl zări pe Aghoo ieșind brusc din păpuriș și venind în goana mare înspre ei, iar după dânsul, iată-i și pe frații lui, unul dinspre miazăzi, celălalt dinspre răsărit.

Nam tocmai ajunsese în câmpie. Naoh fu cuprins de mâhnire. Nu mai știa dacă să-i arunce lui Nam ghioaga sau să-l cheme înapoi. Nam era mai sprinten decât Aghoo și frații lui, dar cum ei veneau în goană înspre stâncă, îl puteau doborî cu săgeata ori cu sulița. Naoh nu stătu mult pe gânduri. Strigă:

— Nu-i arunc lui Nam ghioaga... i-ar îngreuna fuga. Dar să fugă! Trebuie să fugă, să dea de veste ulhamrilor că-i așteptăm aici, cu Focul.

Nam se supuse, tremurând din toate încheieturile, căci își dădu seama cât e de slab pe lângă semenii lui ca niște uriași și care, în timp ce el se oprișe, înaintaseră mult. După câteva salturi, se împiedică și trebui din nou să-și ia avânt. Văzând că primejdia crește, Naoh își rechemă tovarășul.

Între timp, Păroșii se apropiaseră. Cel mai sprinten aruncă o săgeată care străpunse brațul flăcăului chiar în clipa când începuse să urce. Celălalt, cu un strigăt fioros, se și năpustea asupra lui Nam să-l zdrobească. Naoh veghea. Cu braț năprasnic aruncă o piatră care-n arcuirea ei îi sparse celui ce-l atacase osul coapsei. Înainte ca Naoh să-și aleagă a doua piatră, cel rănit, cu gemete de turbare, dispăru într-o tufă. Se lăsă o tăcere grea. Aghoo alergase să vadă ce e cu rana fratelui său. Gaw îi ajută lui Nam să se urce din nou pe podiș. Naoh, în picioare, în lumina focului

și a lunii, ridicând cu amândouă mâinile un bolovan colțuros, sta gata să arunce în cei care l-ar fi atacat. Îi întrebă răspicat:

— Oare fiii Zimbrului nu sunt din aceeași Hoardă cu Naoh, Gaw și Nam? De ce ne atacă atunci ca pe niște vrăjmași?

Aghoo Părosul se ridică și el. Scoase un strigăt de război și răspunse:

— Aghoo vă socotește prieteni dacă-i dați o parte din Foc, și vă măcelărește ca pe un elaf dacă nu i-l dați.

Un rânjete fioros îi descleștă fălcile; pieptul îi era atât de lat, încât o panteră ar fi putut sta culcată pe el.

Fiul Leopardului strigă:

— Naoh a cucerit Focul învingând pe Mâncătorii-de-Oameni. Focul îl va împărți când va ajunge în Hoardă.

— Acum vrem Focul... Gammla va fi a lui Aghoo. Lui Naoh îi dăm două părți din vânat și din pradă.

Un tremur de mânie îl cuprinse pe fiul Leopardului. De ce să fie Gammla a lui Aghoo? El nu s-a priceput să cucerească Focul! S-a făcut de râsul hoardelor.

— Aghoo e mai tare decât Naoh. O să vă verse măruntaiele cu sulița și o să vă zdrobească oasele cu ghioaga.

— Naoh a omorât ursul cenușiu și tigroaica. A omorât zece Mâncători-de-Oameni și douăzeci de Pitici-Roșii. Naoh îl va zdrobi și pe Aghoo.

— Atunci Naoh să vină jos pe câmpie.

— Dacă Aghoo venea singur, Naoh ar fi venit să lupte.

Râsul lui Aghoo răsună puternic, ca răcnetul unui leu:

— Niciunul din voi n-o să mai vadă Mlăștinișul!

Amândoi tăcură. Cu un fior de teamă compară Naoh spinările subțiraticale ale lui Nam și Gaw cu înspăimântător de vânjoasele trupuri ale fiilor

Zimbrului. Și, totuși, n-aveau cei slabi întâietatea? Căci Nam, e drept, era rănit, dar unul din cei trei frați nu mai era în stare să-și fugărească vrăjmașul.

Sângele șiroia din brațul lui Nam. Naoh i-l obloji cu cenușă din Foc și cu ierburi. Și în timp ce nu-i slăbea din ochi, se întreba mereu cum să lupte. Nici gând să-i poată lua prin surprindere pe Aghoo și pe frații lui. Erau nespuse de ageri și nu știau ce e oboseala. Aveau putere și viclenie, erau îndemânatici și sprinteni. Poate că nu în aceeași măsură ca Nam și Gaw. Aveau în schimb răsuflarea mai lungă. Numai Naoh, mai iute în primul avânt, ținea la fel de mult la oboseală.

Crâmpeie de gânduri i se înfiripau în minte, și legând crâmpeii de crâmpeii, își alcătui o înșiruire: Naoh întrezărea în gând tot ce s-ar putea întâmpla în timpul fugii și luptei. Era tot numai freamăt și mișcare, în vreme ce sta încă așa, chircit pe vine, în dogoarea arămie, a focului. Se ridică în sfârșit și un zâmbet viclean i se ivi pe buze, iar cu piciorul scormonea pământul, ca un taur cu copita. Întâi și întâi trebuia să stingă focul; în felul ăsta, chiar dacă ar fi ei învingătorii, fiii Zimbrului nu vor putea pune mâna pe Gammla, nici pe răsplată. Așadar, Naoh zvârli în râu tăciunii mai mari, apoi, ajutat de cei doi tovarăși, înăbuși Focul cu pământ și cu pietre. Nu lăsa să ardă decât flăcăruia dintr-o singură cușcă. Plănuia din nou cum să coboare. De astă dată, Gaw avea să coboare primul. Când va ajunge la o înălțime cam de doi oameni, se va opri pe vreun prag mai lat de stâncă, cât să se poată cumpăni bine, și de acolo va arunca săgeți.

Flăcăul se supuse fără o vorbă.

Când ajunse la locul hotărât, scoase un strigăt ușor, cât să-l audă Naoh.

Fiii Zimbrului se înșiruiseră, gata de luptă. Aghoo drept în fața stâncii, cu sulița în mână, rănitul, în picioare, proptit de un pomișor, ținea armele la îndemână, iar al treilea frate, Ruk, cu brațele roșii, mai departe ceva decât ceilalți doi,

trecea, în semicerc, de la unul la altul. În picioare, pe o ieșitură de stâncă de pe podiș, Naoh aci se pleca spre câmpie, aci zvârlea o săgeată. Prinse momentul când Ruk era mai pe aproape, ca să arunce arma. Distanța enormă străbătută de săgeată, care fusese cât pe ce să-l atingă, îl minună pe fiul Zimbrului. Naoh mai aruncă și o piatră care ajunsese și mai aproape, dar tot nu-l atinse. Atunci Ruk râse batjocoritor:

— Fiul Leopardului e chior și nătâng.

Și plin de dispreț, ridică brațul drept înarmat cu ghioaga. Cu o mișcare furișă, Naoh puse mâna pe arma pregătită mai dinainte, una din praștiile acelea folosite de wahi, și o potrivi în mare iuțeală. Ruk, sigur că făcuse doar un gest de amenințare, înaintă câțiva pași, rânjind într-una. Cum nu se mai uita la stânca din față, și cum lumina era slabă, nu văzu venind săgeata. Când o văzu, era prea târziu: îi găurise mâna, chiar la încheietura degetului mare cu celelalte. Cu un strigăt de turbare, dădu drumul ghioagei.

Uluiți, Aghoo și frații lui se minunară cum de săgeata lui Naoh depășise cu mult depărtarea prevăzută de ei. Și simțind că-i lasă puterile în fața unei asemenea enigme de nepătruns, se traseră toți trei mai îndărăt. Ruk nu-și mai putu lua ghioaga decât cu mâna stângă.

Între timp, Naoh profită de zăpăceala lor ca să-l ajute pe Nam să coboare. Cei șase bărbați erau acum în câmp, încordați și plini de ură. Cât ai clipi, fiul Leopardului cârmi spre dreapta, unde trecerea era mai largă și mai sigură. Acolo, Aghoo le ținu calea. Ochii lui bulbucați urmăreau fiecare mișcare a lui Naoh. Se pricepea de minune să se ferească de săgeată și sulită. Și se bizuia pe faptul că vrăjmașii lui își vor strica toate săgețile în zadar, în care timp Ruk ar fi năvălit asupra-le. Dar Naoh, trăgându-se înapoi, cârmi deodată, amenințând pe al treilea frate, care aștepta, rezemat de o sulită. Mișcarea lui îi făcu și pe Ruk

și pe Aghoo s-o ia mai spre apus. Încercuirea se deschise și se lărgi. Nam, Gaw și Naoh dădură buzna; puteau acum să fugă, fără teamă că le mai taie drumul.

— Fiii Zimbrului nu vor pune mâna pe Foc! strigă Naoh, de răsună zarea. Gammla va fi a lui Naoh.

Toți trei goneau acum în câmp deschis și poate că ar fi ajuns la Hoardă fără luptă. Dar Naoh își dădu seama că-n noaptea asta, fie chiar cu prețul vieții, trebuie să se aleagă într-un fel. Doi din Păroși erau răniți. Dacă ocolea lupta, însemna să le dea putința să se vindece, și primejdia devenea tot mai mare. La începutul urmăririi, Nam, deși rănit, o luase înaintea celorlalți. Toți trei își depășiseră vrăjmașul cu peste o mie de pași. După aceea, Naoh se opri și îi dete Focul lui Gaw, spunându-i:

— Alergați într-una drept înspre apus, până ce vă voi ajunge din urmă.

Se supuseră, alergând într-una, în vreme ce căpetenia lor venea în urma lor. Dar curând se întoarse înspre Păroși, amenințându-i cu praștia. Când îi socoti destul de aproape, coti spre miazănoapte și goni înspre râu... Aghoo înțelese. Răcni ca un leu și sări împreună cu Ruk în ajutorul celui rănit. În disperarea lui, ajunse să fugă la fel de repede ca și Naoh. Dar repeziciunea asta îi depășea puterile. Fiul Leopardului, mai destoinic la fugă, i-o luă înainte. Ajunse la stâncă cu trei sute de pași mai devreme și se trezi față-n față cu al treilea frate.

Acesta îl aștepta cu încordare. Aruncă o săgeată. Dar neputându-se cumpăni, greși ținta și Naoh sări asupra lui. Părosul era atât de puternic și îndemânatic, încât, cu tot piciorul lui țeapăn, i-ar fi sfărâmat pe Nam și pe Gaw. Dar ca să-l înfrunte pe Naoh, făcu o efortare peste puterile lui: ghioaga se abătu cu atâta putere, încât i-ar fi trebuit amândouă picioarele ca să se poată sprijini și să suporte zdruncinul. În vreme ce se clătina, ghioaga lui

Naoh îl izbi în ceafă și îl culcă la pământ. Cu a doua lovitură, îi zdrobi coastele.

Aghoo se afla acum la o sută de pași. Ruk, slăbit de sângele care-i curgea din mână, și mai puțin ager, era cu o sută de pași în urmă. Veneau amândoi drept la țintă, ca niște rinoceri, susținuți de o atât de adâncă legătură de frăție, încât nu mai vedeau primejdia.

Apăsând cu piciorul trupul celui învins, fiul Leopardului aștepta, cu ghioaga alături. Aghoo, la trei pași, sări la atac. Naoh se feri la timp. Alergă înspre Ruk, cu iuțeala unui cerb, și dintr-o mișcare măiastră de ghioagă, pe care o ținea cu amândouă mâinile, dete cât colo ghioaga pe care Ruk o apucase stângaci cu stânga, și-l lovi în țeastă, întinzându-l și pe acesta la pământ. Apoi, ferind din nou din fața lui Aghoo, îi strigă:

— Unde-ți sunt frații, fiu al Zimbrului? Nu i-am răpus cum l-am răpus pe ursul cenușiu, pe tigroaică și pe Mâncătorii-de-Oameni? Și uite-mă, liber ca vântul! Picioarele mele sunt mai ușoare ca ale tale și răsuflarea mai lungă ca a cerbului uriaș.

Și după ce o luă iar înaintea lui, se opri, privindu-l pe Aghoo cum vine, și-i zise:

— Naoh nu mai vrea să fugă. În noaptea asta ori îți ia viața, ori ți-o dă pe-a lui...

Și-l ținti pe fiul Zimbrului. Dar acesta recurse iar la viclenia ce-i sta în fire. Încetini fuga, ferindu-se. Săgeata zbură în gol, îi şuieră pe deasupra capului, dar nu-l atinse.

— Naoh va pieri! răcni el.

Acum nu se mai grăbea. Știa că vrăjmașul e cel ce hotărăște dacă vor lupta sau nu. Călca acum cu pas târșit și viclean. Fiece mișcare îl făcea să semene cu o fiară la pândă. Cu sulița ori cu ghioaga, improșca moartea. Cu toate că Naoh îi nimicise pe frații lui, nici nu-i păsa de el, războinic voinic și ager, cu brațe destoinice și umerii lați. Era mai puternic decât frații lui și nu cunoscuse

încă înfrângerea. Niciun om și nicio fiară nu i-au înfruntat ghioaga.

Când îi veni la îndemână, aruncă sulița. O aruncă pentru că știa că trebuie să o arunce; dar nu se miră când Naoh se feri la timp de țeapa ei. Și el la rândul său se feri de sulița vrăjmașului.

Nu le mai rămăseseră decât ghioagele. Le ridicară amândoi deodată. Ambele arme erau din lemn de stejar. Aceea a lui Aghoo avea trei noduri. Fusesse atât de des folosită, încât se lustruise și lucea în lumina lunii. Cea a lui Naoh era mai rotunjită la cap, mai veche și mai albicioasă.

Aghoo lovi primul, dar nu cu toată puterea. Altfel socotise el să-l prindă pe fiul Leopardului. Naoh putu lesne să ocolească lovitura și lovi și el pieziș. Ghioaga vrăjmașă pară lovitura. Cele două arme se ciocniră într-un trosnet sălbatic. Atunci Aghoo făcu un salt spre dreapta, spre coasta viteazului, și lovi cu sete, cu lovitura aceea năprasnică cu care zdrobise țeste de oameni și de sălbăticiuni. Dar lovi în gol, în vreme ce ghioaga lui Naoh o doborî pe a lui. Zdruncinătura fusesse atât de cumplită, încât și Fauhm s-ar fi împleticit. Dar Aghoo se ținea bine pe picioare, părea că stă înfîpt în pământ.

Și din nou se înfruntară, amândoi teferi de parcă nici n-ar fi luptat. Dar în sinea lor, își măsuraseră puterea. Fiecare din ei știa mai bine acum cât de cumplită era făptura care-l înfrunta, și că o slăbiciune de o clipă i-ar fi dus de-a dreptul la moarte, o moarte mai rușinoasă decât aceea pricinuită de tigrul, de urs ori de leu, căci, instinctiv, luptau pentru dreptul la viață de-a lungul a nenumărate veacuri a unei rase ce se va naște din Gammla.

Cu un răcnet răgușit, Aghoo porni din nou să lupte. Toată puterea dintr-însul păru că-i trece-n braț. Ghioaga căzu nestăvilită, pusă să zdrobească orice împotrivire. Ferind, Naoh se trase înapoi, dar nu destul de iute, astfel că unul din noduri îi făcu o

rană adâncă la umăr. Sângele țâșni șiroaie, roșind tot brațul voinicului. Aghoo, sigur că și de astă dată victoria va fi de partea lui, ridică din nou ghioaga, care căzu cutremurătoare...

Dar Naoh i-o luase înainte, lovind cu sete, în plin, pe fiul Zimbrului. Naoh scoase un răcnet ca de fiară: țeasta lui Aghoo răsună sub măciuca de stejar! Trupul păros se clătină. O a doua lovitură îl culcă la pământ.

— Gammla nu va fi a ta! tună învingătorul. N-ai să mai vezi nici Hoarda, nici Mlăștinișul și nici n-ai să te mai încălzești la Foc!

Aghoo se ridică iar. Țeasta lui era năclăită de sânge, brațul drept îi atârna ca o creangă ruptă, picioarele nu-l mai țineau. Dar instinctul sălbatic îi licărea încă în ochi. Ridică din nou ghioaga, cu mâna stângă, o mai roti o dată, dar n-apucă să lovească, căci Naoh i-o zvârli la zece pași.

Aghoo trăgea să moară. Aproape că nu mai respira. Nici n-ar fi putut primi altfel înfrângerea. Plin de mândrie, prin mintea lui se perindară toți acei pe care îi omorâse până să-i vină și lui rândul.

— Aghoo le-a zdrobit vrăjmașilor și capul, și inima! îngână el. Toți ulhamrii câți și-au cerut partea din pradă au tremurat în fața lui.

Era un strigăt din adâncurile conștiinței. Dacă s-ar fi putut bucura de înfrângere, s-ar fi bucurat. Se simțea mândru că n-a cruțat pe nimeni, că n-a dat răgaz învinsului să-și urzească gândul de răzbunare. Așa încât i se părea că n-are de ce să se mustre.

Nu scoase niciun strigăt când primi în cap o lovitură de moarte. Strigă abia când gândul îi tăcu, și nu mai rămase decât o masă de carne caldă, din care ghioaga lui Naoh stingeă ultimele tresăriri.

Învingător, Naoh se ridică și-i răpuse și pe ceilalți doi frați. Părea că puterea din fiii Zimbrului trecuse în trupul lui. Se îndreptă către râu, să-și asculte zvâcnetul inimii. Se vedea stăpân peste veșnicii.

XI

ÎN NOAPTEA TIMPURILOR

Zi de zi, pe înserat, ulhamrii așteptau cu îngrijorare clipa când soarele asfîntea. Când pe bolta cerului nu mai rămâneau decât stelele sau când luna intra în nori, se simțeau lipsiți de putere și speriați. Îngrămădiți în umbra unei peșteri sau sub vreun povârniș de stâncă, în frig și întuneric, se gândeau la Focul care le încălzea sufletul și izgonea fiarele sălbatice.

Cei ce stăteau de pază erau veșnic cu arma în mână: veghea încordată și teama le sleiau mintea și trupul. Știau că puteau fi atacați pe negândite, înainte să se poată apăra. Ursul sfâșiasc un războinic și două femei. Lupii și leoparzii le răpiseră copiii, mulți bărbați purtau urme de răni din lupta cu fiarele.

Era în pragul iernii. Vântul din miazănoapte își trimitea săgețile, gerul mușca cu dinți ascuțiți. Într-o noapte, Fauhm, căpetenia lor, și-a pierdut brațul drept în lupta cu leul. De atunci s-a simțit prea slab ca să-și mai stăpânească oamenii; dezbinarea era tot mai mare în rândurile Hoardei. Houm nu mai asculta de porunci, Mouh voia să fie el mai marele ulhamrilor. Amândoi își strânseseră câțiva prieteni în jur; numai puțini rămăseseră credincioși lui Fauhm. Dar n-au ajuns să se bată între ei, căci toți erau obosiți; bătrânul Gun le arăta cât erau de slabi și cât de mare era primejdia dacă porneau să se omoare unii pe alții. Oamenii își dădeau seama că bătrânul avea dreptate: când se lăsa noaptea, plângeau amarnic după luptătorii dispăruți. Se scursese atâta timp, încât nici nu mai trăgea nădejde să-i vadă pe Naoh, pe Gaw și pe Nam sau pe fiii Zimbrului.

În câteva rânduri trimiseră oameni în cercetare, dar oamenii se întoarseră fără să descopere nici cea mai mică urmă.

Îi cuprinse teama: cei șase luptători căzuseră, se vede, în gheara fiarelor sălbatice, ori sub securile oamenilor, ori pieriseră de foame. Ulhamrii nu aveau să mai vadă nicicând Focul dătător de viață!

Cu toate neajunsurile, femeile, mai vitregite decât bărbații, tot mai nădăjduiau într-o minune. Sălășluia în ele puterea aceea neclintită și crudă care face ca o rasă să dăinuiască.

Gammla era printre cele mai vajnice. Nici frigul, nici foamea nu-i știrbiseră din tinerețe. Iarna îi îndesase părul, i-l flutura în jurul umerilor asemenea unei coame de leu. Fiica lui Fauhm cunoștea ierburile. Pe câmp, ori în tufișuri, prin codri ori prin păpuriș, știa să aleagă, știa ce fructe, ce ciuperci, ce rădăcini sunt bune de mâncat. De n-ar fi fost ea, marele Fauhm ar fi pierit în săptămâna cât a zăcut, în urma rănilor, în fundul unei peșteri, sleit de atâta sânge pierdut. Gammlei, Focul nu-i lipsea chiar atât de mult ca altora. Îl dorea totuși, din tot sufletul, și, când începea să se lase noaptea, se întreba care din doi îl va aduce: Aghoo ori Naoh?

Preasupusă ar fi fost oricărui, căci cinstirea față de cel mai tare îi era intrată în sânge. Nici prin gând nu i-ar fi trecut să nu primească să fie nevasta învingătorului, dar cu Aghoo știa că viața ar fi fost mai grea.

Veni însă o seară îngrijorătoare, când norii alergau pe cer mânați de vântul care, cu un șuier de groază, trecea peste ierburile veștede și copacii negri. Un soare roșu, mare cât măgura ce se-nălța înspre asfințit, mai lumina priveliștea. Și în amurgul care se risipea în negura veșniciilor, Hoarda se aduna, zgribulită. Se simțea slabă, tristă. Va mai veni vreodată ziua când să audă Focul trosnind și arzând buturugi? Un miros bun de carne friptă se răspândea pe atunci în amurg și o căldură binefăcătoare pătrundea în trup; lupii dădeau târcoale jeluindu-se, ursul, leul și leopardul se depărtau de scânteierea lui vie și dogoritoare.

Soarele se cufundă. Pe cerul rămas pustiu, lumina se stinse, cenușie, iar pe pământ jivinele întunericului începură să dea târcoale.

Bătrânul Gun care, din pricina lipsurilor părea și mai bătrân, scoase un oftat de spaimă.

— Gun a apucat să-și vadă fiii și pe fiii fiilor lui, dar Focul nu le-a lipsit ulhamrilor niciodată! Și acum iată că Foc nu mai e... Gun are să moară fără să-l mai vadă vreodată.

Văgăuna din stânca unde se adăpostise tribul semăna cu o peșteră. Pe o vreme mai blândă, ar fi fost un adăpost bun, dar vântul rece al toamnei îi lovea în piept. Gun mai zise:

— Lupii și câinii au să fie tot mai îndrăzneți pe zi ce trece. Și arată spre umbrele lor furișate, mereu mai multe o dată cu venirea nopții. Urletele erau tot mai lungi și amenințătoare. Noaptea își revărsa într-una jivinele flămânde. Numai slaba lumină a amurgului le mai ținea departe. Oamenii de pază, îngrijorați, umblau prin aerul înțepător, sub stelele de gheață...

Deodată, unul din ei se opri, cu privirile țință. Ceilalți doi făcură la fel.

— Sunt oameni în câmpie! exclamă el.

Oamenii din Hoardă fură scuturați de un fior; parte din ei de teamă, parte de o nădejde care le umplea inima. Fauhm, amintindu-și că încă le era căpetenie, se ridică din văgăuna unde odihnea.

— Toți luptătorii la arme! porunci.

Într-o împrejurare ca asta, ulhamrii se supuseră în tăcere. Fauhm mai spuse:

— Houm să ia cu el trei flăcăi și să cerceteze ce fel de oameni sunt.

Houm pregetă, nemulțumit că-i poruncește un om care și-a pierdut puterea brațului. Dar bătrânul Gun îl îmbună:

— Houm are ochi ager de leopard, auz de lup și simț de câine. El va deosebi dacă sunt vrăjmași ori ulhamri.

Atunci Houm cu trei tineri porniră la drum. Pe măsură ce înaintau, fiarele se îngrămădeau pe urmele lor. Curând se făcură nevăzuți. Multă vreme Hoarda așteptă, cu inima strânsă. Într-un târziu, glasurile bărbătești răsunară îndelung prin noapte.

— Cei ce vin sunt ulhamri!

Toate inimile tresăriră de o emoție nestăpânită, până și copiii mici se sculară. Gun, într-un gând cu ceilalți, strigă:

— E Aghoo cu frații săi? Sau Naoh, Nam și Gaw?

Alt strigăt răsună sub stele.

— E fiul Leopardului! îngână Fauhm, cu o mulțumire lăuntrică, fiindcă se temea de cruzimea lui Aghoo.

Dar cei mai mulți nu se mai gândeau decât la Foc. Dacă Naoh îl aducea, erau toți gata să se plece în fața lui, dacă nu, îl așteptau ura și disprețul tuturor pentru slăbiciunea lui. Între timp, o haită de lupi se îndrepta către Hoardă. Amurgul se stinsese de mult. Ultima dără roșiatică pierise și stelele străluceau pe bolta înghețată. Ah, unde era caldă, sălbatica văpaie, s-o simți cum se-nalță, cum pâlpaie peste piepturi și mădulare!

În sfârșit, Naoh răsări din noapte. Venea, negru, prin câmpia cenușie, și Fauhm strigă:

— Focul! Naoh aduce Focul!

Toți rămaseră uluiți. Câțiva se opriră locului ca trăsniți, alții săreau în sus ca apucați. Și iată, Focul venise!

Fiul Leopardului li-l întindea în închizătoarea de piatră. Era doar o mică licărire roșie, o pâlpaie umilă de viață, pe care și un copil ar fi înăbușit-o cu o piatră. Dar nu era unul din oameni să nu știe ce putere nemărginită avea să țâșnească din luminița aceea plăpândă. Gâfâind, amuțiți, temători să n-o vadă pierind, își umpleau ochii de fâptura Focului.

Urmară apoi asemenea strigăte de bucurie, încât lupii și câinii se înspăimântară. Toată hoarda se îngrămădea în jurul lui Naoh cu gesturi de supunere, de adorație și de bucurie sălbatică.

— Vedeți să nu omorâți Focul! le strigă bătrânul Gun, când larma se mai domoli.

Toți se dădură la o parte. Naoh, Fauhm, Gammla, Nam, și Gaw, și bătrânul Gun, înconjurați de toți ceilalți, merseră la stâncă. Hoarda dădea grămadă ierburi uscate, rămurele, crengi. Când rugul fu gata, fiul Leopardului apropie de el luminița plâpândă. Întâi prinse să se întindă la cele câteva rămurele, cu un şuier începu apoi să muște din ramuri, apoi, înaintând, înghițea de-a valma crengile, în vreme ce în jur, în întunericul alungat, lupii și câinii se dădeau înapoi, cuprinși de o teamă neînțeleasă.

Atunci Naoh, vorbindu-i marelui Fauhm, întrebă:

— Fiul Leopardului și-a împlinit legământul. Mai marele ulhamrilor și-l va împlini pe al său?

Cu un gest, o arătă pe Gammla, în picioare, în fața vâpăii arămii. Ea își scutură pletele bogate. Cu inima bătând de mândrie, nu mai era temătoare, cuprinsă de aceeași admirație cu care hoarda îl înconjura pe Naoh.

— Gammla va fi femeia ta, așa cum m-am legat – răspunse Fauhm, cu umilință aproape.

— Și Naoh va fi căpetenie peste Hoardă – se încumetă să spună bătrânul Gun.

Spuse aceasta nu ca să-l jignească pe marele Fauhm, ci ca să pună capăt năzuinței altora pe care îi socotea primejdioși. În clipa când Focul le lumina din nou viața, nimeni n-ar îndrăzni să se opună.

Aprobarea tună din toate piepturile, o pădure de mâini se ridică, bucuria sta scrisă pe fețe. Dar Naoh n-o vedea decât pe Gammla, cu părul ei lung lăsat pe spate, cu viața și tinerețea din ochii în care vedea dăinuirea rasei. Simți o duioșie adâncă în

suflet pentru omul care avea să i-o dăruiască. Înțelegea însă că o căpetenie cu brațul drept betegit nu-i putea cârmui singur pe ulhamri. Spuse atunci răspicat:

— Naoh și Fauhm vor fi cârmuitori peste ulhamri!

Uimiți, ulhamrii amuțiră cu toții, în vreme ce pentru întâia oară Fauhm cel crunt se simți năpădit de o duioșie neînțeleasă pentru omul care nu era dintr-un sânge cu el.

Între timp, bătrânul Gun, mai curios decât toți ulhamrii, ardea de dorința să afle toate prin câte trecuseră cei trei războinici. În mintea lui Naoh, faptele erau încă atât de vii, încât părea că le trăise în ajun. În vremea aceea, cuvintele se închegau mai greu, legătura între ele era mai înceată, puterea de evocare mai scurtă și bruscă, dar intensă. Viteazul le vorbi de ursul cenușiu, de leul uriaș, de tigroaică, de Mâncătorii-de-Oameni, de mamuți, de Piticii-Roșii, de Oamenii-fără-Umeri, de cei cu părul albăstrui și de urșii din peșteri. Totuși, neîncrezător și oarecum viclean, nu le destăinui și taina pietrelor de foc ce-o învățase de la wahi.

Vuietul flăcărilor întărea spusele lui Naoh. Cu mișcări greoaie, Nam și Gaw aduceau și ei mărturie a faptelor săvârșite. Și cum însuși învingătorul le povestea, toți îi sorbeau cuvintele, cutremurați. Gun tună atunci:

— N-a fost nicicând un războinic să se măsoare cu Naoh, nici printre strămoși și nu va fi altul nici printre copiii copiilor noștri.

În sfârșit, Naoh rosti numele lui Aghoo. Toți se înfiorară asemenea copacilor în furtună.

Căci nu era unul să nu se teamă de fiul Zimbrului.

— Când l-a văzut fiul Leopardului pe Aghoo? îi tăie vorba Fauhm, aruncând o privire neîncrezătoare prin întunericul din preajmă.

— O noapte și încă o noapte au trecut de atunci – spuse viteazul. Fiii Zimbrului au trecut râul și s-

au arătat în fața stâncii unde se aflau Naoh, Nam și Gaw... Naoh s-a luptat cu ei!

Se făcu atunci o tăcere de parcă le pierise la toți răsuflarea. Nu se mai auzeau decât vuietul Focului, vântul de gheață și un urlet depărtat de fiară.

— Naoh i-a zdrobit! spuse cu mândrie viteazul.

Bărbații și femeile se uitară unul la altul. O bucurie fără seamăn îi cuprinse dar parcă tot se îndoiau. Mouh rosti atunci nedumerirea tuturor, întrebând:

— Naoh i-a răpus pe toți trei?

Fiul Leopardului nu răspunse. Afundând mâna în îndoitura blănii de urs ce-l acoperea, aruncă pe pământ trei mâini sângerânde.

— Iată mâinile lui Aghoo și ale fraților săi!

Gun, Mouh și Fauhm le priviră îndeaproape. Nu mai încăpea nicio îndoială. Enorme și vânjoase, cu degetele acoperite cu un păr arămiu, se vedea limpede că nu puteau fi decât ale uriașilor acelora păroși. Toți își aminteau cu groază cât tremuraseră în fața lor. Celor mai tari dintre ulhamri le pieri din minte orice urmă de rivalitate, cei slabi se devotară trup și suflet lui Naoh. Femeile simțiră că rasa lor nu va pieri. Iar Gun cel uscățiv rosti răspicat:

— Ulhamrii nu se vor mai teme de vrăjmași!

Fauhm, înșfăcând-o pe Gammla de păr, o aruncă cu brutalitate în fața biruitorului, spunând:

— Iat-o! Va fi femeia ta... De-acum nu mai e sub ocrotirea mea. De-acum va fi preaplecată stăpânului. Ea va aduce prada pe care o vânezi și o va purta pe umeri. Dacă nu ți-e supusă, ai dreptul s-o omori.

Naoh, plecându-și mâna asupra Gammlei, o ridică cu blândețe și veacurile nenumărate se înșiruiă dinaintea lor.

Table of Contents

PARTEA ÎNTÂI

- I MOARTEA FOCULUI
- II MAMUȚII ȘI ZIMBRII
- III ÎN PEȘTERĂ
- IV LEUL URIAȘ ȘI
TIGROAICA
- V SUB STÂNCILE
RĂZLEȚE
- VI GOANA PRIN NOAPTE

PARTEA A DOUA

- I CENUȘA
- II PÂNDA ÎN FAȚA
FOCULUI
- III PE ȚĂRMURILE
MARELUI FLUVIU
- IV LEGĂMÂNTUL DINTRE
OM ȘI MAMUT
- V PENTRU FOC
- VI ÎN CĂUTAREA LUI GAW
- VII VIAȚA LA MAMUȚI

PARTEA A TREIA

- I PITICII-ROȘII
- II CRESTA DE GRANIT
- III NOAPTEA ÎN
MLAȘTINĂ
- IV LUPTA PRINTRE SĂLCII
- V BĂRBAȚI CARE SE
STING
- VI PRIN ȚINUTURI DE APE
- VII OAMENII-CU-PĂR-
ALBĂSTRU
- VIII URSUL URIAȘ ESTE ÎN
TRECĂTOARE
- IX STÂNCA
- X AGHOO CEL PĂROS

XI ÎN NOAPTEA
TIMPURILOR

Table of Contents

PARTEA ÎNTÂI

- I MOARTEA FOCULUI
- II MAMUȚII ȘI ZIMBRII
- III ÎN PEȘTERĂ
- IV LEUL URIAȘ ȘI TIGROAICA
- V SUB STÂNCILE RĂZLEȚE
- VI GOANA PRIN NOAPTE

PARTEA A DOUA

- I CENUȘA
- II PÂNDA ÎN FAȚA FOCULUI
- III PE ȚĂRMURILE MARELUI FLUVIU
- IV LEGĂMÂNTUL DINTRE OM ȘI MAMUT
- V PENTRU FOC
- VI ÎN CĂUTAREA LUI GAW
- VII VIAȚA LA MAMUȚI

PARTEA A TREIA

- I PITICII-ROȘII
- II CREASTA DE GRANIT
- III NOAPTEA ÎN MLAȘTINĂ
- IV LUPTA PRINTRE SÂLCII
- V BĂRBAȚI CARE SE STING
- VI PRIN ȚINUTURI DE APE
- VII OAMENII-CU-PĂR-ALBĂSTRUI
- VIII URSUL URIAȘ ESTE ÎN TRECĂTOARE
- IX STÂNCA
- X AGHOO CEL PĂROS
- XI ÎN NOAPTEA TIMPURILOR

Table of Contents

PARTEA ÎNTÂI	2
I MOARTEA FOCULUI	3
II MAMUȚII ȘI ZIMBRII	12
III ÎN PEȘTERĂ	26
IV LEUL URIAȘ ȘI TIGROAICA	32
V SUB STÂNCILE RĂZLEȚE	50
VI GOANA PRIN NOAPTE	59
PARTEA A DOUA	65
I CENUȘA	66
II PÂNDA ÎN FAȚA FOCULUI	69
III PE ȚĂRMURILE MARELUI FLUVIU	78
IV LEGĂMÂNTUL DINTRE OM ȘI MAMUT	85
V PENTRU FOC	90
VI ÎN CĂUTAREA LUI GAW	96
VII VIAȚA LA MAMUȚI	106
PARTEA A TREIA	120
I PITICII-ROȘII	121
II CREAȘTA DE GRANIT	129
III NOAPTEA ÎN MLAȘTINĂ	138
IV LUPTA PRINTRE SĂLCII	144
V BĂRBAȚI CARE SE STING	149
VI PRIN ȚINUTURI DE APE	154
VII OAMENII-CU-PĂR-ALBĂSTRUI	157
VIII URSUL URIAȘ ESTE ÎN TRECĂTOARE	162
IX STÂNCA	170
X AGHOO CEL PĂROS	179
XI ÎN NOAPTEA TIMPURILOR	188